

KARLOVA UNIVERZITA

Právnická fakulta

TERORISMUS A JEHO TRESTNĚPŘÁVNÍ ASPEKTY

Rigorózní práce

Mgr. Štěpán Kořínek

prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Praha 2017

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval svým rodičům za neutuchající podporu a maximální pomoc při mých studiích, jakož i v osobním životě. Zároveň bych rád poděkoval profesoru JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za projevenou vstřícnost a odbornou pomoc při tvorbě této rigorózní práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 246 629 znaků včetně mezer.

V Praze dne 4. 1. 2018

Mgr. Štěpán Kořínek

Obsah

Úvod.....	5
I. TERORISMUS – základní východiska	8
1.1 Formování teroristické činnosti v historickém kontextu.....	8
1.2 Definice terorismu a problém jejího vymezení	10
1.3 Klíčové pojmové znaky terorismu	14
1.4 Základní klasifikace terorismu	15
1.4.1 Mezinárodní (globální) terorismus	16
1.4.2 Státní (regionální) terorismus	17
1.4.3 Nábožensky fundamentalistický terorismus	19
1.5 Teoreticko-politologické koncepce globálního terorismu	21
1.6 Příčiny terorismu	23
1.7 Následky terorismu	26
II. TRESTNĚPRÁVNÍ KONCEPCE TERORISMU	29
2.1 Terorismus jako trestný čin (právní úprava ČR a SR)	29
2.1.1 Skutková podstata trestného činu terorismu v ČR: Teroristický útok	31
2.1.2 Další skutkové podstaty teroristických trestných činů v právní úpravě ČR	34
2.1.3 Skutková podstata trestného činu terorismu v SR: Terorismus a niektoré formy účasti na terorizme	35
2.1.4 Komparace české a slovenské právní úpravy terorismu	35
2.1.5 Nezaměňovat trestný čin terorismus s trestným činem teroru	36
2.2 Terorismus a související trestná činnost	38
2.2.1 Násilná kriminalita při páchání terorismu	38
2.2.2 Ekonomická kriminalita při páchání terorismu (financování terorismu).....	40
2.2.3 Kybernetická kriminalita dotýkající se terorismu.....	43
2.3 Vybrané trestněprávní nástroje boje proti terorismu.....	45
2.3.1 Teroristická vazba	46
2.3.2 Mezinárodní zatýkací rozkaz	47
2.3.3 Evropský zatýkací rozkaz	48
2.3.4 Evropský příkaz na zajištění majetku a důkazů	52
2.3.5 Evropský důkazní příkaz	53
2.3.6 Evropský vyšetřovací příkaz.....	55
III. EVROPSKÁ UNIE V BOJI PROTI TERORISMU	56

3.1	Protiteroristická politika EU	56
3.2	Terorismus jako evropský trestný čin	59
3.2.1	Směrnice 2017/541 o boji proti terorismu	60
3.3	Orgány koordinující policejní a justiční spolupráci	65
3.3.1	Eurojust	65
3.3.2	Europol (Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva)	66
3.3.3	OLAF	67
3.3.4	Sítě justiční spolupráce v trestních věcech	67
3.3.5	Evropský veřejný žalobce	68
IV.	TERORISMUS V LIDSKOPRÁVNÍ DIMENZI	70
4.1	Mučení a jiné obdobné praktiky jako efektivní nástroje boje proti terorismu	72
4.1.1	Mučení jako prostředek účinného boje proti terorismu	73
4.1.2	Jiné obdobné praktiky jako účinné prostředky boje proti terorismu	76
4.2	Derogace základní práv v souvislosti s terorismem	79
4.2.1	Systém limitace základních práv v souvislosti s terorismem	80
4.2.2	Systém derogace základních práv v souvislosti s terorismem	81
4.2.3	Směrnice o lidských právech a boji proti terorismu	83
4.3	Lidskoprávní a demokratické hodnoty v boji proti terorismu	83
4.4	Boj proti terorismu v perspektivě využitelnosti válečného práva	85
	Závěr	89
	Seznam použitých zdrojů	92
	Seznam použitých zkratk	104
	Abstrakt	106
	Abstract	107
	Shrnutí	108
	Resume	109
	Klíčová slova / Key words	110

Úvod

Terorismus představuje velmi sofistikovaný a kontroverzní pojem, který se dostává do popředí mezinárodní komunity až koncem 18. století. Doktrinální vymezení terorismu do podoby ustálené a platné definice bylo nelehkým úkolem zákonodárců, politiků, akademiků a mnohých dalších odborníků. Definice terorismu proto vznikaly na různých úrovních (univerzální, národní, regionální) a v různých podobách. Terorismus má za sebou do dnešních dob bohatou historii. Vezmeme-li v potaz skutečnost, že pod jeho chápání subsumujeme i takové jevy, které nastaly v době jeho samostatné neexistence, lze jeho počátky datovat ke vzniku prvních organizovaných lidských útvarů (prvních společností a státností).

Termín terorismus je dnes chápán jako velmi emotivní a extrémně pejorativní *terminus technicus*. Navíc, velmi často bývá spojován se značným politickým zabarvením. Nicméně, neustále panuje jakási neshoda v tom, zda by měl být terorismus užíván k popisu nebo spíše chápání komplexního sledu činitelů jako chování, fenoménu, metod, strategií či přístupových ideologií pojímajících terorismus.¹ V obecně platném významu zahrnuje pojem terorismus rozsáhlé množství kategorií protiprávního jednání, které zahrnuje použití násilí či jeho hrozby, rasového nebo obdobného druhového potírání, činnost organizované kriminality a mnoho dalších rozmanitých forem trestné činnosti.

Terorismus má nepřeberné množství projevů, forem a prostředků jeho páchání. Co je však příčinou toho, že se terorismus neustále v takové hojné míře rozšiřuje a lidé se k němu uchylují? Pomůžeme-li si spirituální až transcendentální logikou, jeví se to, jako by se zlo více prosazovalo na úkor dobra, které by naopak zaujímal postavení vydědence. Je tomu skutečně tak, že by dobro pomalu mizelo z dnešního světa? A ten by se stával čím dál tím více ohavnějším? Zajisté tomu tak není! Jsme názoru, že na každou jednu slzu je tu dvakrát tolik smíchu, a dvakrát tolik dobrých činů od každého hříchu. Tato pozitivní filozofie by však mohla dát odpověď otázce, proč nebojovat proti zlu v podobě terorismu stejně účinnými prostředky? Proč po hrůzném útoku na civilní obyvatelstvo, ve kterém mnoho lidí přišlo k úhoně či ztrátě na životu, nepřistoupí svrchovaná moc k nasazení vojenské ozbrojené síly v podobě balistických raket, vysláním bombardérů či leteckého útoku na baštu stoupenců dané odnože, vysláním úderné jednotky či dalšími prostředky? No, přiklonění se k využití takových

¹ WIAK, K. *Terrorism and Criminal Law*. Lublin: Faculty of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University of Lublin, 2012. s. 23.

ofenzivních odvetných prostředků v boji proti zlu, znamená zacyklení nekončící spirály zintenzivněného zla a konec naděje na výhled celosvětového pokojného míru.²

„*Jak chcete válčit s terorismem, když terorismus sám je válkou?*“³ Budeme-li rozjímat nad touto větou zjistíme, že na ní je vsutku něco pravdivého. V předchozím textu jsme vyzdvihli fakt, že není moudré bojovat proti terorismu stejnými prostředky, kterými je realizován. Budeme-li se proto snažit proti terorismu bojovat válečnými metodami, pouze posílíme již rozpoutanou válku a dodáme jí potřebné živiny. Přistoupíme-li na hypotézu, že je terorismus válkou, pak se bezpochyby musí jednat o jakousi zločinnou odrůdu války. Čím se však tato zločinná verze války odlišuje od tradičního válečného konfliktu? Někteří autoři argumentují, že terorismus je tzv. zločinnou odrůdu války, protože se odlišuje anonymitou agresora, nahodilostí bojiště, nečekaností doby boje a bezmocností exkluze lidí z jejího rozsahu.⁴ V pozdějším textu budeme deklarovat, že tato deskripce přesně odpovídá povaze teroristické činnosti a nikoli válečnému stavu.

Ač se to může zdát bláhové, i terorismus se interně může řídit jistými pravidly logiky a racionality.⁵ Teroristé si totiž velmi často úmyslně selektují nejvhodnější cíle, místa a doby svého počínání. I když tedy nemůžeme terorismus obecně označit za racionální lidské jednání, ve své vnitřní struktuře může vykazovat takové znaky. Nicméně v globálním měřítku lidského chápání je a bude toto počínání vždy označeno za zcela nesmyslné, iracionální, ohavné, zkrátka vymykající se veškerým zákonitostem moderní epochy. Někteří zejména zahraniční autoři uvádějí, že terorismus je často popisován jako slabomyslnost (*mindless*), nesmyslnost (*senseless*) a iracionálnost.⁶ Tito zastánci proto vyvracejí tvrzení o tom, že terorismus je racionálně motivované jednání podmíněné nějakou představou správného chodu světa. Naopak jiný autor dokresluje bezvýznamnost (*deliberate meaninglessness*) a nihilistické podložení transformace násilí na vštípení čistého teroru bez jakýchkoli politických cílů.⁷

² KARABÍN, M. Zločin terorizmu v platnom trestnom práve. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 21.

³ „*How can you have a war on terrorism when war itself is terrorism?*“ autor Howard Zinn, americký historik, dramatik a sociolog.

⁴ STOČESOVÁ, S. Terorismus a jeho důsledky v oblasti ochrany lidských práv. In *BLAHOŽ, J. (ed.) Lidská práva a právní politika boje proti terorismu*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008. s. 398.

⁵ CRENSHAW, M. The logic of terrorism: Terrorist behavior as a product of strategic choice. In *MAHAN, S., GRISET, P. L. Terrorism in perspective*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore: SAGE, 2008. s. 24 an.

⁶ JENKINS, B. M. International Terrorism: A New Mode of Conflict. In *CARLTON, D., SCHAERF, C. eds. International Terrorism and World Security*. London, 1975. s. 15.

⁷ WIAK, K. *Terrorism and Criminal Law*. Lublin: Faculty of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University of Lublin, 2012. s. 30.

Předkládaná rigorózní práce se skládá ze čtyřech částí – základních východisek terorismu, trestněprávní koncepce terorismu, protiteroristické politiky EU a lidskoprávní dimenzi terorismu. První část subsumuje základní východiska formování teoreticko-doktrinálních přístupů ke zkoumání terorismu. Následně se zabývá teoretickými bázemi definování terorismu a rozbohem bližších znaků teroristických definic. Opomenuta samozřejmě nezůstává ani klasifikace neboli jinak typologie terorismu v dnešních, ale i minulých dobách. Druhá kapitola pak přezkoumává trestněprávní koncepci terorismu, tedy trestněprávní úpravu platnou v České republice, ale i Slovenské republice. Najdeme zde terorismus jako zakotvené trestné činy, související trestnou činností k té teroristické a v poslední podkapitole i vybrané trestněprávní nástroje, kterými lze terorismus potírat. Třetí kapitola zrcadlí protiteroristickou politiku EU a její postoj v rámci boje proti terorismu. V této kapitole dokonce nalezneme rozbor terorismu jako tzv. evropského trestního činu. Jelikož EU nemá postavení federálního soustátí, opomenuty nezůstávají ani koordinační a podpůrné orgány. V poslední čtvrté kapitole se pak věnujeme terorismu a dopadu na lidskoprávní dimenzi. Tato část je obzvláště zajímavá, neboť inkorporuje otázku mučení a jiných praktik k účinné prevenci a represii terorismu nebo terorismus v postavení vůči válečnému právu.

Hlavním cílem této rigorózní práce bylo detailně prozkoumat jev terorismu v jeho trestněprávních souvislostech. Vedle fundamentálního cíle, byly stanoveny i cíle dílčí, kterými jsou prozkoumání právní úpravy terorismu na úrovni vnitrostátní, ale zejména evropské (unijní). Za využití výzkumných metod analýzy, syntézy a komparace je probádána trestněprávní kriminalizace terorismu v České republice a Slovenské republice, nad to i v Evropské unii *sui generis*. Obzvláště přínosným se nám jevílo zaměřit naši pozornost na neobvyklá témata dotýkající se ochrany lidských práv a svobod jako otázky mučení nebo využití válečného práva v boji proti terorismu. Terorismus představuje aktuální a živé téma, které disponuje lapidárním potenciálem právně-vědeckého bádání. V dnešní době je toto téma zcela jistě nevyčerpané, proto nabízelo skvělou výzvu k jeho probádání.

Předkládaná rigorózní práce je po obsahové stránce axiologicky bohatá, což vychází z její imanence k odborným vědeckým dílům domácích i zahraničních autorů. Práce se opírá o řadu názorů a východisek renomovaných odborníků z oblasti práva, mezinárodních vztahů, politikologie, sociologie a jiných humanitně vědních oblastí, což jen skvěle deklaruje její kvalitativní charakter.

I. TERORISMUS – základní východiska

1.1 Formování teroristické činnosti v historickém kontextu

Fenomén terorismu se formoval již od prvopočátků organizované společnosti a vzniku politických jednotek (státních útvarů). Nicméně, pro účely této práce pouze letmo nastíníme genezi terorismu v moderní éře. Jsme názoru, že ač se jedná o jev vyskytující se ve společnosti od pradávna, teprve s průmyslovým a hospodářským rozvojem a integrací světa a společnosti dospěl terorismus skutečného významu a společenského povědomí. Terorismus proto můžeme dělit na tři základní období jeho vývoje – preindustriální období (raný terorismus do 19. století), postindustriální období (moderní terorismus 20. století) a aktuální stav (současný terorismus v době 21. století).⁸

První období je označováno jako tzv. raný terorismus, tedy terorismus od dob starověku do doby 19. století. Za jedny z prvních zaznamenaných teroristických aktivit lze považovat činnosti radikální židovské skupiny *zélótů*⁹, kteří usilovali o osvobození své residentní oblasti od římské nadvlády. Jejich útoky byly násilné povahy (vraždy, násilí, ublížení na zdraví) s cílem zastrašení a vynucení podpory jejich separačních snah. Další dochovanou zmínkou o terorismu se stali islámští asasíni¹⁰, kteří představovali radikální odnož šíitských islamistů. Jejich útoky spočívaly v nahodilém systému skrytých napadání pomocí dýk, kdy zranění byly smrtelné povahy.¹¹ Následné teroristické události mnohých stovek let vždy odrážely společensko-politický stav dané oblasti či uskupení. Éra raného terorismu byla unikátní svojí pestrostí, přičemž společným cílem všech akcí bylo prostřednictvím násilí a vyvolání všeobecného strachu docílit změny politického (vládnoucího) režimu. Terorismus jako zcela svébytný pojem se začíná objevovat koncem 18. století. Terorismus byl prvně užit v souvislosti s vládou Jakobínů v době Velké francouzské revoluce (1793 až 1794).¹² Jakobínské hnutí se dopouštělo masových, demonstrativních exekucí svých politických oponentů s cílem zastrašení

⁸ Toto členění převzato z CHALIAND, G., BLIND, A. (eds). *The History of Terrorism from Antiquity to Al Qaeda*. Berkeles – Los Angeles – London: University of California Press, 2007. ISBN 978-0520247093.

⁹ Zélóti (pojem pocházející ze starověké řečtiny, znamenající zanícený obdivovatel).

¹⁰ Asasíni (pojem nepochází z anglického assassin – zabiják, nýbrž z islámského pojmu označujícího uživatele hašíše) Význam zabiják/vrah je v tomto případě a v dnešním chápání však analogický.

¹¹ The Order of Assassins (Řád asasínů) nebo jinak The Brotherhood of Assassins (Bratrstvo asasínů) založil Hasan ibn al-Sabbah v 11. století v Persii (1124). Společenství mělo sloužit k ochraně vlastní interpretace víry. Společenství zaniklo k datu 1256.

¹² WIAK, K. *Terrorism and Criminal Law*. Lublin: Faculty of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University of Lublin, 2012. s. 13-14.

jejich potencionálních sympatizantů.¹³ Později, v době rozmachu vědy a společnosti, kdy dominovala anarchistická hnutí¹⁴, se ta upírala k teroristickým aktivitám v hojně míře.¹⁵

Postindustriální éra terorismu neboli moderní terorismus 20. století, u které není možné zcela jednoznačně vymezit finální hranici. Obecně se za konec této doby může považovat konec studené války. V tomto období figurovaly čtyři dominantní odnože terorismu – národněosvobozenecký, levicový, státní a válečný. Národněosvobozenecký terorismus subsumoval nacionalistické křídlo a antikoloniální křídlo. V obou křídlech se usilovalo o vynucení si jisté autonomie vlastního národa, buď na existujícím státu¹⁶, nebo vytvoření vlastního nového státu (antikolonisté). Největšího rozmachu však dosáhl v době po 2. světové válce, kdy nabývaly na moci uskupení jako OOP (Organizace osvobození Palestiny), IRA (Irská republiková armáda), ETA (Baskicko) a mnoho dalších. Levicový terorismus se potom nesl v duchu politické (italské Rudé brigády, německá Frakce Rudé armády) nebo sociální frakce v zemích Třetího světa (FARC – Revoluční ozbrojené síly Kolumbie, peruánská Světla stezka).¹⁷ Nejletálnějším typem byl terorismus státní, jehož se dopustilo například nacistické Německo, fašistická Itálie, stalinistický Sovětský svaz, maoistická Čína a jiné země. Poslední odnoží terorismu v daném období byl válečný terorismus, kterého se dopouštělo kupříkladu Německo hromadným bráním rukojmí v 1. světové válce nebo Rakousko-Uhersko v Srbsku.¹⁸

Poslední kategorií je současný terorismus 21. století, nelze jej zcela jednoznačně vymezit od předcházející formy moderního terorismu, neboť jsou zde mnohé znaky kontinuity. Zajímavé je, že hrozba terorismu je po několik let konstantní. Jediné, co se mění, jsou jeho formy, tedy způsoby jeho páchání. Výše představené formy terorismu neustále přetrvávají, bývají však doplněny nebo nahrazeny novými formami – náboženským (nábožensky fundamentalistické proudy vyznání), pravicovým, jednopoložkovým terorismem. Náboženský terorismus spočívá v prosazování vlastní víry na úkor jiného náboženského vyznání. Náboženský terorismus je nejčastěji generalizován a vykreslován jako islámský terorismus. Je

¹³ BRZYBOHATÝ, M. Pojem a příčiny terorismu. In *IVOR, J. Společnost' proti terorizmu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.* s. 14.

¹⁴ Anarchisté (bez vládců) – různá hnutí po celém světě, usilující o vymanění se ze svíravých okov režimů a řádů.

¹⁵ BÍLKOVÁ, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 39-40.

¹⁶ Významnou historickou událostí deklarující národněosvobozenecký proud terorismu byl atentát na rakousko-uherského císaře Františka Ferdinanda v Sarajevu, který odstartoval První světovou válku.

¹⁷ WIAK, K. *Terrorism and Criminal Law.* Lublin: Faculty of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University of Lublin, 2012. s. 17-18.

¹⁸ Po atentátu na císaře Františka Ferdinanda nechalo Rakousko-Uhersko veřejně popravovat srbské civilisty pro výstrahu a jako část odplaty.

bezesporné, že islámský terorismus, kterého se dopouštějí převážně sunnitští islamisté je nejagresivnější formou náboženského terorismu posledních let. Tento fakt lze doložit množstvím islámským sunnitských teroristických organizací jako *Al-Qáida*, která byla odpovědná za teroristický útok na World Trade Centre ve Spojených státech amerických. Nutno brát však na zřetel, že náboženský terorismus není pouze záležitostí islámskou, nýbrž se týká všech náboženství. Kupříkladu i křesťanský terorismus byl značně rozsáhlý, a to i v Evropě, kde byl zastoupen organizací IRA. A nesmíme zapomínat na jeho starověké projevy v podobě křížáckých válek.¹⁹ Pravicový terorismus je zvláštní v tom, že se snaží udržet stávající stav společnosti, je tedy přísně konzervativní povahy.²⁰ Jednopoložkový terorismus („*single-issue*“) je označení pro projevy násilí ze strany jednotlivců (resentimentů) či skupin usilujících o kompenzaci pocíťované křivdy, jež byla způsobena zásahem státu. Typicky se jedná o představitele ekoterorismu nebo terorismus protipotrátový. Formou navíc se dnes stal i tzv. ultraterorismus, jež bývá charakterizován použitými prostředky – zbraně hromadného ničení a jiné látky. Jedná se tak o terorismus jaderný, radiologický, chemický či biologický.²¹

1.2 Definice terorismu a problém jejího vymezení

Pojmové vymezení fenoménu terorismu představovalo poměrně složitý a zdlouhavý proces, který se neobešel bez nutnosti poznání širokého spektra multidisciplinárních souvislostí. Proto dnes můžeme zpozorovat mnoho rozličných přístupů ke konceptuálnímu vymezení terorismu z řad mnoha společensko-vědních oborů. Pro účely této kvalifikované práce se však zaměříme především na juristické pojetí terorismu a jeho význam. Cesta k ustálené právní definici byla velmi hrbolatá, kdy potřeba jednotné právní definice měla své přívržence i odpůrce. Odpůrci argumentovali její právní nevhodností, její samotnou nepotřebností (teroristická jednání se dají subsumovat pod jiná vymezení) a nakonec její nemožností. Tyto názory jsou však z pohledu současného vědění zcela obsolentní. Doktrinární definování terorismu se stalo více než vhodným, stalo se nezbytným. Můžeme se ptát, proč je tomu tak? Prvním důvodem je všeobecná právní zásada trestního práva – zásada legality, která přísně požaduje, aby každý trestný čin či každé protiprávní jednání, které má být právním řádem sankcionované, bylo přesně definováno, a stalo se tak součástí právního řádu. V opačném

¹⁹ Křížácké války byly invazí západního křesťanství (římského katolicismu) do oblastí islámského světa. Během Středověku bylo podniknuto celkem devět oficiálních křížáckých výprav. Podstatou křížáckých válek bylo obsazení „Svaté země“ neboli dnešního Izraele s hlavním centrem Jeruzalémem. Tento boj byl posvěcen papežem Urbanem II., který hlásal, že zemřít ve jménu Kříže zajistí rytířům mučednickou smrt a patřičné místo v nebi.

²⁰ Typickými aktéry jsou bojovníci proti rasismu, lidskoprávní aktivisté a jiní).

²¹ BÍLKOVA, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 41-47.

případě by došlo k porušení principu *nullum crimen sine lege*.²² Druhým důvodem jest nutnost univerzální a jednotné právní definice pro zajištění efektivní mezinárodní kooperace při potírání terorismu. Jelikož tedy terorismus představuje nadnárodní (nadstátní) problém, pokusit se mu čelit jenom na úrovni národní by bylo zcela bláhové a bezúčelné, proto bylo nutné vymezit jednotný předmět zájmu k zajištění vhodné součinnosti. Bez univerzální definice by se pojem terorismu stal nástrojem obecné stigmatizace politických odpůrců, kdy by státy mohly zneužívat své moci k prosazování vlastních partikulárních zájmů.²³

Hledání odpovědí na vyvstalé otázky se vždy nese ruku v ruce s naléhavostí a potřebou vzniklé situace. Jinak tomu samozřejmě není ani v případě terorismu, kdy se hledají vždy určité spásné možnosti represe a prevence po uskutečněných teroristických činech, jež otrásly základy společnosti. Nicméně veškeré světové dění doprovázené jevy jako globalizace, otevřeností, volnými pohyby různých komodit, mezinárodním obchodem, mezinárodními styky a jinými, si pochopitelně vyžádalo evoluci snah o dosažení jednotné právní definice terorismu.²⁴ Tyto snahy přitom kopírovaly teroristické dění v přímé lineární souvislosti.

Snahy o vyvození platné definice terorismu se tak objevují převážně v druhé polovině 20. století v pozornosti mezinárodního společenství. Prvním dokumentem operujícím s univerzální definicí terorismu se stala Úmluva o předcházení a potlačování mezinárodního terorismu z roku 1937, která však nevstoupila v platnost. Od konce studené války vzniklo rozličné množství přístupů a formulací terorismu, žádné z nich však zcela autentické a univerzální povahy. V současné době převládá individuální trestněprávní přístup, který vykazuje tři základní prvky, o kterých bude pojednáno v dalších kapitolách – objektivní stránka teroristického činu, subjektivní stránka teroristického činu a subjekty těchto činů.²⁵

Nyní již konečně k samotnému pojmu terorismus. Námi poskytnutý výklad a definice je povahy právně explikativní. Sémantickým základem terorismu je výraz *terrere* (ohrozit, zastrážit). Definice terorismu je v dnešní době spousta. Mnohé z nich vznikají na půdě mezinárodních organizací či nadnárodních právních subjektů, přičemž jejich znění bývají

²² Žádný zločin bez zákona.

²³ BÍLKOVÁ, V. Definice terorismu. In *Právne aspekty boja proti medzinárodnému terorizmu. Zborník z konferencie*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006. s. 7-11.

²⁴ MARTIN, G. *Essentials of Terrorism. Concepts and Controversies*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington DC: SAGE, 2011. s. 8-9.

²⁵ BÍLKOVÁ, V. Definice terorismu. In *Právne aspekty boja proti medzinárodnému terorizmu. Zborník z konferencie*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006. s. 12-33.

implementovány do národních právních norem. **Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1566** z roku 2004 definuje terorismus jako všechny trestné činy proti civilním osobám, páchané s úmyslem přivodit vážné ublížení na zdraví či smrt, nebo brání rukojmích, s cílem vyvolat stav teroru a strachu u veřejnosti, skupiny osob nebo u jednotlivců, zastrašit obyvatelstvo nebo přinutit vládu nebo mezinárodní organizaci, aby konaly nebo se konání zdržely.²⁶ Evropská unie definuje terorismus v nové **směrnici 2017/541** z 15. března 2017, kde uvádí, že teroristická činnost je takové úmyslné jednání, které je způsobilé vážně poškodit zemi či mezinárodní organizaci, a které bylo zároveň spácháno s výhledem naplnění jednoho z deseti taxativně uvedených cílů.²⁷ Poměrně unikátním dokumentem skýtajícím definici terorismu jest **Arabská úmluva o potlačování terorismu** z roku 1998. Tato Arabská úmluva hovoří o terorismu jako o jednání či hrozbě, u které nemusí být známý motiv nebo účel, avšak jež se snaží vyvolat paniku mezi lidmi, ke kterému dochází pácháním individuální či kolektivní trestné činnosti, která je způsobilá ke vzniku škod, vyvolání oprávněného strachu, uvádění životů, svobod či bezpečnosti v nebezpečí. Přičemž ještě zmiňuje, že se takové jednání může dotknout životního prostředí, veřejných či soukromých zařízení a majetku, okupovat či uchvacovat národní zdroje.²⁸ Tato úmluva je specifická svým původem z islámského světa, přičemž příhodně vyvrací domnělý předsudek toho, že všechny islámské státy musejí být zapojeny do teroristické činnosti. K zmíněné směrnici pocházející z půdy EU se vrátíme v následujících kapitolách této práce.

Odhlédneme od juristického vymezení terorismu a upřeme naši pozornost k hypoteticko-filozofickým úvahám nad jevem terorismu. Zajímavou se nám jeví představa, přemýšlet o terorismu jako o psychologické válce myslí. Terorismus poté nutně představuje metodu boje, která využívá prostředku násilí k ovlivňování a záměrné manipulaci myslí svých adresátů. Terorismus si označení za psychologickou válku může zasloužit proto, že kloubí různé formy nátlaku na zainteresované strany s cílem každou stranu donutit k akceptaci požadavků druhé strany. Tato psychologická válka spočívá v zastrašování širokých mas veřejnosti, pro vyvolání změn jejich postojů či chování, zajištění si podpory a náklonnosti nových sympatizantů či k dosažení všeobecně požadované změny. Terorismus je tak metodou, taktikou či strategií asymetrického vedení boje za využívání asymetrických sil a prostředků.

²⁶ Par. 3 of Resolution 1566 (2004) by Security Council of United Nations S/RES/1566 (2004): „...*criminal acts, including against civilians, committed with the intent to cause death or serious bodily injury, or taking of hostages, with the purpose to provoke a state of terror in the general public or in a group of persons or particular persons, intimidate a population or compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act, which constitute offences within the scope of and as defined in the international conventions...*“

²⁷ Čl. 3 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu, ze dne 15. března 2017.

²⁸ Part 1, par. 2 of The Arab Convention on the Suppression of Terrorism. Káhira, 1998.

V tomto teoreticko-filozofickém chápání tak terorismus představuje nezákonné jednání zakládající se na rozličných projevech násilí s úmyslem vyvolat negativní psychologický efekt u široké vrstvy populace s cílem změnit jejich hodnoty, postoje a chování. Terorismus navíc téměř vždy sleduje politické, náboženské, kriminální či jiné akcesorické cíle. Další zvláštností je fakt, že je namířen proti nezúčastněným osobám, aby maximalizoval svůj negativní účinek.²⁹

Terorismus a jeho psychologické působení využívá tzv. propagandy činem. Materiální následky teroristického činu slouží pouze k vyvolání psychologického tlaku. Násilí jako základní prostředek terorismu potom slouží výlučně jako prostředek této negativní propagandy. Marian Brzobohatý vysvětluje, že se jedná o jakousi zvláštní formu komunikačního kanálu mezi teroristky (aktéry) a cílovou skupinou. Násilný akt je potom podle jeho názoru nosičem informací, *modem operandi* teroristické činnosti. Nadále uvádí, že terorismus se využívá tam, kde selhaly běžné mechanismy politického, ekonomického nebo vojenského vyjednávání.³⁰ Pro terorismus je tak podstatných vícero klíčových faktorů, kterých si všímá. Těmi jsou dramatičnost, emocionalita, solidarita, soucit a další pozitivní vlastnosti moderního člověka. Terorismus neustále sleduje zmíněné vlastnosti, pouze tím může dosáhnout požadovaného účinku. K zesílení možné intenzity teroristé využívají moderní a klasické instrumenty jako informační technologie, média, propagandu, ideologie či náboženské systémy.

Vrátíme-li se k procesu formování formálních definic terorismu, pro všechny platné a používané definice moderní doby platí následující vlastnosti. Terorismus představuje použití ilegální síly, tedy právně zcela zakázaných prostředků vedení boje a působení. Terorismus bývá nejčastěji politicky etablován. Pachatelé terorismu jsou v převážné většině subnacionální aktéři, tedy subjekty unikající národní suverenitě jednoho státu. Teroristické útoky primárně směřují proti civilním nebo pasivním vojenským cílům. Terorismus využívá nekonvenční metody vedení svého boje, které jsou v mnoha demokratických státech moderního světa přísně zakázané. Všechny realizované činy směřují k záměrnému vyvolání příslušného efektu u světového publika, nejčastěji k vyvolání pocitu strachu, bezmoci, útlaku, nejistoty, nebezpečí atd.³¹

²⁹ BRZYBOHATÝ, M. Pojem a příčiny terorismu. In *IVOR, J. Společnost' proti terorizmu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 19.*

³⁰ BRZYBOHATÝ, M. Pojem a příčiny terorismu. In *IVOR, J. Společnost' proti terorizmu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 20-21.*

³¹ MARTIN, G. *Essentials of Terrorism. Concepts and Controversies.* Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington DC: SAGE, 2011. s. 9.

1.3 Klíčové pojmové znaky terorismu

Jednotlivé definice terorismu mají několik společných prvků, charakteristických znaků. Těmito znaky jsou objektivní stránka daného skutku, doplněná perspektivou subjektu. Toto chápání však kopíruje konstrukci skutkové podstaty trestných činů v zemích kontinentálního právního systému. Objektivní stránce terorismu, potažmo trestného činu terorismu, bude věnována samostatná kapitola, proto v této části jen letmo nastíníme její základní charakteristiku. Objektivní stránkou terorismu je násilné jednání, tedy násilný projev vůle jednoho subjektu vůči jinému subjektu či objektu.³² Subjektivní stránka potom spočívá ve vnitřním psychickém stavu pachatele k jeho konání, tedy v úmyslu a případně motivaci. Terorismus je specifický tím, že jeho spáchání je vždy závislé na úmyslu. Subjekt terorismu lze představit jako potenciálního pachatele daného činu. Tímto pachatelem může být jednatel, stejně jako skupina osob. No, opomenutým znakem je objekt terorismu, který představuje chráněnou hodnotu, proti které daný útok směřuje. Objektem proto bývá život, zdraví, majetek, veřejný pořádek, ústavní zřízení a mnohé další právem chráněné hodnoty.

Nyní obrátíme naši pozornost k teoreticko-doktrinálním komponentům definice terorismu. Jedná se však o jakési parafrázování a přestrukturování již dotčených znaků terorismu. Těmito komponenty jsou násilí, objekt a motivace, viktimizace nevinných osob a strategie s taktikou páchaní terorismu. Násilí a s ním spojené konsekvence představují prioritní znak teroristických činů, protože může nabýt rozličné podoby. Vždy je ovšem potřebné, aby bylo schopné navodit a podpořit stav společenského a politického teroru. V případě násilí můžeme také hovořit o podmínce dostatečného výskytu vysokého stupně ohrožení právních zájmů. Takovéto definování je pak způsobilé vyloučit z velkého rozsahu teroristických činů takové, které dostatečně nekonstituují vážné porušení lidských práv.³³ Objekt neboli cíl a s ním spojená motivace činu jsou dalšími fragmenty definice terorismu. Podle určitých odborných názorů je terorismus vždy motivován ve spektru výhledu dosažení běžných cílů, kterými mohou být - vymáhání specifických ústupků (zaplacení výkupného, propuštění vězně), zisk publicity nebo pozornosti, způsobit rozsáhlé narušení společenského pořádku a demoralizaci, vyprovokovat očekávanou protireakci, vynutit si poslušnost či loajalitu nebo i vlastní represivní funkci. Tyto běžné cíle však doplňují i další méně racionální cíle, jakými jsou usmrcování,

³² BÍLKOVÁ, V. Definice terorismu. In *Právne aspekty boja proti medzinárodnému terorizmu. Zborník z konferencie*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006. s. 24-29.

³³ WIAK, K. *Terrorism and Criminal Law*. Lublin: Faculty of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University of Lublin, 2012. s. 29.

vraždění, destrukce, poškozování, které navíc bývají rozličně zabarvené motivace.³⁴ Viktimizace nevinných jest proces nutně doprovázející teroristické činy, protože ty zasahují do právních a společenských zájmů nezaujatých osob, ze kterých se tímto jevem stávají oběti terorismu. Pachatelé terorismu zaujímají k těmto subjektům zhruba takovýto přístup, jakmile se tato osoba objeví na místě útoku, lze ji považovat za racionální cíl akce. Tato odlišná interpretace nevinných a vinných subjektů je diametrálně odlišná od chápání většinové společnosti. Taktika a strategie se vztahují k zamýšleným cílům útoků, kdy taktické se jeví menší a krátkodobé cíle, kdežto strategickými lze označit větší a dlouhodobější sledované cíle.³⁵ Navíc teroristická taktika především využívá ambivalence sil mezi zúčastněnými stranami, což jednoznačně značí asymetričnost konfliktu.³⁶ Poté, vyskytuje-li se nerovnost sil obou stran, čímž jsou míněny jakékoli nemožnosti vzájemných interakcí, je velmi obtížné vyvíjet defenzivní činnost.

1.4 Základní klasifikace terorismu

Klasifikací terorismus přesněji rozumíme jeho reálné projevy ve světě, v odborné literatuře jako i veřejných prostředcích se můžeme setkat i s pojmem typologie terorismu. Klasifikace terorismu, teroristických útoků není zcela jednotná, v žádné literatuře nemůžeme nalézt taxativní vymezení jednotlivých forem/typů teroristických projevů.³⁷ Navíc, co komplikuje celou problematiku je skutečnost, že předpokládané formy terorismu se překrývají, nestojí proto zcela samostatně. Určitá typologie terorismu byla provedena v kapitole věnované historickým souvislostem terorismu. Nyní obrátíme pozornost k několika současným formám teroristických aktivit.

Elementární typologie terorismu se skládá ze dvou teroristických forem – státního terorismu a anti-státního terorismu. Někteří autoři mohou jít dále a terorismus rozdělit na politický a nepolitický. Nepolitický terorismus pak člení na kriminální a patologický terorismus.³⁸ Při našem studiu jsme se však setkali s bližší kategorizací teroristických útoků, která je formálně uveřejněna a prezentována i na internetových stránkách Ministerstva vnitra

³⁴ WIAK, K. *Terrorism and Criminal Law*. Lublin: Faculty of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University of Lublin, 2012. s. 30-32.

³⁵ WIAK, K. *Terrorism and Criminal Law*. Lublin: Faculty of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University of Lublin, 2012. s. 33-35.

³⁶ SOULEIMANOV, E. (ed.) *Terorismus. Pokus o porozumění*. Praha: SLON, 2010. s. 22-27.

³⁷ Viz. MARTIN, G. *Essentials of Terrorism. Concepts and Controversies*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington DC: SAGE, 2011. s. 11-12 a s. 77-181.

³⁸ WIAK, K. *Terrorism and Criminal Law*. Lublin: Faculty of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University of Lublin, 2012. s. 20-21.

České republiky.³⁹ S touto kategorizací nebo spíše typologií se ztotožňuje i docent Chmelík. Typologie terorismu je potom následovná – terorismus kriminální, terorismus patologický a terorismus politický. Politický terorismus má potom mnoho odnoží – ultralevicový, ultrapravicový, etnický, náboženský, environmentální, vigilantistický⁴⁰ a zmíněný jednopoložkový („*single-issue*“).⁴¹ Jinou teoretickou klasifikaci terorismu provádí docent Pikna, který člení terorismus na etnický, kriminální, mezinárodní (globální), regionální, individuální či vnitrostátní. Sám však chápe terorismus na čtyřech úrovních. První představuje terorismus vnitrostátní (nacionální či individuální), druhý je terorismus přeshraniční (regionální), třetím typem je mezinárodní (islamistický, subverzívní) a terorismus globální (mezistátní, nadstátní). Globální terorismus potom chápe jako nejvyšší a nejzávažnější formu mezinárodního terorismu.⁴² My se představené typologie dotkneme jen nepřímo, protože se uchýlíme k vlastní sestavené klasifikaci terorismu, zejména globálnímu terorismu, státnímu a nábožensko-fundamentalistickému terorismu.

1.4.1 Mezinárodní (globální) terorismus

Globální terorismus představuje zajisté jednu z nejrozšířenějších forem teroristické činnosti. Vedle jiných obtíží (globální oteplování aj.), můžeme i mezinárodní terorismus řadit mezi globální problémy světa. Což lze podpořit i skutečností, že účinný boj proti terorismu leží na bedrech mezinárodního společenství jako celku, nikoliv pouze na ramenou jednotlivých států. Avšak v případě globálního terorismu tento boj postrádá genericky určeného protivníka. Boj proti globálnímu terorismu proto probíhá jako jakási hra stínů. Entita iluzorní celosvětové sítě globálního terorismu nepředstavuje předvídatelného a prostého soupeře, ale zbabělého a úskočného ničemu. Krom toho, nejedná se o centralizované a strukturované vedení záslužného boje, ale o atomizované rozvětvení na malé buňky, které spojuje pouze společná a zaslepující ideologie, která nemusí být nutně povahy náboženské.⁴³ Náboženství naopak bývá často samo zneužíváno a překrucováno pro obhajování krutých a nelidských počínání. Zářivým příkladem je opět islámské náboženství, které hlásá mnohá dogmata, která při nesprávném výkladu (překroucení pravého smyslu) dávají svým slepým vyznavačům sílu a potřebnou motivaci.

³⁹ Dostupné online na: < <http://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx> >.

⁴⁰ Vigilantistický terorismus usiluje o nastolení ideálního stavu práva a pořádku. Jeho projevy nastupují v případě, kdy považuje státní zřízení za neefektivní. Typický je pro oblast latinské Ameriky.

⁴¹ CHMELÍK, J. Globalizace a terorismus. In *BLAHOŽ, J. (ed.) Lidská práva a právní politika boje proti terorismu*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008. s. 59-60.

⁴² PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 379-380.

⁴³ IBL, Petr. Globální terorismus a jeho poznání. In *Terorismus a mezinárodní právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 33-40.

Globální terorismus představuje v dnešním světě nemilosrdný a krutý jev, kterému se dá jen velmi těžce vzdorovat. To jest dáno tím, že globální terorismus zahrnuje rozličné projevy kriminální činnosti. Těmito projevy jsou vraždy, bombové útoky, žhářství, brání rukojmí, vyděračství, únosy, sabotáže a mnohé další kriminální skutky, které lze v moderních společnostech celého světa označit za trestné činy. Vedle těchto násilných a klasických projevů, se dnes na terorismu podílejí i nové kriminální jevy jako počítačová kriminalita, různé druhy ekonomické kriminality v podobě financování terorismu a jiné. Čeho však skutečně moderní globální teroristé chtějí docílit? Selektce inovativnějších způsobů vedení svého brutálního boje má demonstrovat své fanatické odhodlání, slepou víru, brutalitu a bezcitnost k dosahování svých fiktivních cílů. Cíle mezinárodního terorismu jsou vybírány podle jasně stanovených pravidel, protože představují takové hodnoty a symboly mezinárodního zájmu, jejichž narušení zajistí dostatečnou světovou pozornost.⁴⁴

Z historického hlediska, tak jak bylo i představeno v první kapitole této práce, znamená globální terorismus třetí fázi geneze současného jevu terorismu. První fáze byla nazývána národním terorismem, kdy se útočilo primárně na vůdčí představitele státnosti. Druhá fáze byla mezinárodním terorismem, protože měla již za cíl přilákat pozornost mezinárodního společenství a dát najevo, že může zasáhnout všude. Třetí fáze je námi zmiňovaný globální terorismus, který má za svůj *modus operandi* zastrašit vůdce a donutit je k ústupkům velkými ztrátami na civilním obyvatelstvu. Globální terorismus tedy charakterizují tři základní složky.⁴⁵ První složkou je infiltrace do běžné populace s cílem jejího narušování. Druhou společnou složkou je vyvarování se střetu s jakýmkoli ozbrojenými či bezpečnostními složkami státu (policie či armády). Třetí složku plní role terorismu jako určitého poselství, kterého podstata spočívá na komunikaci.⁴⁶ Globální terorismus započal na začátku 21. století, tehdy spáchanými útoky na USA.

1.4.2 Státní (regionální) terorismus

Tento druh terorismu reprezentuje v dnešní době kuriózní formu státního působení na své obyvatelstvo. V našem chápání se tak nejedná pouze o teroristické údery vedené proti jednomu státu, ale státní terorismus chápeme jako formu státního negativního působení proti svému obyvatelstvu na základě principu teritoriality. Každý stát vykonává svoji svrchovanou

⁴⁴ MARTIN, G. *Essentials of Terrorism. Concepts and Controversies*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington DC: SAGE, 2011. s. 157.

⁴⁵ EICHLER, J. Globální terorismus jako vážná hrozba pro civilní obyvatelstvo. In *The Science for Population Protection*, 2006, vol. 5, no. 1, pg. 47-50. ISSN 1803-635X.

⁴⁶ Odesílatel poselství (*transmitter*) → terč útoku (*target*) → poselství (*message*) → zpětná reakce (*feed-back*).

moc na svém vlastním území. Jeho moc však není neomezená, nýbrž je limitována principem legality a ústavnosti. Tyto principy zakládají oprávněnou důvěru občanů v to, že státní moc nebude zneužívána. Naopak, že bude využívána k všeobecnému dobru a blahu, k zajištění bezpečí a ochrany. Každý stát je zavázán k tomu, aby svému obyvatelstvu zajistil tyto atributy. To jest pravou povahou zřizování státnosti. V případě porušení základních principů a zásad, na který stát funguje a je založen, dochází k terorizování obyvatel dotčeného území. Stát se posléze sám dopouští páchaní trestných činů, porušování zákonem chráněných hodnot a zájmů. Protiprávní činnosti se však může stát dopustit i v rámci mezinárodněprávní zodpovědnosti. To je dáno tím, že státy jsou dnes zavázány mnohými mezinárodně platnými závazky, kdy jejich neplnění nebo porušování zakládá příslušný druh zodpovědnosti.⁴⁷ Vymoci tuto zodpovědnost však bývá v případě evropského prostoru poněkud složitější. Na tomto místě supluje Evropská unie, která jako nadnárodní evropské společenství může v určitých ohledech působit na jednotlivé členské státy. Samozřejmě i jiné mezinárodní organizace či mezinárodní vliv jiných států sehrává svoji roli.

Mezinárodněprávní zodpovědnost vychází z předpokladu pokojného a řádného plnění sjednaných závazků. Odpovědnost však nastupuje jako akcesorický následek primární povinnosti plnit závazek. Takto odpovědnost koncipuje i mezinárodní právo. Jednání států se řídí jednou ze zásad mezinárodního práva, zásadou *pacta sunt servanda*⁴⁸. V případě, že stát nedodrží tuto zásadu a neplní si sjednané závazky, dopouští se protiprávního konání. Podstatou mezinárodněprávní zodpovědnosti států je absolutní nederogovatelnost. To značí stav, kdy se stát nemůže vyhnout odpovědnosti za protiprávní konání, které obhájí legitimitou s vnitrostátním právem.⁴⁹ Vnitrostátní právo proto nikdy nemůže ospravedlnit nezákonnost státního jednání před mezinárodně uznanými normami či zásadami. Dokonce samotní jednotlivci disponují za určitých podmínek individuální mezinárodněprávní subjektivitou, která jim zakládá oprávnění obrátit se na mezinárodní orgány ochrany práva. Proč je tomu tak? Mezinárodní společenství, obecně řečeno, nepovažuje za samozřejmé, že vnitrostátní právní řády dokáží garantovat bezvýjimečnou ochranu dodržování lidských práv a svobod.⁵⁰

⁴⁷ ŠTURMA, P. Terorismus a mezinárodní odpovědnost. In *IVOR, J. Spoločnosť proti terorizmu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.* s. 42-43.

⁴⁸Z latinského překladu: „Smlouvy se mají dodržovat.“

⁴⁹ SCHRŇKOVÁ, R. Medzinárodný terorizmus a právna zodpovednosť. In *Právne aspekty boja proti medzinárodnému terorizmu. Zborník z konferencie.* Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006. s. 60-61.

⁵⁰ SCHRŇKOVÁ, R. Medzinárodný terorizmus a právna zodpovednosť. In *Právne aspekty boja proti medzinárodnému terorizmu. Zborník z konferencie.* Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006. s. 62.

Státní terorismus se reálně může projevit teroristickými útoky páchanými nebo alespoň podporovanými státním zřízením, či organizovaným hnutím, jež vykonává kontrolu a operuje na určitém území.⁵¹ Z hlediska právní odpovědnosti se zde uplatňují pro preventivní a represivní postih normy mezinárodního práva veřejného, mezinárodního práva humanitárního, mezinárodní obyčej a zásady a v neposlední řadě mezinárodního práva trestního.⁵²

1.4.3 Nábožensky fundamentalistický terorismus

Terorismus se stal v rukou náboženských fanatiků strategickým prostředkem k destabilizaci státu a jeho společnosti.⁵³ Náboženská motivace terorismu je jedním z nejhorších stimulů teroristických aktivit. Ambice terorismu stimulovány politicky či ideově, je snazší vyvrátit, než je tomu v případě náboženské víry. Nábožensky stimulovaný terorismus se navíc stal predominantním modelem politického násilí moderního světa.⁵⁴ Současnost je charakterizována jako zápas tří monoteistických náboženství – křesťanství, islám a judaismus. Všechny tři náboženství jsou přitom nuceni více či méně se tolerovat. Nicméně, islám lze označit za nejméně tolerantnější náboženství světa.⁵⁵ Co se však opravdu skrývá pod pojmem náboženský terorismus? Náboženský terorismus je druh politického násilí, které je motivované absolutní vírou, že nějaká nadpozemská (naddělnská) síla bude ospravedlňovat násilnou aktivitu pro dosažení větší slávy svého vyznání. Akt spáchaný ve jménu této víry bude odpuštěn, a dokonce i odměněn v posmrtném životě.⁵⁶ Současný mezinárodní (globální) terorismus lze s určitými výhradami označit za tzv. islámský terorismus. Aniž bychom operovali s pochopitelnými předsudky vůči islámskému náboženství, neboť právě z řad jeho vyznavačů pochází jádro současného terorismu, většina soudobých teroristických aktivit odkazuje na radikální islamistickou odnož. Toto jejich počínání bývá označováno jako islamismus. Islamismus je totalitní muslimská ideologie založená na náboženských dogmatech, kterou

⁵¹ Praktickým příkladem státního (regionálního) terorismu byla organizace IRA (Irská republiková armáda), která podnikala teroristické útoky a doprovodné operace proti britské monarchistické vládě, ve snaze o separaci z pod britské nadvlády.

⁵² Vídeňská úmluva o smluvním právu z roku 1969, přijatá na půdě OSN (Organizace spojených národů). Rome Statute of the International Criminal Court by United Nations in 1998.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv z roku 1950 na půdě Rady Evropy, s dodatkovými protokoly. Listina (Charta) základních práv a svobod Evropské unie.

⁵³ SAMSON, I. Fenomén mezinárodního terorismu a výzvy pre slovenskú politiku. In *Zborník z vedeckej konferencie s mezinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia PZ, 2004. s. 7.

⁵⁴ MARTIN, G. *Essentials of Terrorism. Concepts and Controversies*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington DC: SAGE, 2011. s. 130.

⁵⁵ DAVID, V. Pojmové vymezení mezinárodního terorismu. In *Terorizmus a mezinárodné právo. Zborník príspevkov z mezinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 171-172.

⁵⁶ MARTIN, G. *Essentials of Terrorism. Concepts and Controversies*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington DC: SAGE, 2011. s. 130.

charakterizuje sklon k extrémnímu řešení problémů prostřednictvím tzv. džihádu.⁵⁷ Na tomto místě by bylo vhodné položit si spekulativní otázku toho, zdali představuje islamismus jakousi deformaci islámu? Filozofická polemika nad islámským náboženstvím samozřejmě není tématem této práce, proto pouze vyřkneme náš názor, že se jedná o převrácení a zneužití pravé islámské víry k nekalým a velmi brutálním akcím.

Kde a proč se vlastně radikalizovala tato odnož islámu? Podle dnes již historických událostí a rozhodnutí předchozí generace jsme názoru, že islámskému světu byla udělena tvrdá rána, která vedla k jeho prudkému vzednutí z mnohaleté apatie. Co bylo touto ránou? Inu, „západní“ vměšování se, a pronikání do islámského světa vedlo k jeho neočekávanému obrození. Tuto dobu bychom mohli s jistým sarkasmem označit za tzv. islámskou renesanci. Západní svět zastoupený Spojenými státy americkými v tehdejší době neústupně prokazoval svoji celkovou nadřazenost nad islámským světem, což vedlo k neodvratitelnému narušení islámské harmonie. Ideje a hodnoty „západního“ světa natolik pronikly a ovlivnily ten islámský, že zároveň daly vzniknout pocitu méněcennosti, útlaku a vyloučení. Každé náboženství, které se dostalo do styku s nově se formujícím světem, muselo formulovat své inovativní sebepojetí pro přizpůsobení svého tradičního systému v soulad s asimilovanými moderními hodnotami. Náboženskou odpovědí (především tou islámskou) byla iniciace mechanismu paradigmat chiliastického⁵⁸ očekávání, tedy víry v očekávání návratu jistého Spasitele, který má společnost navrátit k tradičním hodnotám „zlatého“ věku.⁵⁹

Z dochovaných pramenů lze za buditele radikálního islamismu označit myslitele Sajída Kutba z Egypta. Ten sám strávil v USA několik let, které se staly předzvěstí a umocněním jeho nenávisť k „západnímu“ světu. Po zevrubném rozpoznání americké kultury konstatoval, že se jedná o kulturu úpadku, která se vyznačuje relativismem a morální degradací.⁶⁰ Jako možné východisko a obnovení rovnováhy ve světě viděl právě v islámu.⁶¹ Tím dal bohužel vzniknout myšlence islamismu. Teprve po několika letech byl tento radikál na příkaz egyptského

⁵⁷ Džihád je svatou válkou, kterou muslimové vedou k rozšíření svého území nebo obraně islámské víry. V „západní“ části světa je to označení pro válku vedenou proti nevěřícím, tedy proti těm, kteří odmítají islámskou víru.

⁵⁸ Chiliasmus představuje náboženské starověké učení, které předpovídá návrat svého Spasitele, jež má nastolit světské i duchovní království a vládu ctihodných a tradičních hodnot a norem.

⁵⁹ VEVERKOVÁ, K. Náboženský terorismus a jeho projevy v současnosti. In *IVOR, J. Společnost proti terorizmu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 447.*

⁶⁰ Zvrácenost americké kultury konstatoval na příkladu udržování zahrady v amerických městech, kde si lidé velmi potrpí na materiálních hodnotách, které se pro ně stávají zcela nezbytnou podmínkou života. Došel i k závěru, že americká a tedy celá „západní“ kultura je prosáklá sexuální degenerací a morálním úpadkem.

⁶¹ Návrat k životu podle proroka Mohameda, ke kalifátu (k původnímu společenství islámu – k čistému konzervativnímu islámu, který je založen na těch nejryzejších a nejobyčejnějších principech).

prezidenta Násira uvězněn a posléze i odsouzen k trestu smrti oběšením. Jeho myšlenky bohužel přetrvaly a našly si nového přívržence, kterým se stal nechvalně známý terorista Usáma bin Ládín, vůdce teroristické organizace Al-Kájda, ale i mnoho dalších.⁶²

1.5 Teoreticko-politologické koncepce globálního terorismu

Vůbec první politologické pojetí globálního terorismu si vymežíme z pohledu teorie (neo)realismu. Teorie realismu pramení ze skutečného stavu všední reality. Neorealismus vychází z konceptu interdependence, přičemž moc státu je určena komplexní distribucí jeho schopností.⁶³ Neorealistická teorie chápání globálního terorismu tak vychází z předpokladu, že každý stát posiluje svůj vlastní vliv a zájem na zajištění maximální bezpečnosti svého území a obyvatelstva. Státy se přitom neustále bezmezně spoléhají na svoji vojenskou kapacitu a tím odmítají představu harmonického a bezkonfliktního světa.⁶⁴ Touto politikou se vyznačovaly po dlouhá léta typicky USA, když se snažily celému světu vnucovat své ideje, hodnoty a přesvědčení.⁶⁵ Podle neorealistické teorie můžeme přisoudit vznik globálního terorismu právě intervenční politice USA do oblastí Blízkého východu.

Politologickou platformou je i idealismus nebo institucionální neoliberalismus. Na idealismus je nutné nahlížet z pozice islámských věřících, neboť tato teorie nám dává obraz světa, který se transformoval v tzv. ummu.⁶⁶ Muslimská obec potom sdílí ideu zkorumpovanosti a nedůstojnosti Západního světa muslimských hodnot. Závažnost nedůstojnosti „posvátných“ hodnot dává muslimům ospravedlnění k využití krajních prostředků vedení boje proti Západu. Idealistické smýšlení přivedlo muslimy k nápadu sebevražedných atentátů. Sebeobětování zbědovaných vyznavačů islámské víry se stalo altruistickou sebevraždou, která atentátníkům zajistí náležité uznání muslimské elity. Z opačné strany je idealismus jistým základem dalšího přístupu – liberalismu. Idealismus v našem chápání promítá premisu mírové pospolitosti a soužití států. Institucionální neoliberalismus je teorií systémovou, kdy v čele systému pochopitelně stojí stát jako hlavní aktér mezinárodních

⁶² ZACHAR, A. Islámský terorizmus a náčrt možností eliminácie jeho prejavov v európskom priestore. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 318-320.

⁶³ ŠVEC, P. *Globalizace a neorealismus: teorie a případové studie*. Magisterská práce. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2007. s. 15.

⁶⁴ EICHLER, J. *Terorizmus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 190-192.

⁶⁵ Unilateralismus a militarismus panující v USA v době vlády prezidenta G. W. Bushe – umocňování americké síly a její další posilování při dosahování stanovených politických a bezpečnostních cílů.

⁶⁶ Umma neboli muslimská náboženská obec založená na historickém podkladě a pramenech ze 7. století.

vztahů.⁶⁷ USA samozřejmě uchopila tento přístup hegemonisticky. Liberalismus vštěpovaný americkou ideologií si kladl za cíl šíření pravé demokracie a snižování počtu diktátorských režimů ve výhledu upevnování mezinárodní bezpečnosti.⁶⁸ USA proto v době vlády G. W. Bushe vystopovaly jako mesiáš přinášející vysvobození z útlaku a nadvlády tyranů. Neoliberalismus prezentovaný ve světě velmocí USA byl vskutku chybný a měl zcela opačný fatální důsledek na světové dění a jeho budoucnost. Navíc, Amerika se snažila vyvíjet vliv neoliberalismu i na své spojence, hlavně Evropu. Postupem času ovšem došlo k poznání, že zajištění mezinárodní bezpečnosti, stejně tak jako jejich národní, se neobejde bez legitimacy a zdrojů demokratické Evropy. Amerika nemohla zůstat stát proti novodobým hrozbám osamocena a izolována, i přes jejich vojenský potenciál.⁶⁹ Osobně zastávám názor, že toto platí i v dnešní době. Opravdu je dnes moudré řešit poměrně malicherné rozpory mezi jednotlivými státy, do kterých navíc druhá strana nemůže intervenovat a ve skutečnosti jim ani nerozumí, protože nezná všechny jejich okolnosti a celkovou situaci. Tím apelujeme na neustálý ideologický boj a hašteření se mezi světovými velmocemi jako USA, Rusko a Čína. Triptych by měl spolupracovat a snažit se potírat vážné globální hrozby, utužovat vzájemné přátelské vztahy, rozvíjet společný obchod, vojensky kooperovat a snažit se o eliminování hrozeb a rizik terorismu a jiných forem kriminality⁷⁰ na všech úrovních. Východiskem se pro USA stal směr tzv. neokonzervatismus, často označován za demokratický globalismus. Jednalo se o remoralizaci americké zahraniční politiky do podoby, ve které se vyprofiloval sklon k nadsazení hrozeb národní bezpečnosti, poklesl důraz na mocenské působení USA, za to se zvýšil v defenzivní připravenosti. Vedle toho se v Americe vynořil pragmatičtější proud tzv. demokratického realismu, který kritizuje neokonzervatismus za přílišnou utopičnost. Smyslem demokratického realismu je tichá podpora demokracie všude ve světě, přičemž hlasitější subvence se má uplatnit pouze tam, kde to je strategicky výhodné.⁷¹

Dalším směrem je konstruktivismus, který předkládá tezi konstruování transnacionálních sítí sociální reality, která je sama tvořena hodnotami, myšlenkami a sociálními konstrukcemi. Terorismus se snaží o negování těchto odlišných sociálních hodnot, než jsou hodnoty teroristy akceptovatelné. Konstruktivismus nepredikuje žádné vojensko-mocenské působení, neboť jeho podstatou jsou právě ony zmíněné hodnoty, myšlenky a postoje

⁶⁷ BOCH, V. *Debata realismus vs. liberalismus v rovině teorie aliancí: explanační síla hlavních teoretických přístupů*. Diplomová práce. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2014. s. 22-23.

⁶⁸ EICHLER, J. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 194.

⁶⁹ EICHLER, J. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 195.

⁷⁰ Eliminace obchodu s drogami, dětskou pornografií, obchodování s lidmi a jiné.

⁷¹ EICHLER, J. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 196-197.

jako pádné argumenty boje proti globálnímu terorismu.⁷² Pozoruhodný je i směr sociologický navržený sociologem Ulrichem Beckem. Sociologický vhléd říká, že schopnost státu čelit hrozbě terorismu leží na bedrech jeho moci, nikoli na jeho faktické síle. Terminologicky tak dochází k rozlišování pojmů moc a síla (*power* a *force*). S tím, že se teroristé odhodlali jako zbraň užít vlastní život, degradovali státní sílu, přičemž sami získali obrovskou moc a převahu nad státy.⁷³ Poslední teoretický proud je z oboru bezpečnostních studií a věd. Průkopníkem tohoto směru je Paul Rogers, jež vyzývá k nastolení nového paradigmatu globální bezpečnosti. Globální bezpečnosti se má nově dosáhnout dílčími kroky jako překonáním tzv. socioekonomického příkopu, a to reformou světového obchodu, minimalizací obchodních spekulací, podporou rozvoje a přehodnocování zadluženosti zemí. Jinými kroky má být důsledné uvědomování si závažnosti všech násilných akcí vůči státu a toho, že některé zájmy je nutno hájit výlučně vojenskou silou.⁷⁴

Proč jsme se věnovali vymezení a představení těchto několika politologických teorií a směrů? Inu, jedná se o odraz společensko-politické reality v myšlenkových pochodech předních světových myslitelů a odborníků z řad akademických, politických, vojenských či právních sfér. Mnohé prezentované názory s těmito osobami jako autor této práce navíc sdílíme. Jelikož se jedná o humanitně vědní koncepce, jejich původci si mohli dovolit opustit úzkou presumpci limitů spočívajících v pozitivním právu. Z tohoto důvodu mohou být prezentovány i poněkud radikálnější názory jako připuštění vojenské intervence jako odvety za spáchaný teroristický útok nebo morální schvalování určitých protiteroristických politik světových mocností a hodnostářů. Podle našeho názoru je třeba danou kauzu (situaci či jev) vždy posuzovat v co možná nejširším názorovém spektru při zachování přísné racionality a samozřejmě zákonnosti. Princip zákonnosti by v našich poměrech měl být sám o sobě dostatečnou zárukou morálnosti, humánnosti, solidarity a mnoha dalších pozitivních hodnot a principů naší demokratické společnosti.

1.6 Příčiny terorismu

V rámci této kapitoly se zaměříme na představení základních příčin terorismu. Příčiny terorismu kolidují s jeho motivací či sledovaným cílem. Důvody vzniku terorismu jsou proto povahy náboženské, politické, ideologické, ekonomické, sociální, psychologické, sociologické

⁷² Tamtéž, s. 199.

⁷³ BECK, U. War Is Peace: On Post – National War. In *Security Dialogue*, vol. 36, no. 1. s. 21 an.

⁷⁴ ROGERS, P. *Losing Control. Global Security in the Twenty – first Century*. London: Pluto Press, 2000.

a i fyziologické. Není radno podceňovat ani jednu z možných příčin, byť se může zdát více či méně absurdní. Často mohou mít opět kumulativní charakter.

Politický přístup pracuje s hypotézou politické nespravedlnosti, nedostatku komunikačních kanálů ve společnosti a mezi lidmi, špatnými tradicemi, slabostí státu, erozí důvěry v politický režim země nebo rozdíly mezi společností a elitářstvím. Zajímavý je přístup fyziologický, jež konstatuje příčiny vzniku terorismu ve fyziologických procesech v lidském těle. Samozřejmě za předpokladu páchání i jiného deviantního a kriminálního chování. Fyziologický přístup je založen na vlivu působení produkovaných látek na lidský organismus (teroristický čin tak může sloužit jako prostředek dosažení vzrušení). Psychologický přístup se zase přiklání k vlivu psychóz a jiných nemocí na psychiku člověka. Z hlediska psychologie se v případě teroristy může jednat o nějak frustrovaného jedince, se sklony k agresivitě či násilí.⁷⁵ Terorismus pramenící z ideologických důvodů může spočívat na rozličných axiologických přesvědčení. Ideologická motivace terorismu je proto závislá kupříkladu na nenávisti k „západní“ kultuře nebo demokracii, nenávisti ke kapitalismu a tržové ekonomice, nenávisti k politickému zřízení či vládě.⁷⁶ Ideologické přesvědčení může být dosti neoblomné a silné, stejně tak jako to náboženské. Náboženské příčiny vzniku už byly dotčeny v předešlých kapitolách a podkapitolách. Nejčastěji se jedná o klamné vyložení náboženských textů nebo nesprávné pochopení náboženských výroků a dogmat. Samozřejmě nelze vyloučit ani úmyslné ukryvání se za náboženské vyznání, které se stane prostředkem ospravedlnování teroristického jednání.

Při teoretickém studiu problematiky terorismu jsme narazili na zajímavý názor příčin vzniku terorismu. Tento názor se opírá o koncepci moderního poválečného uspořádání a vývoje světa. Především zdroj unikátní entity Evropské unie a její současný rozvoj dává tomuto postoji oprávněné místo mezi hypotézami příčin terorismu. Tato teorie říká, že současná koncepce jednotlivých svobod v EU (svoboda pohybu, pobytu, zboží, služeb, pracovníků, studentů, povolání atd.) je jednou z příčin umožnění či ulehčení terorismu. Prostor volných pohybů svobod je v EU charakteristický přílišnou liberalizací, což v konečném důsledku vede k ulehčení fungování teroristických buněk a všech souvisejících aktivit. Schengenský prostor

⁷⁵ BRZYBOHATÝ, M. Pojem a příčiny terorismu. In *IVOR, J. Spoločnosť proti terorizmu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 22-23.*

⁷⁶ IBL, P. Globální terorismus a jeho poznání. In *IVOR, J. Spoločnosť proti terorizmu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 33.*

je proto ideální lokací páchání teroristické činnosti, protože tato činnost je v jeho nitru nekontrolovatelná, nebo jen těžce kontrolovatelná.⁷⁷

Dosud nevzpomenutou příčinou terorismu může být i migrační a imigrační politika států. V minulém století měly některé evropské státy jako Velká Británie nebo Německo velmi liberální přístup k připuštění (i)migrantů na své území. Velká část těchto migrantů přitom přišla právě z islámských zemí. Důsledkem přílivu těchto migrantů se staly domestikované velké počty islámských menšin, jež v dnešních dobách tvoří předpoklad a zázemí pro teroristickou aktivitu. Navíc, jelikož se jedná o několikátou vlnu přistěhovalců, většina z nich již disponuje občanstvím Evropské unie, což jejich vstup, nebo vstup jejich rodinných příslušníků, značně ulehčuje. Státní orgány potom tápají v naprosté dezorientaci, neboť nemají přehled o skutečném počtu legálních či nelegálních přistěhovalců. Empirickým dokladem těchto tvrzení je situace, ve které se nachází Velká Británie, neboť ta se právě díky své přílišné liberální politice stala baštou islamismu v Evropě.⁷⁸ Ovšem podobným problémům nečelí pouze Velká Británie, v menší míře jsou sužovány i další evropské státy jako Itálie, Francie nebo Německo. Německo se svým liberálním a přívětivým přístupem musí potýkat s problémem turecké (kurdské) menšiny. Ta však, na rozdíl od té islámské, netíhne k teroristické aktivitě. Na závěr této statě prohlašujeme, že se nejedná o projev nějakého druhu nevráživosti nebo nenávisti vůči evropským přistěhovalcům či menšinám, ale o pouhou deskripci reálného stavu Evropy s objektivním, ničím nezastřeným nebo necenzurovaným obsahem.

Při studium multidisciplinární materie této problematiky jsme narazili na další názor příčin vzniku terorismu, jedná se o tzv. psychologizující hypotézy teroristického chování. Celá báze těchto hypotéz se opírá o tezi, že teroristou se člověk nerodí, nýbrž se jím stává.⁷⁹ Hypotéza frustrace-agrese (HFA), která pracuje s úsudkem, že každá frustrace vede k určité formě agrese, a proto jest deduktivně agrese výsledkem frustrace. HFA bývá také spojovaná s konceptem relativních deprivací, které vyústí do konfliktní situace. Relativní deprivace je stav rozdílu v procesu formulování hodnot či zájmů mezi tím, co je očekáváno, a čeho lze skutečně dosáhnout. Druhá hypotéza nese označení narcistického hněvu (HNV) a terorismus chápe jako duševní poruchu raného stádia vývoje osobnosti, při níž došlo k neutralizaci „vlastního já“

⁷⁷ ZACHAR, A. Islamský terorizmus a náčrt možností eliminácie jeho prejavov v európskom priestore. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 320-321.

⁷⁸ Toto lze opět deklarovat množstvím teroristických útoků spáchaných ve Velké Británii v letech 2015-2017.

⁷⁹ „Nikdo se jednoho rána neprobudí a nerozhodne se, že dnes je ten pravý den stát se teroristou.“ více viz. R. C. McCauley. *The Psychology of Terrorism*. 2001. (Vybraný výrok na straně 3).

s okolní realitou. Absence sociální zpětné vazby vede k zrodu nabubřelého ega⁸⁰, což má za důsledek sociopatické, arogantní a bezohledné chování. Poslední hypotézou je hypotéza negativní identity (HNI), jež lze rozumět jako procesu formování negativní identity.⁸¹ Jde o stav, kdy u daného jedince dochází k odmítnutí rolí, norem a hodnot, které mu jsou vštěpovány (předávány) rodinou, společností a kulturou.⁸²

1.7 Následky terorismu

Každé teroristické počínání si vždy vyžádá odpovídající následky, ať již právní, materiální, ekonomické, sociální, psychologické či obdobné povahy. Následky terorismu jsou závislé na realizovaném útoku. Bohužel, teroristické útoky bývají velice brutální až fatální povahy, proto i jejich následky a dopady jsou stejně znatelné intenzity. Dopady terorismu si však dovolíme rozdělit i podle námi vykonstruovaných hledisek na primární a sekundární neboli na očekávané a skutečné, nebo obecné a konkrétní. Jednotlivé kategorie následků jsou opět kumulativní povahy, proto je nelze individualizovat, neboť nastávají mnohdy společně a nerozdílně. Velmi často navíc sledují zamýšlené cíle nebo motivaci činu. Obecně lze za následky terorismu označit strach, publicitu nebo patričný vliv k dosažení svých met.

Strach musíme spatřovat jako primární znak, cíl a následek každého teroristického útoku. Vyvolání strachu, děsu či hrůzy je hlavním prostředkem vynucení si daných požadavků. Strachu je dosahováno za pomoci násilí, které slouží jako prostředek realizace teroristického útoku. V případě terorismu se navíc jedná o selektivní využití strachu, aktéři si proto velmi pečlivě vybírají místo, čas, způsob a cíl vyvolání strachu. Zasévání strachu slouží k narušení běžného chodu společnosti, kdy jednotlivci musejí žít s pocitem nejistoty a potencionálních očekávání dalších krutostí a násilí. Strach je proto psychickým aspektem obsahu terorismu.⁸³ A proč je terorismus vlastně natolik strašlivý? Nejspíše je to dáno jeho zákeřností, latentností, brutálností, apatičností a disrespektem. Konflikt současného světa tkví v tom, že je obtížné vyhnout se konfrontaci s terorismem, což samotný strach jenom zesiluje.

⁸⁰ Na tento tautologický jev upozornil už S. Freud ve své filozofii Id (ono), Ego (já) a Superego (nadjá). Freud chápal Superego jako složku osobnosti člověka vyznačující se dokonalostí a snahou o ní. Superego se projevuje jako morálka a svědomí, proto jeho absence a nabubřelost v případě zmíněné hypotézy je pádnou otázkou.

⁸¹ Podle teorie osobnosti (Erik Erikson) se u každého jedince formuje identita jako klíčový moment rozvoje osobnosti. Rozvoj si lze proto představit jako sérii krizí, jejichž úspěšné překonávání prohlubuje celkovou integraci osobnosti. Při selhání tohoto procesu mohou nastat psychologické problémy negativní identity.

⁸² SOULEIMANOV, E. (ed.) *Terorismus. Pokus o porozumění*. Praha: SLON, 2010. s. 80-82.

⁸³ DAVID, V. Pojmové vymezení mezinárodního terorismu. In *Terorismus a mezinárodní právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 171.

Publicita představuje další ze znaků terorismu, ale vedle toho i další následek terorismu, což souvisí s tendencí ovlivnění teroristickou událostí. Publicita je přitom závislá na sdělovacích prostředcích a pochopitelně na veřejnosti, která terorismu umožňuje vejít v širokou známost a povědomí populace. Publicita se odvíjí od éry, ve které se nacházíme, tedy ve věku televize, internetu, satelitní komunikace, informačního světového pokrytí a nepřetržitého vysílání.⁸⁴ Jak ale zabránit tomu, aby sdělovací prostředky uplatňující ústavně garantované právo na informace⁸⁵, nenapomáhaly šíření a propagování účelu terorismu? Nepsaným pravidel by mohla být zpravodajská etika, kdy by média měla světu ukázat teroristický čin, avšak neměla by jej zveličovat a zbytečně zasévat strach a nejistotu do myslí lidí. Publicita a s jistou nadsázkou i popularizace, která se dostává terorismu v médiích, je nezanedbatelným problémem, jež by měl být řešen na národní i mezinárodní úrovni.⁸⁶

Následky terorismu v podobě porušení norem trestního práva, tedy trestněprávní následky teroristických útoků. Na základě mezinárodních závazků a norem byly státy přinuceni kodifikovat do svých vnitrostátních právních pořádků skutkovou podstatu trestného činu terorismu, aby zajistily maximálně efektivní postih terorismu. Mezinárodněprávní úprava terorismu však zůstala i nadále zachována, ba naopak je stále více a více prohlubována. Mezinárodní organizace OSN a Rada Evropy dbají o novelizace mezinárodních právních dokumentů k zachování jejich kontinuity. Evropská unie se potom stará o rozvoj a inovaci evropského trestního práva, tedy trestního práva EU.

Současný Trestní zákoník České republiky, zákon č. 40/2009 Sb., vymezuje skutkovou podstatu trestného činu teroristického útoku⁸⁷, která plně reflektuje mezinárodní a evropské standardy postihu terorismu. Česká skutková podstata teroristického útoku vykazuje znaky terorismu národního i mezinárodního. V případě národního terorismu chrání dané ustanovení ústavní zřízení ČR, obranyschopnost ČR a politickou, hospodářskou a sociální strukturu ČR. V případě mezinárodního terorismu je totožná ochrana poskytována mezinárodní organizaci.

⁸⁴ MARTIN, G. *Essentials of Terrorism. Concepts and Controversies*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington DC: SAGE, 2011. s. 2.

⁸⁵ Čl. 17 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁶ DAVID, V. Pojmové vymezení mezinárodního terorismu. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 172.

⁸⁷ § 311 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Takováto právní úprava odpovídá úrovni mezinárodního práva trestního, jako i evropskému trestnímu právu.⁸⁸

Materiální a ekonomické následky terorismu představují skutečnou způsobenou škodu, jako újmu na majetkových, osobnostních nebo osobních právech. Jelikož jsou teroristické činy páchany za použití násilí, téměř vždy si vyžádají vznik škod. Například bombové útoky zdemolují část městské čtvrti, poničí domy, vozidla, obecná prospěšná zařízení, soukromý majetek atd. Útoky spáchané motorovým vozidlem (nájezdy do davu lidí) zase způsobí smrt osob, ublížení na zdraví, těžké ublížení na zdraví či jiné osobní účinky. Zkrátka, každý realizovaný teroristický útok se neobejde bez způsobených následků. Majetková škoda samozřejmě může sahat do závratné výše, v porovnání s tou osobní je však stále zanedbatelná. Konec konců, majetek je postradatelný, ale lidský život je nenahraditelný a jeho ztráta proto více bolestnější.

Terorismus vyvolává pochopitelně i důsledky v oblasti ochrany lidských práv a svobod. Terorismus můžeme charakterizovat jako způsob dosažení politických, ideologických, náboženských nebo jiných cílů prostřednictvím zastrašování, využíváním nehumánních metod, násilí a vyvolání strachu. Terorismus lze proto chápat jako otevřený odpor proti zákonům, normám a hodnotám chráněných a uznaných demokratickým světem. Celé teroristické počínání tak působí velmi destruktivně na celou demokratickou společnost. Při těchto úvahách potom nemáme problém označit terorismus za útok proti demokracii, proti základním právům a svobodám liberálně demokratické společnosti. Jelikož je terorismus systematickým útokem vedeným proti civilnímu obyvatelstvu, lze jej identifikovat jako zločin proti lidskosti.⁸⁹ Dopad terorismu na oblast lidských práv je dvojí úrovně. Přímý důsledek způsobený vlastní teroristickou akcí, která je namířena proti lidským právům na ochranu života, zdraví, svobody, vlastnictví a jiných hodnot a zájmů. Nepřímý následek mající základ v potencionální a předpokládané reakci států na teroristický čin. Tento nepřímý účinek si lze demonstrovat jako boj proti terorismu, v jehož rámci se je stát nucen zasáhnout (omezit) do lidských práv a svobod. Ač je tento zásah ze strany státu legitimní a z pohledu bezpečnosti nevyhnutelný, znamená omezení garantovaných lidských práv, terorismu tedy jen umocní naplnění části jeho cíle.⁹⁰

⁸⁸ KRATOCHVÍL, V. Terorizmus v platnom a budúcom trestnom práve Českej republiky. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 266-267.

⁸⁹ Čl. 7 Římského statutu mezinárodního soudního dvora, který byl přijat v Římě v roce 1998.

⁹⁰ STOČESOVÁ, S. Terorizmus a jeho následky v oblasti ochrany lidských práv. In *BLAHOŽ, J. (ed.) Lidská práva a právní politika boje proti terorismu*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008. s. 398-399.

II. TRESTNĚPRÁVNÍ KONCEPCE TERORISMU

2.1 Terorismus jako trestný čin (právní úprava ČR a SR)

Trestněprávní kodifikace terorismu v rámci vnitrostátních trestních práv hmotných se nesla v duchu společenských a světových událostí. Její základ je opět nutno hledat na mezinárodní úrovni, kde mezinárodní závazky v podobě nově přijímaných dokumentů si žádaly zajištění národní úrovně ochrany před terorismem. Nejpodstatnějším dokumentem v tomto chápání se stala Směrnice Rady Evropy o lidských právech v boji proti terorismu z roku 2002. Tato směrnice potvrzovala povinnost států poskytovat každému ochranu před terorismem, ovšem za přísného dodržení principu legality a dalších demokratických právních zásad. Bylo totiž nutné eliminovat případné arbitrární prostředky boje proti terorismu, ke kterým by se jednotlivé státy mohly uchýlovat (mučení, odepření zákonného zástupce podezřelým nebo obviněným a jiné). Na půdě Evropského společenství (Evropské unie) potom hrálo roli Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie 2002/475/JHA o boji proti terorismu z roku 2002, které stanovovalo povinnost zabezpečit vnitrostátní postih teroristických činů.⁹¹ Od počátku 21. století tak vidíme jasnou vzájemnost mezi terorismem a nutností ochrany lidských práv a svobod na všech úrovních. Státy byly a konec konců i neustále jsou nuceny hledat vyváženost mezi ochranou zájmů veřejné bezpečnosti a ochranou lidských práv. Z výše předložených fakt, mnohé státy zavedly do svých právních pořádků skutkové vymezení trestného činu terorismu. Vymezení právní definice terorismu v podobě ucelené skutkové podstaty však nebyl jednoduchý úkol, ba právě naopak. Problematickým byl fakt variability aktů teroristické povahy.⁹² V dalším textu práce se nebudeme vracet k starší a zašlé (neaktuální) právní úpravě, nýbrž představíme aktuální platnou a účinnou právní úpravu v ČR a SR.

Česká trestněprávní úprava terorismu je obsažena v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v aktualizovaném znění. Její těžiště se nachází v deváté Hlavě trestního zákoníku věnované trestným činům proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci, přesněji v ustanoveních – teroristický útok⁹³ a teror⁹⁴. Krom tohoto, na terorismus se mohou vztahovat i další ustanovení trestního zákoníku, které jej postihují akcesoricky. Český trestní

⁹¹ POLÁK, P. K niektorým problémom súvisiacim s pojmom terorizmus a jeho vyjadrenie v Trestnom zákone. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 299.

⁹² KARABÍN, M. Zločin terorizmu v platnom trestnom práve. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 23-24.

⁹³ § 311 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁴ § 312 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

zákoník nepoznal a ani nezná osobitý pojem terorismus, namísto toho operuje s oněmi dvěma zmíněnými pojmy – teroristický útok a teror. Další souvztažné pojmy k terorismu byly do trestního zákoníku včleněny zákonnou novelou č. 455/2016 Sb., došlo tedy ke kodifikaci těchto pojmů – teroristická skupina⁹⁵, teroristický trestný čin, čtyři „speciální protiteroristické“ trestné činy⁹⁶, a k několika dalším změnám k zvýšení ochrany potírání terorismu (navýšení doby teroristické vazby na 96 hodin atd). Novela č. 455/2016 Sb., kterou se měnil trestní zákoník a další související normy (trestní řád nebo zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim) pramenila z požadavků primárnosti evropského práva, protože byla přijata k zefektivnění protiteroristické činnosti na základě zohlednění závazků plynoucích z práva EU.⁹⁷ Novela byla přijata koncem roku 2016, účinnosti však nabyla počátkem roku 2017, můžeme tedy říci, že se jedná o poměrně novou právní úpravu. Daná protiteroristická novela trestního zákoníku však není zcela kladně přijímána, neboť se objevují názory, že přebytečně operuje novými abstraktními pojmy, hýří doktrinální kazuistikou, ve skutečnosti nerozšiřuje působnost zákonů, ani nerozšiřuje kompetence orgánů veřejné správy. Současná protiteroristická novela tak pouze odráží požadavek (euro)konformity vnitrostátního právního pořádku s mezinárodními normami a požadavky, které kladly vyšší nároky na kriminalizaci určitých trestných činů.⁹⁸

Na rozdíl od české právní úpravy terorismu, její slovenská alternace je o něco staršího datování. Ve Slovenské republice byla protiteroristická legislativa přijata a posílena již v roce 2015, tedy dva roky před novelizací v České republice. Jednotlivé trestné činy však netvoří homogenní semknutou skupinu, nýbrž jsou rozsety v jednotlivých hlavách trestního zákona. Kodifikovanou podobu terorismu nalzáme v ustanoveních poslední XII. Hlavy trestného zákona věnované hodnotám míru, lidskosti, činů terorismu, extrémizmu a válečným trestným činům, kde trestný zákon č. 300/2005 Z. z., vymezuje trestný čin - Terorizmus a niektoré formy účasti na terorizme.⁹⁹ Druhý související trestný čin, teroru, ale zachycuje v ustanovení VII. Hlavy věnované trestným činům proti republice.¹⁰⁰ Proč se slovenský zákonodárce rozhodl oba trestné činy od sebe odtrhnout a každý zařadit do jiné hlavy trestného zákona zůstává otázkou. Odpovědí by mohl být záměr slovenského zákonodárce zařadit terorismus do té části trestného

⁹⁵ § 129a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁶ § 312a - § 312f zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ JELÍNEK, J. Protiteroristická novela trestního zákoníku. Poznámky k orientačnímu studiu. In *Bulletin-advokacie*. Publikováno dne 26. 04. 2017.

⁹⁸ HEMZOVÁ, B. Trestněprávní úprava terorismu de lege lata. In *iurium.cz*. Publikováno dne 14. 07. 2017.

⁹⁹ § 419 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, v znení neskorších predpisov.

¹⁰⁰ § 313–314 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, v znení neskorších predpisov.

zákona, ktorá poskytuje ochranu základným právam a svobodám spojených se zásadami lidskosti.¹⁰¹ V prípade trestného činu teroru je jeho zařazení totožné s tím českým, nicméně pro trestný čin terorizmu (§ 419) se rozhodl vymezit mu osobité postavení v poslední hlavě zákona, a tím důrazněji poukázat na jeho významnost. Představené změny byly přijaté na základě protiteroristického balíčku označeného jako zákon č. 444/2015 Z. z. kterým sa mení a doplňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a doplňajú niektoré zákony. Novela byla přijata v roce 2015, v účinnost však vstoupila v lednu 2016. Tato novela byla přínosná mnoha ohledy, stejně jako v ČR, byla přijata pro zajištění (euro)konformity s mezinárodními a evropskými závazky. Nejdůležitější provedenou změnou bylo zavedení pojmu „Trestné činy terorizmu“¹⁰² a úprava podmínek teroristické vazby.¹⁰³

2.1.1 Skutková podstata trestného činu terorizmu v ČR: Teroristický útok

Základní skutková podstata trestného činu teroristického útoku zní následovně: „*Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost České republiky, narušit nebo zničit základní politickou, hospodářskou nebo sociální strukturu České republiky nebo mezinárodní organizace, závažným způsobem zastrašit obyvatelstvo nebo protiprávně přinutit vládu nebo jiný orgán veřejné moci nebo mezinárodní organizaci, aby něco konala, opominula nebo trpěla,...*“, dále pokračuje taxativní výčet sedmi způsobů, jak lze teroristický útok provést v rámci vymezení základní skutkové podstaty. Toto ustanovení chrání základní atributy České republiky. Základním rysem skutkové podstaty tohoto trestného činu je jeho úmyslné spáchání neboli zavinění, přičemž se vyžaduje přímý úmysl.¹⁰⁴ Úmysl (*dolus*) pachatele spáchat trestný čin, představuje jeho vědomostní a volní složku chápání svého chování. Obě složky odrážejí pachatelův intelektuální a volní potenciál, což poté vylučuje nedbalostní zavinění.¹⁰⁵ Pachatelem trestného činu teroristického útoku může být vedle fyzické osoby i osoba právnická.¹⁰⁶ Prvním chráněným objektem, proti kterému může útok směřovat je ústavní zřízení ČR. Ústavní zřízení je charakteristické pro každý moderní demokratický stát, jelikož

¹⁰¹ POLÁK, P. K niektorým problémom súvisiacim s pojmom terorizmus a jeho vyjadrenie v Trestnom zákone. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 300.

¹⁰² § 140b zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, v znení neskorších predpisov.

¹⁰³ ŠAMKO, P. Zmeny Trestného zákona a Trestného poriadku účinné od 01. 01. 2016. In [pravnelisty.sk](http://www.pravnelisty.sk). Publikované dne: 01. 01. 2016. Dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/zakony/a425-zmeny-trestneho-zakona-a-trestneho-poriadku-ucinne-od-01-01-2016>.

¹⁰⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 443.

¹⁰⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 233-234.

¹⁰⁶ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

symbolizuje a chrání jeho svrchovanost, jednotnost, právně-demokratické zřízení a fungování, ale především úctu k lidským právům a svobodám.¹⁰⁷ Druhý chráněný objekt představuje obranyschopnost České republiky, kdy zákon chrání schopnost státu zachovat si svoji svrchovanost, územní celistvost a ústavní zřízení nezávislé na jiné moci či státním nebo politickém útvaru. Obranyschopnosti přitom může stát dosahovat pomocí mezinárodněpolitických, vojenských, bezpečnostních, hospodářských, ochranných, technických či jiných opatření.¹⁰⁸ Třetím chráněným objektem je politická, hospodářská a sociální struktura státu či mezinárodní organizace.

Teroristický útok představuje vůbec jeden z nejprísnejších a nejzávažnejších trestných činů ve společnosti, neboť se vlastně jedná o projev mezinárodně organizovaného zločinu s vysokou mírou specializace, dělbou činností ve zločinecké struktuře, zázemím různých zdrojů a v rámci jeho normativnosti představuje odraz velmi vysoké typové společenské škodlivosti. Společenská škodlivost terorismu/teroristického útoku je vhodně dokreslena odrazem trestních sazeb v trestních normách.¹⁰⁹ Projev organizované kriminality při páchání terorismu však není jediným naplněným druhem kriminálního počínání, ten bývá ještě kategoricky doplňován ekonomickou kriminalitou, kybernetickou kriminalitou či násilnou kriminalitou. Jak příhodně navíc uvádějí autoři komentáře k trestnímu zákoníku ČR, terorismus ve své elementární podstatě narušuje stabilitu rovnováhy existence lidstva a jeho budoucí harmonický vývoj. Navíc platí mezinárodně uznaná premisa, že v případě terorismu se univerzálně jedná o trestní jednání bez ohledu na otázku kde, kým a proti komu je čin spáchán.¹¹⁰

První podmnožina ustanovení teroristického útoku se týká jeho naplnění prostřednictvím útoku ohrožujícího život nebo zdraví člověka s cílem způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví. Pachatelovo jednání musí korespondovat nejenom s jeho sekundárním cílem, nýbrž i s tím primárním, což je některý z hypotetických následků předpokládaných a uvedených v příslušném ustanovení. Poškození zájmů jednotlivce zde proto figuruje jako pouhý prostředek dosažení hlavního cíle. Druhá možnost spáchání teroristického útoku je faktickým zmocněním se rukojmí nebo provedením únosu. Dané jednání můžeme vymezit jako vykonávání moci (fyzické nadvlády) nad jinou osobu, přičemž dochází k nezákonnému

¹⁰⁷ Čl. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších zákonů.

¹⁰⁸ Výklad pojmu "obranyschopnost státu" podle internetového portálu Ministerstva vnitra ČR. Dostupné online na: <http://www.mvcr.cz/clanek/obranyschopnost-statu.aspx>.

¹⁰⁹ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2522.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 2522-2523.

omezení jejího práva na osobní svobodu. Při zmocnění se rukojmí nebo únosu pachatel neustále sleduje naplnění primárního cíle teroristického útoku.¹¹¹ Teroristický útok je možné provést i zničením nebo poškozením veřejného zařízení, dopravního či telekomunikačního systému, informačního systému, pevné plošiny, energetického, vodárenského, zdravotnického či jiného obdobného zařízení, veřejného prostranství a majetku s cílem ohrožení lidských životů, bezpečnosti zařízení, systému či prostranství nebo vydání majetku v nebezpečí škody, a to vše ve větší míře nebo škodě velkého rozsahu.¹¹² Skutek zničení je přitom vyvozován jako uvedení do stavu nemožnosti plnění primární funkce (vyřazení z provozu), a tudíž nenaplnění jeho účelu. Porucha v rámci této skutkové podstaty musí být proporcionálně významná a mít dopad na funkčnost objektu.¹¹³ Další způsob provedení teroristického útoku spočívá v narušení či přerušení dodávek základních přírodních zdrojů (voda, elektrická energie, ropa a zemní plyn) odběratelům s cílem ohrožení životů nebo majetku. Přitom postačuje už pouhé zhoršení kvality těchto komodit, které je však způsobivé přivodit odběratelům značné obtíže.¹¹⁴

Odlišný modus spáchání trestného činu teroristického útoku zachycuje i další úsek daného ustanovení, jedná se o zmocnění se prostředku osobní či nákladní dopravy (motorové vozidlo, letadlo, námořní loď aj.) nebo pevné plošiny na pevninské mělčině. Naplnění skutkové podstaty může nastat i v případech, kdy pachatel vykonává faktickou kontrolu nad takovým prostředkem, zničí ho, poškodí ho, ve větším rozsahu zasahuje do jeho provozu nebo sdělí klamnou informaci způsobilou k ohrožení chráněných cílů. Vykonávat kontrolu nad takovými prostředky přitom nemusí být bezprostřední zmocnění se jich, ale může se jednat o kontrolu distanční přes technické systémy či skrze osob použité jako nástrojů spáchání trestného činu.¹¹⁵ Pachatel může skutkovou podstatu naplnit i tak, že vyrábí či jakkoli disponuje a nakládá s výbušninami, jaderným materiálem, zbraní jaderného, chemického nebo biologického určení, bojovým prostředkem či jiným bojovým materiálem, nebo provádí výzkum a vývoj v jedné ze zmíněných oblastí pro vytvoření účinné a destruktivní výbušniny či bojového prostředku.¹¹⁶ Mnoho ze zmíněných pojmů bývají explikativně vystiženy v osobitých právních předpisech. Posledním z možných chování pachatele teroristy je vydání lidí v obecné nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo vydání majetku v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že způsobí

¹¹¹ Tamtéž, s. 2525.

¹¹² § 311 odst. 1 písm. c) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹³ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2526-2530.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 2530-2531.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 2532.

¹¹⁶ § 311 odst. 1 písm. f) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

povodeň, požár, škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektřiny a jiných nebezpečných látek a sil. Skutková podstata předpokládá i nebezpečné jednání, které pouze obecné nebezpečí zvýší, ztíží jeho odvrácení nebo zmínění. Jak správně uvádí Komentář k příslušnému zákonu, ve své podstatě se jedná o promítnutí trestného činu obecného ohrožení, avšak s teroristickým motivem a cílem.¹¹⁷ Nutno poznamenat, že na všechny uvedené způsoby spáchání teroristického útoku se vztahuje zásada universality, podle níž je pachatel trestně odpovědný bez ohledu na místo spáchání činu a na jeho státní příslušnost.¹¹⁸

2.1.2 Další skutkové podstaty teroristických trestných činů v právní úpravě ČR

Vedle trestného činu Teroristického útoku obsahuje trestní zákoník České republiky i další speciální ustanovení z řad teroristických trestných činů. Hned první z nich je trestný čin účasti na teroristické skupině, kterého se může dopustit ten, kdo založí teroristickou skupinu nebo se na její činnosti podílí.¹¹⁹ Teroristickou skupinou přitom rozumíme seskupení minimálně třech trestně odpovědných osob v jedno společenství, ve kterém se uplatňuje interní dělba moci, činnost je plánovaná a koordinovaná, a je semknuta za účelu spáchání jednoho z uvedených trestných činů.¹²⁰ Dalším trestným činem je osobitě kodifikované financování terorismu. Skutková podstata tohoto trestného činu spočívá ve finanční nebo materiální podpoře teroristické skupiny, či v kumulování finančních prostředků na takovou činnost.¹²¹ V návaznosti na financování terorismu odkazujeme na příslušnou kapitolu této práce věnovanou širšímu zkoumání této problematiky.

Trestný čin podpory a propagace terorismu je další kodifikovanou skutkovou podstatou teroristického počínání. Podpora a propagace terorismu podle právní dikce probíhá veřejným podněcováním ke spáchání teroristického trestného činu, veřejným schvalováním spáchaného teroristického trestného činu nebo veřejným vychvalováním pachatele. Další částí stejného ustanovení nadále requalifikují protizákonné jednání a stupňují jeho trestnost.¹²² Trestně stíhatelné je i vyhrožování teroristickým trestným činem, které může probíhat i skrze nějaké médium jako film, tisk, televizní či rozhlasové vysílání, počítačová síť, internet a jiná média.¹²³

¹¹⁷ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2536.

¹¹⁸ § 7 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁹ § 312a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁰ § 129a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²¹ § 312d zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²² § 312e zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²³ § 312f zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

2.1.3 Skutková podstata trestného činu terorismu v SR: Terorizmus a niektoré formy účasti na terorizme

Trestný čin terorismu je v prípade poměrů slovenské jurisdikce koncipován podobně, což vychází z požadavků harmonizace vnitrostátních právních pořádků členských států EU. Jako takový má opět chránit společnost zřízenou na demokratických principech před jakýmkoli teroristickým jednáním. Skutková podstata jako legální definice trestného činu terorismu je podle slovenského trestného zákona však konstruována trochu odlišně, neboť neobsahuje elementární dikci odstavce, nýbrž obsahuje strohé: „Kto“.¹²⁴ Následuje taxativní výčet čtyřech možných způsobů naplnění skutkové podstaty.¹²⁵ Posloupná část dotčeného ustanovení potom rozšiřuje způsoby teroristického jednání o dalších šest forem.¹²⁶ Nicméně stejně jako ve své české analogii, i zde figuruje za objekt ústavní, politické, hospodářské, společenské zřízení státu či mezinárodní organizace, řádná činnost orgánů a institucí, pokojný život obyvatelstva, zdraví a život jedinců, osobní svoboda každého, majetek a i životní prostředí. Objektivní stránka terorismu ve slovenském zákoně je potom naplněna přímým spácháním teroristického trestného činu, držbou nebo přímým použitím radioaktivního materiálu, financováním terorismu, poskytováním výcviku na terorismus, veřejné podněcování ke spáchání terorismu, nábor na terorismus a plánování teroristického útoku. Subjektivní stránka naplnění skutkové podstaty vyžaduje úmyslné zavinění s cílem zastrašit obyvatelstvo, destabilizovat či narušit státní zřízení, přinutit orgány k neoprávněnému jednání, způsobit smrt či vážnou újmu na zdraví nebo způsobit značnou majetkovou škodu.¹²⁷ Samozřejmě, i zde figuruje několik subsidiárních ustanovení vůči trestnému činu Terorizmus a niektoré formy účasti na terorizme.¹²⁸

2.1.4 Komparace české a slovenské právní úpravy terorismu

Komparace obou zákonů je vzhledem k unijní aproximaci spíše banálním komplementem tohoto výkladu. *De facto* můžeme totiž pravit, že právní úprava v obou zemích je téměř totožná. Nalézáme pouze drobné odchylky spočívající v odlišné konstrukci trestních norem. Český trestní zákoník nám připadá srozumitelnější a přehlednější, kdežto slovenský trestný zákon působí poněkud chaoticky a neuspořádaně. Tento náš postoj však může být čistě subjektivní povahy.

¹²⁴ § 419 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon.

¹²⁵ § 419 odst. 1 písm. a) až d) zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon.

¹²⁶ § 419 odst. 2 písm. a) až f) zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon.

¹²⁷ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 608-611.

¹²⁸ § 313, § 297, § 284, § 298-299 zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon.

Slovenská právní úprava se hned na první pohled více zaměřuje na poskytování ochrany před terorismem jadernému materiálu, jaderným zařízením (elektrárnám), jaderným zbraním a osobitě věnuje značnou pozornost i ochraně životního prostředí. Ochrana je proklamována i kosmickým plavidlům.¹²⁹ Slovenský zákonodárce se přímo do způsobů spáchání trestného činu terorismu rozhodl zařadit i jakékoli formy účastnictví na trestném činu jako návodcovství, pomoc, příprava, součinnost nebo zlákáni k spáchání terorismu. Slovenský trestný zákon se tak striktněji staví proti hrozbě teroristické proliferace. Disparita mezi českou a slovenskou úpravou proto existuje, byť by se mohla zdát v detailech.

2.1.5 Nezaměňovat trestný čin terorismus s trestným činem teroru

Trestné činy teroru jsou svojí legální definicí odlišné od trestných činů terorismu či teroristického útoku. Ač bychom mohli sémanticky dohledat jistou podobu, primární východisko je zcela odlišné. Trestný čin teroru říká: „*Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení České republiky jiného úmyslně usmrtí...*“.¹³⁰ Dikce se shoduje s tou teroristickou v tom, že pachatelovo jednání směřuje vůči ústavnímu zřízení země, nepostačuje pouze rozvrat.¹³¹ Nicméně dochází k absenci dalších hlavních motivů reflektujících terorismus. Obecněji řečeno se proto jedná o obecnou tzv. teroristickou vraždu s cílem poškození ústavního zřízení, kdy pachatel nezamýšlí další intervence do společenských struktur.¹³² V případě sousedské Slovenské republiky je situace analogická, neboť teror je vystihnout jako: „*Kto v úmysle poškodiť ústavné zriadenie Slovenskej republiky iného úmyselne usmrtí alebo sa o to pokusí...*“¹³³ a „*Kto sa zmocní rukojemníka a hrozí, že ho usmrtí alebo že mu spôsobí ujmu na zdraví alebo inú ujmu s cieľom vynútiť si splnenie podmienok poškodzujúcich ústavné zriadenie Slovenskej republiky...*“.¹³⁴

Trestný čin teroru má právě proto primárně chráněný objekt, kterým je ústavní zřízení státu, ale i sekundární objekt ochrany, a tím je život člověka. Objektivní stránka skutkové podstaty potom počítá s úmyslným usmrcením osoby, přičemž je toto jednání motivováno intencí poškození ústavního zřízení státu. Slovenská úprava trestního činu teroru je v rámci zvláštního ustanovení obšírnější, protože reflektuje i zmocnění se rukojmí za účelem teroru.

¹²⁹ § 419 odst. 1 písm. c) a d) zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon.

¹³⁰ § 312 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹³¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 812.

¹³² IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 322.

¹³³ § 313 zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon.

¹³⁴ § 314 zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon.

Takto byla doplněna v souvislosti s plněním mezinárodních závazků souvisejících s Mezinárodní úmluvou proti braní rukojmích.¹³⁵ Česká právní úprava poskytuje stejnou ochranu před trestným činem teroru i cizímu státu.¹³⁶

¹³⁵ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 322-323.

¹³⁶ § 313 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

2.2 Terorismus a související trestná činnost

Terorismus jako složitý kriminální jev není omezen jen na zásah jednoho vybraného objektu, ba právě naopak. Navíc, objektivní stránka terorismu proniká do vícero kriminálních sfér. Jmenovitě máme na mysli násilnou kriminalitu při páchání teroristických trestných činů, neboť teroristické útoky jsou převážně násilné až velmi brutální povahy. Vedle toho se terorismus může dotýkat i ekonomických zájmů a chráněných objektů, proto věnujeme pozornost i ekonomické kriminalitě kauzálně spjaté s terorismem. Novum ve hledáčku trestněprávní teorie, ale i kriminologie je kybernetická kriminalita. Tohoto druhu kriminality se pachatelé dopouštějí ve virtuálním prostředí internetu, nebo ji alespoň páchají za využití či přispění internetu. Současná éra bývá označována jako doba elektronická (počítačová). A opravdu, využívání informačních a komunikačních technologií (ICT) není dnes raritou, nýbrž všední skutečností.¹³⁷ Naše pozornost není už omezena pouze na pragmatické využívání počítačů z hlediska práce či jiné konstruktivní činnosti, ale soustřeďujeme se na využívání i dalších zařízení jako chytrých mobilních aparátů či tabletů. S trochou nadsázky bychom mohli za typického člověka dnešní doby označit jedince, který neustále uniká do virtuálního (online) prostředí, vlastně spíše jedince, který z virtuálního prostoru uniká zpět do reality. Tohoto stavu si jsou samozřejmě vědomi i kriminální živly, které potom hledají různé cesty, jak využít všudypřítomných elektronických zařízení ke svým zločinným úmyslům. Páchání trestné činnosti za využití ICT potom představuje kybernetickou kriminalitu.

2.2.1 Násilná kriminalita při páchání terorismu

Dopouštění se terorismu neboli páchání teroristických akcí postihuje více právem chráněných zájmů. Z výše probádané a předložené konceptualizace terorismu se nyní vrátíme k jednomu z jeho definičních znaků, tím jest násilí. Akt násilí je nerozlučně spjat s terorismem, neboť každá teroristická akce je násilné povahy. K pregnantní definici násilí si vypomůžeme výkladovými ustanoveními slovenského trestního zákona, kde je násilí vysvětleno jako použití fyzické síly proti tělesné integritě jiné osoby, nebo použití násilí vůči věci jiného.¹³⁸ Trestný čin může být spáchán násilím i v tom případě, že pachatel uvede danou osobu do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným zákeřným jednáním.¹³⁹ Podle obecné právní nauky můžeme rozlišovat dva druhy násilí – *vis absoluta*¹⁴⁰ a *vis compulsiva*.¹⁴¹ Násilná kriminalita potom

¹³⁷ ZOUNEK, J. *E-learning – jedna z podob učení v moderní společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

¹³⁸ § 122 odst. 7 zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon.

¹³⁹ § 119 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁴⁰ *Vis absoluta* je taková forma násilí, ve které je zcela vyloučeno jiné než žádané chování.

¹⁴¹ *Vis compulsiva* potom značí psychický nátlak na donucovanou osobu.

představuje kriminologickou oblast bádání, jež zahrnuje porušování všech právně-sociálních norem právě za přispění násilí s cílem poškození, destrukce finálního objektu.¹⁴² Kriminologické vyjádření násilné kriminality nám potom říká, že se jedná o jakýkoli útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověka, a to úmyslným použitím fyzického násilí či jeho pohrůžky.¹⁴³ Násilí jako osobitý předmět našeho zájmu lze potom dále taxonomicky zkoumat, přičemž naší pozornosti vyvstanou termíny jako agrese, hněv či hostilita. Všechny z těchto klíčových pojmů spojených s násilím lze spojit s účastí na terorismu. Agresi můžeme rozumět záměrnou jednotkou chování nebo reakci na podnět, které je typická útočností, násilností a destrukcí. Hostilita je potom chápána jako určitý postoj (názorové určení osobnosti člověka), jež je výstižný nepřátelstvem, negativismem až odporem vůči všemu cizímu.¹⁴⁴ Hostilita je tudíž charakteristická vlastnost každého teroristy. Navíc, bývá velmi často i psycho-sociálně motivována.¹⁴⁵

Jaké chráněné hodnoty a objekty mohou být násilnou teroristickou kriminalitou postihnuty? Veskrze všechny, které chrání platná právní úprava daného státu. Trestní zákoník České republiky č. 40/2009 Sb., nabízí hierarchickou strukturu chráněných objektů, zájmů a hodnot rozdělených do jednotlivých hlav (od trestných činů proti životu a zdraví až po trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy).

Každý teroristický útok provedený v poslední dekádě cílil na ublížení na zdraví či usmrcení nevinných a nezaujatých civilistů. Lidský život a zdraví jsou nejdůležitější hodnoty chráněné trestním zákoníkem, což vyplývá i z jejich zařazení do první hlavy zvláštní části trestního zákoníku. Ochrana života je ovšem garantována i ústavně.¹⁴⁶ Sledovaným objektem zájmu útočníků tak je život a zdraví člověka, kterému chtějí přivodit buď usmrcení, těžkou újmu na zdraví nebo ublížení na zdraví.¹⁴⁷ Teroristé se však nedopustí spáchání trestného činu vraždy či těžkého ublížení na zdraví, protože jejich jednání se subsumuje pod jinou skutkovou podstatu jiného trestného činu. Tímto specificky vymezeným trestným činem je Teroristický útok.¹⁴⁸ Mnoho definičních znaků má tento trestný čin shodných se všemi ostatními trestnými

¹⁴² KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 379-380.

¹⁴³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Wolters Kluwer, 2008. s. 286.

¹⁴⁴ POLÁK, P., KNÁPKOVÁ, D., TÓTHOVÁ, M. *Repetitóriem kriminológie*. Žilina: EUKÓDEX, 2015. s. 45-46.

¹⁴⁵ HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition, 2008. s. 231.

¹⁴⁶ Čl. 6 Listiny základních práv a svobod.

¹⁴⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 529-530.

¹⁴⁸ § 311 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

činy v jiných hlavách, proto tvoří jakousi spojnicí mezi jednotlivými trestnými činy a terorismem. Trestněprávní kodifikace terorismu je tak v České republice situována do Hlavy IX. nesoucí název Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci¹⁴⁹, kde nalezneme trestný čin Teroristického útoku a Teroru.

2.2.2 Ekonomická kriminalita při páchání terorismu (financování terorismu)

Teroristické útoky, stejně tak jako fungování buď teroristických organizací nebo i individuálních útočníků tzv. „vlků samotářů“, představují nelegální, násilnou aktivitu, která je značně nákladná. Každá teroristická akce vyžaduje pečlivé plánování, a především dostatečné finanční zázemí. Stejně tak, každá teroristická skupina, která plánuje dlouhodobější působení, potřebuje dostatek finančních zdrojů pokrývajících její náklady a výdaje.¹⁵⁰ Důkaz toho, že financování terorismu je diskutovaným tématem, lze opřít o empirické studie odborných institucí.¹⁵¹ Financování terorismu je nutné chápat v užším slova smyslu, neboť se jedná o jednu z forem podpory terorismu. Podpora terorismu je jakékoli vytváření podmínek či ulehčování expanze terorismu. Financování terorismu je naopak přímé či nepřímé poskytování, získávání či obstarávání finančních prostředků na teroristickou činnost. Terorismus bývá dotován z různých zdrojů. Elementární rozdělení zdrojů financování terorismu je na zdroje vnitřní a vnější. Vnitřní (interní) zdroje mohou mít podobu darů, členských příspěvků, zisků z akumulovaných obchodních praktik, obchodní činností, provozování webových placených stránek nebo výtěžků z propagandistických materiálů. Samozřejmě nesmíme zapomínat na zisk zdrojů pocházejících z trestné činnosti jako produkce a prodej omamných látek a opiátů¹⁵², únosy a požadované výkupné, vydírání, pirátství, obchod s lidmi, orgány nebo se zbraněmi, případně úkladné vraždy na objednávku. Vnější (externí) zdroje jsou obvykle charakteru podpory či pomoci od nezávislých trestně odpovědných subjektů. Tyto subjekty podporují danou teroristickou frakci z rozličných motivů a úmyslů. Může se jednat o podporu ze strany států, organizací či individuálních osob, a to fyzických jako právnických.¹⁵³

¹⁴⁹ § 309-322 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁰ FREEMAN, M. The Sources of Terrorist Financing: Theory and Typology. In *Studies in Conflict & Terrorism*, 2011, roč. 34, č. 6, s. 461-475.

¹⁵¹ BECKER, G. S., RUBINSTEIN, Y. *Fear and the Response to Terrorism: an Economic Analysis. Working paper*. Chicago: University of Chicago, 2004.

¹⁵² DEMIRBURKEN, H. Drug Money Flows and Its Links with Terrorism Financing: The Case of Afghanistan. In *EKICI, S. et al. Countering Terrorist Recruitment in the Context of Armed Counter-terrorism Operations*. OS Press, 2016, s. 119-129.

¹⁵³ MARKO, M. Terorizmus a jeho financovanie. In *IVOR, J. Spoločnosť proti terorizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 370-373.

V zahraniční literatuře se můžeme setkat s trochu odlišným přístupem k financování terorismu. Financování terorismu je zde členěno z chronologického hlediska na dlouhodobé a krátkodobé.¹⁵⁴ Dlouhodobost financování terorismu se týká získávání, shromažďování a maskování prostředků pocházejících z darů sympatizantů, kriminálních aktivit (drogová kriminalita, únosy, vydírání), dobrovolného přispívání z řad etnické diaspory či vymáhání příspěvků nebo dokonce legitimních obchodů vzešlých od společností sympatizujících s danou frakcí. Krátkodobé financování terorismu se potom týká dotací přímých individuálních ataků, které bývají hrazeny z převodů peněz mezi účty či z kreditních karet, využívání tzv. peněžního systému Hawala¹⁵⁵, fyzickým transportem peněz, využitím korporativních metod k transportu financí či zřizování klamných nadací v různých koutech světa.¹⁵⁶

Pro účinnou realizaci teroristické činnosti je tedy nutné zajistit příhodné financování této nákladné aktivity. Peněžní toky však představují potencionálně slabá místa teroristické činnosti, která se dají využít v boji proti terorismu k narušení připravované či probíhající operace.¹⁵⁷ Finanční prostředky nejsou pro tyto frakce důležité pouze ke spáchání plánované akce, nýbrž i z technicko-operativních důvodů jako je nábor nových členů a jejich živobytí, výcvik, nákup materiálního zázemí, hrazení cestování a jiné.¹⁵⁸ Ekonomické porozumění terorismu je tak nesmírně důležité k účinnému boji proti jeho vzniku. Postupy boje proti financování terorismu jsou však komplikovanou záležitostí, která dnes navíc zasahuje do prostředí komunikačních technologií, což se reálně projevuje jako blokace bankovních kont, dohled nad bezpečností internetového bankovníctví, hlídání bankovních transakcí a mnohé jiné. Moderní doba přinesla éru digitálních transakcí (plateb), které jsou však nebyvale spojené s rizikem možného nedovoleného zásahu (*hacking*).¹⁵⁹ Financování terorismu je proto dnes úzce spjato s novým fenoménem kybernetické kriminality.¹⁶⁰

¹⁵⁴ Obdobné chápání financování terorismu sdílí i autor TEFANGSAZ, H. Rethinking terrorist financing; Where does all this lead? In *Journal of Money Laundering Control*, 2015, roč. 18, č. 1, s. 112-130.

¹⁵⁵ Hawala je systém převodu peněz, který funguje nezávisle na bankovním systému. Ve své podstatě se jedná o převod peněz mezi soukromými subjekty, který se realizuje na základě vzájemné důvěry či velmi úzkých kontaktech. Více viz. QORCHI El M. et al. *Informal Funds Transfer System. An Analysis of the Informal Hawala System*. Washington D.C.: International Monetary Fund, 2003.

¹⁵⁶ PARKMAN, T. *Mastering Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing: a compliance guide for practitioners*. Harlow: Pearson, 2012. s. 9-10.

¹⁵⁷ SMOLÍK, J., SVATOŠOVÁ, V. Financování terorismu. In *Vojenské rozhledy*, 2017, č. 2. s. 6.

¹⁵⁸ ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. Praha: AVIS, 2008.

¹⁵⁹ ZERZAN, A. *New Technologies, New Risk? Innovation and Countering the Financing of Terrorism*. Washington, D.C.: World Bank Group, 2009.

¹⁶⁰ JACOBSON, M. Terrorist Financing and the Internet. In *Studies in Conflict & Terrorism*, 2009, roč. 33, č. 6, s. 353-363.

Vedle financování terorismu nesmíme zapomenout na zakázanou formu legalizace finančních prostředků tzv. praní špinavých peněz (*money laundering*), které souvisejí s teroristickou činností. Praní špinavých peněz bývá navíc často spojováno s organizovaným zločinem, jedná se proto o také velmi složitý jev na odhalení. Praní špinavých peněz se do dnešní doby stalo trestněprávně kodifikované ve většině západních zemí. V rámci Evropy je úprava zajištěna i na unijní úrovni prostřednictvím směrnice 2015/849 o opatřeních proti praní peněz nebo financování terorismu. Podle kontextu směrnice se na praní peněz, financování terorismu a organizovanou trestní činnost vyžaduje upřesnění trestněprávního přístupu a současně i koordinace s výhledem cílené prevence, neboť tyto skutky jsou způsobilé k poškození integrity, stability i pověsti finančního sektoru a k ohrožení vnitřního trhu EU.¹⁶¹

Financování terorismu věnovalo určitou pozornost i mezinárodní společenství, kdy v roce 1999 bylo na půdě OSN přijata rezoluce č. 54/109 stanovující Mezinárodní úmluvu o potlačování financování terorismu. Úmluva se primárně zaměřila na utváření podmínek minimalizace či eliminace ekonomické kriminality spojené s terorismem. Cílem byla zejména penalizace financování teroristických útoků. Pro signatářské státy z ní vyplynula povinnost přijmout vhodná vnitrostátní opatření k identifikaci, odhalování, zmrazení či zabavení finančních prostředků napojených na teroristickou činnost. Úmluva však vzpomínala i mezinárodní spolupráci při vyšetřování, vydávání osob, vzájemnou pomoc států a další metody boje proti terorismu.¹⁶² Jiný významný krok učinila Rada Evropy, když po událostech z roku 2001 v USA rozšířila mandát MONEYVAL¹⁶³ i na oblast boje proti financování terorismu. Tato entita se navíc stala asociovaným členem mezivládního orgánu globálního seskupení FATF¹⁶⁴, kteří vzájemně vytvářejí multi-sektorové mezinárodní standardy v boji proti financování terorismu. Jejich činností tak jde o synergický komplex účinných opatření a mezinárodních standardů k vedení efektivního boje proti financování terorismu, ochraně finančního trhu, eliminaci možných hrozeb atd.¹⁶⁵

¹⁶¹ PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 400.

¹⁶² Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Mezinárodní úmluva o potlačování terorismu ze dne 9. 12. 1999. Praha: PS ČR, 2005.

¹⁶³ MONEYVAL neboli Výbor expertů na hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a proti financování terorismu.

¹⁶⁴ FATF znamená Finanční akční skupinu na boj proti legalizaci příjmů z trestní činnosti a financování terorismu.

¹⁶⁵ MAJERNÍK, L. Standardy Rady Evropy v oblasti boje proti financování terorismu (SYNERGIA – MONEYVAL/FATF). In IVOR, J. (ed.) *Společnost proti terorismu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 412-432.

2.2.3 Kybernetická kriminalita dotýkající se terorismu

Žijeme ve věku, který lze obecně označit za digitální. Informačně-komunikační technologie, celosvětové komunikační a operační systémy, informační systémy a jiná elektronická zařízení se staly běžnou součástí, někdy až nezbytností, našich životů. Světové sítě a informační systémy se neustále sbližují a vzájemně propojují, aby uživatelé zajistily, co možná nejlepší a nejrychlejší přístup k datům. Tento proces neustále proliferace nových způsobů setkávání se lidí a jejich činností je skvělým semeništěm trestné kriminální činnosti. Informační technologie a jejich užívání proto vlastně disponují určitým kriminalizujícím potenciálem., neb jak praví dávná lidová moudrost: „šance dělá zloděje“ (*crime follows oportunitiy*)¹⁶⁶ nebo výrok z antického díla Antigona: „stříbro učí dopouštět se činů hanebných“. Počítačová kriminalita je k tomu vysoce výnosná trestní činnost s nízkým rizikem odhalení. Navíc, kybernetická kriminalita má v převážné většině případů přeshraniční rozměr. Útoky tak vycházejí z neznámé nebo známé, ale velice vzdálené lokace, což znesnadňuje účinnou represivní obranu.¹⁶⁷ Bezhraničnost kybernetické kriminality zmínila i Evropská komise.¹⁶⁸ Z všední reality naší odkázanosti na technologie můžeme jednoznačně usoudit, že počítačová (kybernetická) kriminalita je momentálně nejrychleji se rozvíjející formou kriminality. Kybernetická kriminalita oplývá dalším znakem, kterého rádi využívají pachatelé – anonymitou. Anonymita je však povahy zdánlivé, protože i v rámci kyberprostoru se zanechávají stopy. Každý počítač či zařízení disponuje individuálními znaky, například tzv. IP či MAC adresa u počítače, které umožňují jeho vypátrání a identifikování.¹⁶⁹ Nicméně nelze vyvrátit skutečnost, že prostředí internetu umožňuje anonymizování uživatelských subjektů, což značně stěžuje represivní složku potírání kriminality.

Kybernetickou kriminalitu v podobě páchaní trestných činů můžeme klasifikovat do třech základních skupin. Skupina trestných činů, jejichž cílem je počítač jako terč samotného útoku. Útoky spočívají v obstarání si neoprávněného přístupu k počítači tzv. hackerství, za účelu „krádeže“ dat a informací, zásahu do informačního systému, vydírání a mnoha dalších motivů. Další skupinou jsou trestné činy, které byly spáchány za pomoci počítače. Počítač tak sloužil jako nástroj ulehčení trestné činnosti. Typicky můžeme vzpomenout pirátské kopírování

¹⁶⁶ KLIMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 19.

¹⁶⁷ KLIMEK, L. Combating attacks against information systems: EU legislation and its development. In *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 2012, vol. 6, no. 1, s. 88.

¹⁶⁸ Evropská komise. Řešení otázek trestné činnosti v digitálním věku: zřízení Evropského centra boje proti počítačové kriminalitě. Oznámení Komise Evropskému parlamentu a Radě, COM(2012) 140. s. 2.

¹⁶⁹ KLIMEK, L., ZÁHORA, J., HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. s. 53-54.

autorských děl (filmů), falšování platebních prostředků, výroba dětské pornografie, financování terorismu a jiné. No a konečně třetí skupinou jsou trestné činy, při kterých plní počítač pouze pomocnou vedlejší úlohu. Exaktně se může jednat o tyto skutky – psaní vydíračského dopisu, některé formy ekonomické kriminality, ilegální prodej opiátů, pomlouvání a jiné. Fakticky se však nejedná o kybernetickou kriminalitu *sui generis*.¹⁷⁰

Dosud nebyla ukázána přímá souvislost mezi terorismem a kybernetickou kriminalitou, o to se pokusíme nyní. V kapitole věnující se představení skutkové podstaty trestného činu teroristického útoku jsme uvedli, že vykonávat kontrolu nad určitými prostředky se může uskutečnit skrze technické systémy jako nástroje spáchání terorismu. Teroristé tak distančně ovládají určité zařízení či systém právě prostřednictvím počítače či jiné informačně komunikační technologie. Teroristé navíc mohou za přispění internetu plnohodnotně elektronicky obchodovat, zajišťovat si stoupence, rozšiřovat svoji propagandu, využívat elektronického bankovníctví pro transakce finančních prostředků, nabourávat se do vládních zabezpečených systémů (*hacking*) a vyvíjet i jinou nelegální kybernetickou činnost. Kybernetické prostředí tak zcela jednoznačně inklinuje k neletální formě terorismu. Ve spojitosti s tím, propojíme-li kybernetickou kriminalitu s terorismem, průsečíkem dostaneme pojem tzv. kyberterorismus.¹⁷¹ Kyberterorismus představuje pouze dílčí formu konvenčního neletálního terorismu. Nahlédneme-li na kyberterorismus jako na termín *sui generis*, můžeme dohledat pokusy o monolitní definici: „*nezákonný útok nebo nebezpečí útoku proti počítačům, počítačovým sítím a informacím v nich skladovaným v případě, že útok je konán za účelem zastrašit nebo donutit vládu nebo obyvatele k podporování sociálních nebo politických cílů.*“¹⁷²

¹⁷⁰ KLIMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 101-102.

¹⁷¹ RADEMACHEROVÁ, K. *Počítačová kriminalita: vybrané aspekty postihu v mezinárodním prostředí*. Rigorózní práce. Praha: Právnická fakulta UK, 2017. s. 111-112.

¹⁷² JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007. str. 129.

2.3 Vybrané trestněprávní nástroje boje proti terorismu

Tato podkapitola se bude věnovat vybrané trestněprávní dimenzi účinného boje proti terorismu na půdě České republiky, potažmo Evropské unie. Bližší pohled bude věnován nástrojům boje proti terorismu – teroristické vazbě, mezinárodnímu a evropskému zatýkácímu rozkazu, evropskému příkazu na zajištění majetku a důkazů a dalšími instrumenty efektivního boje proti tomuto druhu přeshraniční kriminality. Předmět zkoumání bude zaměřen na procesněprávní instituty trestního práva, neboť právě procesněprávní normy trestního práva uvádějí v aplikaci normy hmotněprávní. Vybrané trestněprávní nástroje proto představují účinné instrumenty, kterými mohou státní orgány přímo vyvíjet nátlak, a tak preventivně a represivně působit v potlačování terorismu.

Vedle právních nástrojů rozeznáváme i prostředky politické. Politickými nástroji rozumějme příslušné dokumenty, které se přijímají k účelu zajištění komplexního usměrňování terorismu způsobem stanovování cílů a programových úloh. Politické nástroje nedisponují právní závazností, proto jsou pouze morálně-politického charakteru.¹⁷³ Podstatný je fakt, že se přijímají na několika úrovních, kdy každá úroveň signalizuje jejich významnost a nutnost jejich konformity. Politické nástroje tak mohou být v našem prostředí úrovně národní, evropské a mezinárodní. Národní politické nástroje přijímá vždy konkrétní stát v rámci své svrchované moci na svém území. Evropské politické nástroje přijímá ve většině případů Evropská rada jakožto hlavní výkonný orgán EU. Za mezinárodní politické nástroje můžeme považovat usměrňování, doporučení a programové plány mezinárodních organizací jako Rada Evropy či OSN.

Trestněprávní nástroje boje proti terorismu nachází svůj původ v obecných nebo speciálních zákonných normách. Český právní pořádek nepozná „speciální“ protiteroristický zákon, jak tomu je v jiných zemích.¹⁷⁴ Speciální ustanovení dotýkající se oblasti terorismu jsou obsažena v širokém spektru zákonných norem.¹⁷⁵ Obecná právní úprava je obsáhnuta v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Speciálními vzpomenutými

¹⁷³ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 186.

¹⁷⁴ Země anglo-amerického právního systému, ve kterých je součástí jejich právních pořádků samostatný protiteroristický zákon – Kanada, Velká Británie, Austrálie či Spojené státy americké. Pro kontinentální právní systém není typická takováto úprava.

¹⁷⁵ ZÁHORA, J. Má slovenský právny poriadok efektívne nástroje v boji proti terorizmu? In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 302-304.

zákony může být kupříkladu zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení, zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich nebo zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky a mnoho dalších zákonů.

2.3.1 Teroristická vazba

Obecný pojem vazby představuje trestněprávní procesní institut, kterým se obviněný na základě rozhodnutí soudu dočasně zbavuje osobní svobody za účelu jeho zajištění pro trestní řízení.¹⁷⁶ Vazba tak je zabezpečovací institut trestního práva procesního, kterým se pojišťuje přítomnost obviněného na účel vyšetřování a souzení. Institut vazby proto představuje jeden z nejzávažnějších zásahů ze strany veřejné moci do ústavně garantovaného práva na osobní svobodu. Ústava České republiky garantuje osobní svobodu každému, přičemž pochopitelně připouští zákonnou exkluzi tohoto práva v legitimních a striktně odůvodněných případech.¹⁷⁷ K vazbě se Ústava ČR výslovně vyjadřuje takto: „*Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.*“¹⁷⁸ Tudíž, mají-li k tomu orgány veřejné moci legitimní důvod, mohou dotyčného na omezený čas zbavit osobní svobody a uvrhnout jej pod institut vazby. Vedle toho, jakékoli zadržení (omezení osobní svobody) podezřelého nebo obviněného z trestného činu je nutno nejdéle do 48 ba 24 hodin propustit na svobodu nebo jej odevzdat soudu. Soud má dalších 24 hodin k tomu, aby osobu vyslechl a rozhodl o uvalení vazby.¹⁷⁹ Ústava tak zakotvila tři základní podmínky zbavení osobní svobody formou vzetí do vazby – na základě zákona, na zákonem stanovený čas a rozhodnutím soudu. Nutno mít na paměti, že vazba nepředstavuje trestní sankci! Neustále se jedná o zabezpečovací institut, jež má sloužit k omezení občanských práv a svobod občana pouze v nevyhnutelné míře, a na striktním zákonném podkladě pro účely trestního řízení.¹⁸⁰

Několikrát jsme se dotkli tzv. zákonných důvodů uvalení vazby, oč se vlastně jedná? Důvody vazby vymezuje trestní řád tak, že obviněného je možné vzít do vazby, pokud z jeho jednání plyne důvodná obava, že uprchne nebo se bude stranit trestnímu stíhání, že by mohl

¹⁷⁶ IVOR, J., ZÁHORA, J. *Repetitorium trestného práva*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. s. 142.

¹⁷⁷ Čl. 8 odst. 1 a 2 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR.

¹⁷⁸ Čl. 8 odst. 5 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR.

¹⁷⁹ Čl. 8 odst. 3 a 4 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR.

¹⁸⁰ FÁBRY, A. *Váznenie. História a súčasnosť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. s. 67-69.

ovlivňovat výslech jiných osob či jinak mařit vyšetřování, dopustí se dokončení trestného činu nebo spáchá recidivu. K tomu musejí být obligatorně splněny následující podmínky, ze známých skutečností musí být zřejmé, že se skutek opravdu stal, že jej spáchal obviněný, skutek vykazuje znaky trestného činu a nebylo možné využít méně zatěžujících opatření krom vazby.¹⁸¹

Trestní řád České republiky nepozná specifický pojem teroristické vazby. Česká právní úprava operuje pouze se třemi druhy trestněprávní vazby – vazba útěková, kolizní a předstižná. Všechny tři druhy reflektují ony zmíněné důvody vazby z předchozího odstavce této práce. Nemusíme však chodit daleko, abychom se setkali s termínem teroristické vazby, hned v jedné ze sousedních zemí, při studiu jejich trestně-procesních norem, narazíme na institut teroristické vazby. Slovenská republika inkorporovala do svého trestního pořádku vedle útěkové, kolizní a preventivní vazby i vazbu teroristickou, respektive vazbu při trestním stíhání pro trestné činy terorismu.¹⁸² Stalo se tak na základě protiteroristické novely, která značně ovlivnila vícere státy EU. Slovenská právní úprava proto umožňuje vzít do vazby obviněného, jak je stíhaný pro jeden z trestných činů terorismu.¹⁸³ Podle našeho osobního uvážení spatřujeme krok slovenského zákonodárce, který se rozhodl vyčlenit do zákona samostatný oddíl teroristické vazby jako velice prozíravý krok, neboť tím jen dodal na významnosti tohoto právního institutu při takto závažné skutečnosti, jakou je spáchání teroristického činu.

2.3.2 Mezinárodní zatýkáci rozkaz

Mezinárodní zatýkáci rozkaz je trestněprávní zabezpečovací institut, který má zajistit účast obviněného na trestním řízení v případě, že se obviněný vyhýbá trestnímu řízení nebo nástupu výkonu trestu odnětí svobody setrváním na území cizího státu. Mezinárodní zatýkáci rozkaz má na území ČR stejné účinky jako vnitrostátní příkaz na zatčení.¹⁸⁴ Mezinárodní zatýkáci rozkaz vydaný soudem podle zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, se považuje za žádost o provedení opatření nezbytných pro vyžádání osoby z cizího státu podle příslušného ustanovení zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.¹⁸⁵ Základem mezinárodního zatýkáciho rozkazu tak je vnitrostátní příkaz k zatčení, který ukládá soud podle ustanovení § 69 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu. Příkaz k zatčení je

¹⁸¹ § 67 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸² IVOR, J., ZÁHORA, J. *Repetitóriium trestného práva*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. s. 142.

¹⁸³ § 71 odst. 2 zákona č. 300/2005 Z. z.: „Obviněný môže byť vzatý do väzby aj vtedy, ak je trestne stíhaný pre trestné činy terorizmu, ak doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu a sú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený.“

¹⁸⁴ IVOR, J., ZÁHORA, J. *Repetitóriium trestného práva*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. s. 140.

¹⁸⁵ § 357 odst. 7 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

oprávněný vydat soude na návrh státního zástupce v přípravném řízení nebo předseda senátu v řízení před soudem v případě, že je dán některý z důvodů vazby a dotyčnou osobu (obviněného) nelze předvolat, předvést či zadržet a zajistit tak jeho přítomnost u výslechu.¹⁸⁶

Bližší právní úprava týkající se mezinárodního zatýkacího rozkazu je obsažena v ustanovení § 79 osobitého zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, v části věnované vydávání osob.¹⁸⁷ Vydávání osob neboli jinak řečeno extradiční řízení (extradice) představuje klasický režim vzájemného kontaktu orgánů činných v trestním řízení dvou států, spolu s kontaktem ústředních rezortů daných úseků, ve kterém se společně snaží o naplnění smyslu trestního řízení, vymožení spravedlnosti a potírání zločinnosti. Účelem extradice tak je zamezit tomu, aby pachatel trestného činu unikl spravedlnosti a zákonnému potrestání. Jak již uváděl slavný dánský právník a filozof Hugo Grotius, každý stát je povinen sám trestat (*aut punire*) nebo vydat (*aut dedere*) stíhajícímu státu jednotlivce, který spáchal trestný čin v cizině a zároveň se vyhýbá potrestání pobytem na cizím území. Vydávání (extradice) je úkonem dožádaného státu, jež spočívá v zadržení a následném vydání požadované osoby dožadujícímu státu k vedení stíhání či výkonu trestu. Tímto aktem se stát, v jehož moci se dotyčná osoba nachází, vzdává svého svrchovaného výkonu vlastní jurisdikce a tu přenechává státu, na jehož území byla tato osoba obviněna či pravomocně odsouzena.¹⁸⁸

2.3.3 Evropský zatýkací rozkaz

Evropský zatýkací rozkaz představoval jedno ze třech klíčových legislativních opatření EU po leteckých teroristických útocích na USA v roce 2001.¹⁸⁹ Členské státy si byly vědomy nutnosti zefektivnění přesunu osob pro účely trestního řízení, neboť dosavadní vydávací řízení (extradice) bylo velmi zdoluhavé a administrativně náročné. Novým nástrojem se stal právě EZR přijatý v podobě nového právního instrumentu evropského práva – rámcového rozhodnutí. V dnešní době můžeme EZR označit za klíčový nástroj v boji proti přeshraniční trestné činnosti

¹⁸⁶ § 69 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁸⁷ Více viz. FENYK, J., KLOUČKOVÁ, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. 2. vydání. Praha: Linde, 2005. s. 127 an.

¹⁸⁸ FENYK, J., KLOUČKOVÁ, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. 2. vydání. Praha: Linde, 2005. s. 49-50.

¹⁸⁹ Mezi další opatření patřilo Rámcové rozhodnutí 2002/465/SVV o společných vyšetřovacích týmech a Rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu.

v EU.¹⁹⁰ EZR se vydává ve formulářové podobě a jeho vykonávání je vystavěné na zásadě vzájemného uznávání justičních rozhodnutí v trestních věcech v justičním prostoru EU.¹⁹¹

Evropský zatýkací rozkaz je justiční rozhodnutí vydané jedním členským státem proto, aby jiný členský stát zatkl a předal vyžádanou osobu za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím svobody.¹⁹² Z této všeobecné formální definice EZR můžeme dedukovat její jednotlivé elementy – justiční rozhodnutí, členský stát, zatknout, předat (odevzdat), požadovaná osoba, trestní stíhání, trest odnětí svobody a zadržení (detence). Justičním rozhodnutím v souvislosti s EZR není rozuměno pouze meritorní soudní rozhodnutí, nýbrž může jím být i rozhodnutí vydané jiným orgánem veřejné moci, například prokurátorem. Klíčovým prvkem definice EZR je bezpochyby pojem požadované osoby, protože se musí jednat o osobu, která byla usvědčena (odsouzena) nebo je teprve trestně stíhána.¹⁹³

Je vhodné poukázat na primární rozdíl mezi postupem vydávání (extradicí) a mechanismem předávání (často nazývaným jako odevzdávání) založeným na EZR. Podstata tkví v tom, že požadovaná osoba není vydána přes hranice členských států, nýbrž dochází k jejímu předání v rámci jednotného justičního prostoru EU. Jedná se o velmi zjednodušený a zefektivněný proces, ve kterém odpadl požadavek vzájemné komunikace justičních orgánů přes ústřední státní rezorty.¹⁹⁴ Mechanismus EZR lze proto charakterizovat zhruba takto¹⁹⁵ – jeho účelem jest zatknout a předat požadovanou osobu, a zajistit tak její přesun mezi členskými státy; povahou se jedná o horizontální systém, který nahradil systém vydávání osob mezi členskými státy; samotné vykonání EZR jest justičním procesem, kdy odpadla administrativní fáze typická pro vydávání; výkon EZR je spojen i s akcesorickou povahou občanství EU; odmítnutí výkonu

¹⁹⁰ KLIMEK, L. European Arrest Warrant: Procedural Instrument for Public Order Enforcement in the EU's Area of Freedom, Security and Justice. In *BĚLOHLÁVEK, A. J. et ROZEHNALOVÁ, N. (eds.) Czech Yearbook of International Law 2012, vol. 3*. New York: Juris Publishing, 2012. s. 3-18.

¹⁹¹ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 535-537.

¹⁹² Čl. 1 Rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. 6. 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy.

¹⁹³ KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015. s. 51-54.

¹⁹⁴ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 538-539.

¹⁹⁵ KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015. s. 55-58.

EZR musí vyplývat ex lege; požadavek oboustranné trestnosti je modifikován a EZR je standardizován na úrovni EU.¹⁹⁶

Jak již bylo zmíněno, EZR jest předávacím řízením, které je příznačné několika základními principy fungování. Taxativní výčet těchto elementárních principů však nelze dohledat v textu rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV o EZR, ani v jiném právním dokumentu. Jejich vyvození vyplývá ze znalostí teorie práva, právní filozofie a hloubkové analýzy textu zmíněného rámcového rozhodnutí o EZR.¹⁹⁷ První a majoritní princip předávání na základě EZR je vzájemné uznávání justičních rozhodnutí v trestních věcech. Podstata této zásady tkví v kvazi-automatickém uznání a vykonání justičních rozhodnutí na území členských států EU. Kvazi-automatická povaha značí odbourání větších formalit a podmínek odmítnutí takového rozhodnutí. Není proto zapotřebí osobitého řízení o uznání, ani vyznačení doložky vykonatelnosti (exequatur). Další podstatná zásada má odrážet vzájemnou důvěru mezi členskými státy EU v jejich systémy trestního soudnictví.¹⁹⁸ Státy tak akceptují eventualitu uplatnění cizí trestní jurisdikce na svém svrchovaném území.¹⁹⁹ Třetí zásadou jest částečné prolomení požadavku na oboustrannou trestnost daného skutku. Jádro této zásady se týká kategorie třiceti dvou trestných činů, pro které se nezkoumá oboustranná trestnost, protože představují natolik závažná konání, že je možné označit je za tzv. eurozločiny. Příštím principem je přímý styk justičních orgánů členských států EU. Páté východisko jest promítnutím zásady speciality. Zásada speciality stanovuje přísný zákaz trestně stíhat nebo podrobit osobu výkonu trestu či ochrannému opatření za jiné skutky než výlučně pro ty, pro které byla tato osoba předána.²⁰⁰ Další zásada zakládá požadavek na výkon EZR v souladu s ustanoveními rámcového rozhodnutí o EZR. No a konečně poslední zásada se týká odstranění zásady recipacity, kdy si členské státy vzájemně nemusejí poskytovat jistá protiplnění tak, jak bývá obyčejem v případě extradičního řízení.

¹⁹⁶ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 541-542.

¹⁹⁷ KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015. s. 67-68.

¹⁹⁸ KLIMEK, L. *Vzájomná dôvera ako princíp konania o európskom zatýkacom rozkaze: kritická rozprava*. In *Princípy a zásady v trestnom práve*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2014. s. 182-186.

¹⁹⁹ KOŘÍNEK, Š. *Evropský zatýkací rozkaz a jeho implementace do právního řádu České republiky*. Diplomová práce. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, 2017. s. 24-25.

²⁰⁰ KOŘÍNEK, Š. *Evropský zatýkací rozkaz a jeho implementace do právního řádu České republiky*. Diplomová práce. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, 2017. s. 44-46.

Těžiště české právní úpravy EZR je zahrnuto v zákoně č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, v rozmezí paragrafů §§ 189 až 225. Evropský zatykač se tak v právním řádu ČR nedočkal samostatného právního předpisu, jak je tomu například v sousední Slovenské republice, kde je EZR upraven v osobitém zákoně č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze. Nicméně obě zvolené varianty právní úpravy EZR odpovídají standardům povinnosti implementace unijních rámcových rozhodnutí či směrnic.

Euro-zatykačem je podle dikce české právní úpravy rozuměno: „*Evropským zatýkacím rozkazem se rozumí rozhodnutí: a) soudu České republiky vydané za účelem zatčení a předání osoby z jiného členského státu do České republiky k trestnímu stíhání nebo k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody, nebo b) justičního orgánu jiného členského státu vydané za účelem zatčení a předání osoby do tohoto členského státu k trestnímu stíhání nebo k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody.*“²⁰¹ V české prováděcí právní úpravě EZR je chybně použito pojmu „*judicial*“ jako výlučně soudního rozhodnutí, ve skutečném významu se však jedná o justiční rozhodnutí. Právý význam tohoto pojmu tak extenzivnějšího charakteru, neboť v jiných členských státech může být EZR vydán i osobou prokurátora či státního zástupce. Nicméně v ČR je oprávněn k vydání EZR výlučně soud.²⁰² V případě právní úpravy ČR, ale i SR můžeme vystihnout a poukázat na jisté terminologické nedostatky. Česká právní úprava nevhodně operuje s nepřesnou translací pojmu „*judicial*“ jako soudní, kdy nepoužívá přesnější význam justiční. Kdežto zase je preciznější v používání pojmu předávání, kdy slovenská alternace pracuje s pojmem vydávání.²⁰³

U problematiky EZR bychom rádi vzpomenuli jeho přímou souvislost s konceptem terorismu. Rámcové rozhodnutí 2002/584/SVV o EZR vzpomíná terorismus u kategorie třiceti dvou trestných činů, pro které odpadá požadavek zkoumání oboustranní trestnosti.²⁰⁴ U tohoto taxativního výčtu trestných činů figuruje zřejmá potřeba jejich regulace, neboť představují závažnou trestní činnost většinou mezinárodního charakteru. Terorismus je v této

²⁰¹ § 190 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

²⁰² KUBÍČEK, M., POLÁK, P. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 596.

²⁰³ KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015. s. 312.

²⁰⁴ Čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy.

kategorizované skupině uveden hned na druhé pozici, což podle našeho názoru dokládá jeho závažnost.

2.3.4 Evropský příkaz na zajištění majetku a důkazů

Zrod tohoto právního instrumentu se nesl ve výhledu podobných okolností jako geneze evropského zatýkácího rozkazu. Expanze přeshraniční kriminality si žádala zefektivnění vymáhání spravedlnosti a potírání zločinnosti bez ohledu na jednotlivé státní hranice členských států EU. Na mezinárodním rokování v Tampere se vznesl požadavek na to, aby vzájemné uznávání rozsudků v trestních věcech tvořilo základ spolupráce v justičních věcech.²⁰⁵ Delikventům měla být odepřena možnost využívat rozdílnosti justičních systémů jednotlivých členských států. Evropská rada navíc projevila svůj záměr považovat zásadu vzájemného uznávání za základní kámen justiční spolupráce v trestních věcech v EU s odkazem na čl. 6 Smlouvy o Evropské unii.²⁰⁶ V závěrečném protokolu ze zasedání v Tampere se nachází odkaz nesoucí poselství, že principy vzájemného uznávání se mají aplikovat i na rozhodnutí umožňující rychlejší zajištění důkazů a movitých věcí v trestních věcech.²⁰⁷ Postulát této myšlenky došel realizace v podobě rámcového rozhodnutí 2003/577/SVV o vykonání příkazu na zajištění majetku nebo důkazů v EU.

Rámcové rozhodnutí 2003/577/SVV o vykonání příkazu na zajištění majetku nebo důkazů v EU má za cíl stanovit jednotná pravidla týkající se uznávání a vykonávání příkazů na zajištění majetku a důkazů v členských státech EU.²⁰⁸ Stejně jako v případě EZR, přineslo novum v podobě kvazi-automatického uznávání a vykonání příslušných příkazů bez nutnosti jejich individuálního přezkoumání.²⁰⁹ Čeho se vlastně ono rámcové rozhodnutí týká? Jaký je jeho skutečný předmět? Příkaz na zajištění představuje každé opatření vydané příslušným justičním orgánem vydávajícího státu s cílem předběžně zabránit zničení, přeměně, přemístění, převodu nebo jinému nakládání s majetkem, jež je potencionálně schopný být předmětem zabavení, neboť zde figuruje důvodné přesvědčení, že takový majetek je úzce spjat s

²⁰⁵ Viz POLÁK, P. *Rámcová rozhodnutí a zásada vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech*. Praha: LexisNexis CZ, 2007. s. 29 an.

²⁰⁶ MITSILEGAS, V. *EU Criminal Law*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2009. s. 117-118.

²⁰⁷ Bod 36 Závěrů předsednictví zasedání Evropské rady v Tampere v roce 1999.

²⁰⁸ Čl. 1 Rámcového rozhodnutí 2003/577/SVV o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v EU.

²⁰⁹ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 575-576.

nezákonnou trestní činností.²¹⁰ Příkaz na zajištění může být vydán pro zajištění majetku²¹¹ nebo zajištění důkazu²¹².

Evropský příkaz na zajištění majetku nebo důkazu se v České republice řídí obecnou úpravou zaštiťující zajištění věcí důležitých pro trestní řízení podle zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.²¹³ Jeli tedy nutné vydat evropský příkaz na zajištění, nejprve se klasicky postupuje při vydávání domácího příkazu na zajištění a k němu se vydá požadované formulářové znění se všemi náležitostmi. Jiný přístup opět zvolila Slovenská republika, kde byl přijat zákon č. 650/2005 Z. z. o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ. Tento zajišťovací institut se nepoužívá v prostoru EU univerzálně, nýbrž se uplatňuje pouze mezi členskými státy, jež transponovaly příslušné rámcové rozhodnutí 2003/577/SVV.²¹⁴ Z empirické zkušenosti nutno upozornit, vedle omezené teritoriální působnosti, i na aplikační těžkosti a problémy. Čímž je myšlen rozdílný terminologický výklad určitých pojmů, rozdílné podmínky výkonu, odlišný přístup k dotčeným právům, jiné garantované hodnoty, případná nekompatibilita s mezinárodními závazky státu a jiné.²¹⁵

2.3.5 Evropský důkazní příkaz

Empirická realita si vyžádala doplnění omezené aplikace příkazu na zajištění majetku a důkazů v EU.²¹⁶ Příkaz na zajištění majetku a důkazů totiž řešil pouze potřebu okamžitého vzájemného uznávání příkazů, čímž se věnoval jenom částečnému rozsahu justiční spolupráce. Hmotnost důkazů a jejich přesun však zůstal ponechán na otázce vzájemné pomoci.²¹⁷ Jiným důvodem bylo rozlišování mezi pojmy uchování a zajištění, kdy uchování má pouze dočasný charakter a má předcházet zajištění.²¹⁸ Konkrétní požadavek na přijetí evropského důkazního

²¹⁰ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 576-577.

²¹¹ Podle čl. 2 písm. d) je majetek definován jako: „*jakýkoli majetek, hmotný nebo nehmotný, movitý nebo nemovitý, právní listiny a dokumenty dokládající nárok na tento majetek nebo podíl na tomto majetku, o kterých se příslušný justiční orgán vydávajícího státu domnívá, že – je výnosem z trestného činu podle čl. 3 nebo celkově nebo částečně hodnotě takového výnosu odpovídá nebo – je nástrojem trestného činu nebo předmětem takového trestního činu.*“

²¹² Důkazní prostředek je naopak definován podle čl. 2 písm. e) jako: „*předměty, listiny nebo údaje, které mohou být předloženy v trestním řízení o trestném činu podle čl. 3.*“

²¹³ § 77b an. zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁴ Belgie, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Holandsko, Kypr, Maďarsko, Polsko, Rakousko, Slovinsko, Slovensko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie.

²¹⁵ KORDÍK, M. *Právní styk s cizinou*. Bratislava: C. H. Beck, 2017. s. 133.

²¹⁶ KLIMEK, L. Free Movement of Evidence in Criminal Matters in the EU. In *The Lawyer Quarterly*. Vol. 2 (2012). No. 4. s. 250 an.

²¹⁷ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 587-588.

²¹⁸ Úmluva o počítačové kriminalitě z roku 2001 v Budapešti, která rozeznává pojmy *preservation* (uchování) a *seizure* (zajištění).

příkazu se objevil v závěrech Haagského programu, což vyústilo k pětileté snaze, ze které vzešlo rámcové rozhodnutí 2008/978/SVV o evropském důkazním příkazu k zajištění předmětů, listin a údajů pro účely řízení v trestních věcech.²¹⁹

Evropský důkazní příkaz je rozhodnutí justičního orgánu příslušného členského státu vydané za sledování účelu zajištění předmětů, listin a údajů od jiného členského státu pro účely trestního, administrativního, občanskoprávního řízení.²²⁰ Primárním předpokladem EDP je opět uplatňování zásady vzájemného uznávání. Stejně jako v přechozích případech, i EDP se vydává ve formulářové podobě. Aby se předešlo možným nadměrným zásahům do ochrany lidských práv, existují jisté limity vydávání EDP. Zisk důkazních prostředků musí být potřebný na účely trestního řízení a jemu zcela přiměřený. Tyto prostředky je možné získat obdobně i podle právního pořádku státu původu v porovnatelném případě.²²¹ Otázce proporcionality je tedy nutné věnovat náležitě pozornosti, stejně jako je tomu i v případě EZR, kde se dokonce operuje s pojmem test proporcionality.²²²

Věcná působnost EDP se vztahuje na předměty, listiny a údaje, které jsou uvedeny v příslušném formuláři EDP. Text rámcového rozhodnutí 2008/978/SVV obsahuje i negativní vymezení případů, kdy EDP nelze vydat. Pokud se tak od vykonávajícího státu požaduje, aby vedl výslechy a přijímal výpovědi, prováděl osobní prohlídky či odběry biologického materiálu, získával bezprostřední informace reálné přítomnosti (odposlechy), prováděl detailní analýzu důkazních prostředků nebo zajišťoval komunikační údaje, EDP se nevydává.²²³

Česká právní úprava EDP je obsažena v nám již známém zákoně č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Třetí Hlava tohoto předpisu se věnuje příkazu k zajištění hodnoty nebo důkazního prostředku. Pod pojem příkaz k zajištění zákon subsumuje příkaz k odnětí věci, rozhodnutí o zajištění nebo rozhodnutí, kterým má být zabráněno zničení, pozměnění, přemístění, převodu nebo prodeji věci či jiné hodnoty či důkazního prostředku.²²⁴

²¹⁹ Z anglického překladu European Evidence Warrant.

²²⁰ Čl. 1 a čl. 5 Rámcového rozhodnutí 2008/978/SVV o evropském důkazním příkazu k zajištění předmětů, listin a údajů pro účely řízení v trestních věcech.

²²¹ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 590.

²²² KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015. s. 133-134.

²²³ Čl. 4 Rámcového rozhodnutí 2008/978/SVV o evropském důkazním příkazu k zajištění předmětů, listin a údajů pro účely řízení v trestních věcech.

²²⁴ § 227 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

2.3.6 Evropský vyšetřovací příkaz

Důvodem přijetí této poměrně nedávné směrnice 2014/41/EU o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech, byl do té doby nevyřešený problém složitosti a roztržitosti právního rámce pro shromažďování důkazních prostředků. Bylo tedy nutné hledat nový přístup k zavedení komplexnějšího systému získávání důkazů v případech s přeshraničním prvkem. Tento projekt dostal primární impulz v rámci Stockholmského programu v roce 2009.²²⁵ Evropský vyšetřovací příkaz byl také přijat jako inovativní nástroj k nahrazení všech relevantních a stávajících nástrojů oblasti důkazních prostředků, mezi které nepochybně patří zejména rámcové rozhodnutí 2008/978/SVV.

Jelikož jsme již představili nejméně tři podobné nástroje justiční spolupráce v trestních věcech EU, musíme jasně vymezit chápání evropského vyšetřovacího příkazu (ve zkratce EVP). Co lze rozumět pod označením EVP? Evropský vyšetřovací příkaz je justiční rozhodnutí deklaratorní nebo originární povahy, které sleduje účel provedení minimálně jednoho vyšetřovacího úkonu v jiném členském státě EU s cílem získat relevantní důkazy.²²⁶ Samozřejmě platí, stejně jako v předchozích případech, že i tento instrument se uplatňuje na základě zásady vzájemného uznávání. EVP byl vytvořen tak, aby měl zcela univerzální působnost. Z tohoto důvodu jej lze vztáhnout na všechny vyšetřovací úkony s výjimkou společného vyšetřovacího týmu.²²⁷

²²⁵ Bod 5 a 6 Preambule Směrnice 2014/41/EU o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech.

²²⁶ Čl. 1 Směrnice 2014/41/EU o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech.

²²⁷ Čl. 3 Směrnice 2014/41/EU o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech.

III. EVROPSKÁ UNIE V BOJI PROTI TERORISMU

3.1 Protiteroristická politika EU

Chceme-li hovořit o protiteroristické politice EU, nemůžeme opomenout její progresivní vývoj v průběhu několika minulých dekád. Progres postojů a reakcí EU na terorismus jde ruku v ruce s vývojem evropské integrace, ale i světovým děním. Zejména v době kulminace 20. století vyvstala potřeba zefektivnění a zintenzivnění mezinárodní spolupráce proti jevu terorismu. Boj proti terorismu začal nabírat v evropském prostoru zcela nový rozměr. Terorismus začal být diskutovaným tématem jak nadnárodních organizací (OSN), tak i těch regionálních (Rada Evropy, Evropské společenství). Nejvýznamnějším obdobím byla éra 70 let stejného století, kdy odstartovalo zintenzivňování policejní spolupráce, neboť evropské státy nebyly spokojeny s přístupem Interpolu k řešení teroristické hrozby.²²⁸ Největším úspěchem bylo vytvoření pracovní ministerské skupiny v roce 1957 nazvané TREVI²²⁹, která se měla věnovat výlučně otázce boje proti terorismu. Skupina TREVI měla vytvořený specifický okruh činností, jednalo se o výměnu informací týkajících se teroristických hrozeb, útoků či jakékoli jiné aktivity, vzájemnou podporu a pomoc, výměnu technických informací, vzájemnou výpomoc personálního aparátu, spolupráci pro ochranu letecké dopravy a ochrana jaderných zařízení.²³⁰ Postupem času byly vytvořeny celkem čtyři expertní skupiny TREVI pod označením TREVI I. – TREVI IV.²³¹ Skupiny TREVI nebyly institucionální povahy tehdy Evropského společenství, jednalo se o ryze mezivládní formu spolupráce na ministerské úrovni, což mělo za následek rozporuplnost akceptování jejich činnosti.

Ačkoli koncipování protiteroristické politiky EU šlo spořádaně s vývojem a integrací evropské pospolitosti, nejvýznamnější zlom můžeme sledovat po teroristických útocích na Spojené státy americké v roce 2001.²³² Bylo jen otázkou času, kdy se otevře i druhá fronta vedená proti hlavnímu americkému spojenci – Evropě. Naplnění tohoto očekávání na sebe nenechalo dlouho čekat, neboť první úder na Evropu nastal v Madridu v roce 2004 a v Londýně

²²⁸ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 181-182.

²²⁹ TREVI bylo vytvořeno jako zkratka slov Terrorisme – Radicalisme – Extrémisme – Violence Internationale.

²³⁰ MAREŠ, M. Protiteroristická politika Evropské unie. In *Sociální studia*. Brno: Fakulta Sociálních studií MU, 2004. č. 1. s. 23.

²³¹ TREVI I. se zabývala bojem proti terorismu, TREVI II. měla za úkol výměnu informací týkajících se bezpečnosti, TREVI III. měla bojovat proti organizovanému zločinu a obchodu s drogami a činnost TREVI IV. spočívala v řešení odstraňování hraničních kontrol mezi členskými státy v souvislosti s Schengenským prostorem.

²³² JELÍNEK, J., IVOR, J. et. al. *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. Praha: Leges, 2015. s. 225-228.

v roce 2005.²³³ Na veškerá přijatá opatření je nutno nahlížet ve dvou základních rovinách – americké a evropské. Americká koncepce přístupu proklamuje názor: „Spojené státy nikdy nevyjednávají s teroristy“, čímž se snaží o asanaci skrze nekompromisní postoj spočívající v přímém boji, odmítání jakékoli diplomacie v jednání s teroristy a nemožnost ústupků. Antagonistický postoj zaujímá onen evropský model, jež tkví v co hlubším dodržování lidských práv a demokratických hodnot. Boj s terorismem se potom opírá o poněkud mírnější prostředky a postoje.²³⁴ Krátce po těchto zmíněných útocích, přijala Evropská rada tzv. Akční plán EU proti terorismu, ve kterém byl položen požadavek na zavedení efektivního procesního nástroje²³⁵ a vytvoření jednotné definice pojmu terorismus. Téhož roku Rada přijala další tři významné protiteroristické nástroje – Společnou pozici 2001/931/SZBP o uplatňování specifických opatření na boj s terorismem, Společnou pozici 2001/930/SZBP o boji s terorismem a Nařízení č. 2580/2001 o určitých omezujících opatřeních zaměřených proti určitým osobám a subjektům s cílem boje proti terorismu.²³⁶ Dalším eminentním počinem se staly politické nástroje EU, jež sice disponovaly pouze politickou závazností, nicméně představovaly klíčové vytyčování jednotlivých cílů a úloh. Těmito politickými nástroji rozumíme Evropskou bezpečnostní strategii, Deklaraci boje proti terorismu, Akční plán EU na boj proti terorismu z roku 2004 a 2006, Protiteroristickou strategii EU a Stockholmský program.²³⁷

Obzvláště zajímavou je však oblast legislativní úpravy protiteroristické politiky EU, zejména pak trestněprávních nástrojů boje proti terorismu. Tak jak je evropské právo koncipováno, tedy na právo primární (zakládající smlouvy aj.) a sekundární (nařízení, směrnice aj.)²³⁸, nachází i protiteroristická legislativa EU své kořeny. Primární právo EU se zmiňuje o terorismu na dvou úrovních. První úroveň si dovolíme označit za tzv. unitární, protože se dotýká zejména předurčení celkového politického, bezpečnostního, strategického, ekonomického a sociálního směřování EU.²³⁹ Kdežto druhá úroveň se potom cíleně zaměřuje i na postih

²³³ EICHLER, J. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 185-187.

²³⁴ PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 381.

²³⁵ Tímto nástrojem byl míněn evropský zatýkácí rozkaz.

²³⁶ IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 184-186.

²³⁷ IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 187-192.

²³⁸ SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Právo Európskej únie*. Bratislava: EUROIURIS, 2012. s. 242-243.

²³⁹ Čl. 2 SEU: „Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.“

terorismu tím, že se tento jev v dikcích jejich ustanovení vyskytuje samostatně.²⁴⁰ Zejména důležitým a neopomenutelným ustanovením věnujícím se terorismu na úrovni primárního práva EU je čl. 83 odst. 1 SFEU, ze kterého vyplývá, že trestný čin terorismu představuje evropský trestný čin, pro který mohou být stanovena minimální pravidla dotýkající se hmotněprávního vymezení a sankcionování. Na úrovni sekundárního práva EU můžeme hovořit o dnes již obsolentním a překonaném rámcovém rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu²⁴¹, tento instrument nahradila inovativnější směrnice 2017/541 o boji proti terorismu²⁴², tento právní akt bude hlouběji analyzován v dalším textu práce. Zmiňujeme-li se o sekundárním právu EU, nesmíme zapomínat na jednotlivé právní nástroje procesní povahy jako například rámcové rozhodnutí 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu a jiné.

Boj proti terorismu a protiteroristická politika EU jsou však z hlediska její rozmanitosti v podobě jednotlivých členských států poměrně diskutabilní povahy. EU má velmi nesoudržné ambice v otázce bezpečnosti. Hlavní aktéři zde figurují Německo, Francie a Velká Británie. V případě Německa si lze povšimnout jeho skepticismu pro nasazování vojenských ozbrojených sil, což je patrné od konce druhé světové války. Velká Británie se potom vyznačuje svojí submisivní povahou vůči USA, kdežto Francie zůstává tradičně zastáncem evropských hodnot s mnohými výhradami proti politice USA. Protiteroristická politika EU se proto nese v dimenzi dvou směrů, čemuž odpovídají i příslušné nástroje – politického a právního směru. Politické nástroje EU boje proti terorismu jsou právně nezávazné povahy, nýbrž disponují značně morálně-politickou závazností. Nejdůležitějšími dokumenty chronologicky seřazenými jsou Evropská bezpečnostní strategie (2003), Strategické směry legislativního a operativního plánování nadcházejících let v rámci prostoru svobody, bezpečnosti a práva (2014) a posledním základním dokumentem je Evropský program pro bezpečnost (2015). Specifickými proteroristickými dokumenty jsou Prohlášení k boji proti terorismu (2004), Akční plán EU na

Čl. 3 odst. 1 a 2 SEU: „*Cílem Unie je podporovat mír, své hodnoty a blahobyt svých obyvatel.*“ a „*Unie poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se ochrany vnějších hranic, azylu, přistěhovalectví a předcházení a potírání zločinnosti.*“

²⁴⁰ Čl. 43 SEU: „*...Všechny tyto mise mohou přispívat k boji proti terorismu, včetně podpory třetích zemí v boji proti terorismu na jejich území.*“

Čl. 75 SFEU: „*Je-li to nezbytné pro dosažení cílů uvedených v článku 67, pokud jde o předcházení terorismu a souvisejícím činnostem a boj proti nim, vymezí Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem formou nařízení rámec správních opatření týkajících se pohybu kapitálu a plateb, jako je zmrazení peněžních prostředků, finančních aktiv nebo hospodářských výhod, které náležejí fyzickým nebo právníckým osobám, skupinám nebo nestátním útvarům, jsou jimi vlastněny nebo jsou v jejich držbě.*“

²⁴¹ Rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV ze dne 13. 6. 2002 o boji proti terorismu.

²⁴² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2017/541 ze dne 15. 3. 2017 o boji proti terorismu, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV a mění rozhodnutí Rady 2005/671/SVV.

boj proti terorismu (2004), Prohlášení Rady k útokům v Londýně (2005), Strategie EU pro boj proti terorismu (2006), Strategie EU na boj proti radikalizaci a náboru teroristů a další.²⁴³

3.2 Terorismus jako evropský trestný čin

Trestní právo jako jedna z oblastí kontinentálního právního systému je vnitrostátní záležitostí každého státu. V rámci Evropské unie tak nepřicházelo do úvahy, aby se vytvořily nadnárodní tzv. supranacionální trestněprávní normy univerzálního charakteru, jež by byly nadřazeny těm vnitrostátním.²⁴⁴ Hledání východiska z této slepé uličky bylo nakonec dovršeno konsensem harmonizace jednotlivých trestněprávních norem členských států v duchu vzájemné spolupráce. Tento spletitý proces se označuje jako tzv. europeizace trestního práva, neboli jednosměrné sblížování práva členských států (approximation of law).²⁴⁵ Celý proces přitom probíhá skrze minimální pravidla jako požadavky EU pro sblížování právních předpisů. Evropská unie tak prostřednictvím svých právních prostředků více či méně koriguje vnitrostátní úpravu trestněprávních norem.²⁴⁶ Evropská unie je ve své podstatě schopna přijímat opatření směřující k harmonizaci skutkových podstat trestných činů, pakliže je to nevyhnutelné k dosažení a naplnění stanovených cílů a zajištění plné konformity svěřených pravomocí.²⁴⁷ Takový funkcionální přístup k trestním pravomocem, který je založen na doktrínálním základu tzv. *effet utile*, je podložen i judikaturou Soudního dvora EU.²⁴⁸ K tomu, svébytný pojem „trestný čin“ není v rámci práva EU definován. Evropské právo si pouze přivlastňuje jisté vnitrostátní trestné činy, kterým následně dává přívlastek „evropské“.²⁴⁹ Některé trestné činy však vzpomíná jako evropské přímo SFEU, mezi ně patří právě terorismus.²⁵⁰

Europeizace trestního práva probíhala v závislosti na změnách právního pořádku EU, zejména potom primárního práva EU. Od prosté mezivládní spolupráce, přes troj-pilířovou strukturu EU²⁵¹, která navíc byla postupem času modifikována, byla nakonec revizními

²⁴³ PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 383-384.

²⁴⁴ Toto konec konců vyplývá i ze samotné podstaty a zřízení Evropské unie, neboť EU odvozuje své pravomoci na základě přenesených pravomocí z členských států na Unii za sledování zásad subsidiarity a proporcionality. EU tak má odvozenou suverenitu z povah libovůle jednotlivých členských států.

²⁴⁵ PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 288-290.

²⁴⁶ FENYK, J. Evropská společenství, Evropská unie a trestní právo. In FENYK, J., SVÁK, J. *Europeizace trestního práva*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2008. s. 15.

²⁴⁷ JELÍNEK, J., IVOR, J. *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. Praha: Leges, 2015. s. 19.

²⁴⁸ Rozsudek ve věci Komise v. Rada C-176/03, Sb. Rozh. S. I-7879, ze dne 13. 9. 2005.

²⁴⁹ KLIMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 67.

²⁵⁰ Čl. 83 odst. 1 SFEU.

²⁵¹ MITSILEGAS, V. *EU Criminal Law*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2009. s. 31-35.

smlouvami²⁵² do primárního práva inkorporována sekce Justiční spolupráce v trestních věcech.²⁵³ Trestní právo hmotné je potom upraveno v čl. 83 SFEU, který umožňuje EU stanovovat minimální pravidla týkající se vymezování trestných činů a sankcí v oblastech mimořádně závažné trestné činnosti, kterou jest rozuměn terorismus, obchod s lidmi a sexuální vykořisťování žen a dětí, nedovolený obchod s drogami, nedovolený obchod se zbraněmi, praní peněz, korupce, padělání platebních prostředků, trestná činnost v oblasti výpočetní techniky a organizovaná trestná činnost.²⁵⁴ Evropská unie tak může učinit prostřednictvím svého právního nástroje – směrnice. Doposud se tak stalo hned dvakrát, poprvé 13. června 2002, kdy bylo přijato rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu, které je dnes však již překonáno druhým modernějším nástrojem – směrnicí 2017/541 o boji proti terorismu, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV a mění rozhodnutí Rady 2005/671/SVV, ze dne 15. března 2017. K datu této práce se proto jedná o zcela inovativní novelizující akt v dané oblasti.

3.2.1 Směrnice 2017/541 o boji proti terorismu

Směrnice 2017/541 o boji proti terorismu byla přijata jako adekvátní odpověď na povinnost zefektivňovat účinnou protiteroristickou politiku EU a modernizovat nástroje efektivního boje proti terorismu. Ve výhledu hodnot a zásad, na kterých je EU vystavěna, při zachování plurality evropské společnosti, zákazu diskriminace, vzájemné toleranci, všeobecné spravedlnosti, upřímné solidarity a rovnosti, je neustále neutuchajícím postulátem hledat inovující nástroje adekvátně odpovídající aktuálním hrozbám. Do té doby stávající právní legislativa upravující danou oblast, tedy zejména rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu, již plně nereflektovala aktualitu společenského a politického stavu EU. Tento dnes již obsolentní právní akt neobsahoval trestnost iniciace, náboru osob, personální přípravy, vycestování či třeba financování terorismu. Evropa se tedy začala zabývat otázkou úpravy stávajících pravidel, aby byla plně zohledněna měnící se teroristická hrozba. Zejména bylo potřeba věnovat patřičnou pozornost tzv. zahraničním teroristickým bojovníkům, kteří jsou spojeni s rizikem vycestování za účelem podstoupení teroristického výcviku, schopných zajistit financování či jinou podporu terorismu a jiné.²⁵⁵ V celé EU bylo potřeba soudržnějších, komplexnějších a celkově jednotnějších vnitrostátních trestních norem, které budou plně eurokonformní pro zajištění účinnější prevence i represe, což povede k posílení bezpečnosti EU

²⁵² Jmenovitě Amsterdamská smlouva, Smlouva z Nice a konečně Lisabonská smlouva.

²⁵³ Čl. 82 – 86 SFEU.

²⁵⁴ Čl. 83 SFEU.

²⁵⁵ European Union Terrorism Situation and Trend Report 2015. European Police Office, 2015. pg. 38 an.

a jejích občanů.²⁵⁶ Výsledkem bylo usnesení se na textu směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

Hned v prvních úsecích preambule této směrnice nacházíme odkaz na odsouzení teroristických činů, protože představují nejzávažnější porušení univerzálních hodnot lidské důstojnosti, svobody, rovnosti, solidarity a požívání lidských práv a svobod, na nichž je EU založena.²⁵⁷ Následný úvodní text směrnice se věnuje požadavku hlubší aproximace trestněprávních předpisů členských států, kdy hovoří o sbližování definic teroristických trestných činů, dalších trestných činů spojených s teroristickou skupinou či jinými teroristickými činnostmi.²⁵⁸ Tomu napovídá i vymezení předmětu směrnice, která má stanovit minimální pravidla pro definice trestných činů a trestních sankcí pro oblast teroristických trestných činů.²⁵⁹ Tato inovativní směrnice uvádí taxativní výčet závažných trestných činů, které lze považovat za teroristické trestné činy, především pak kriminalizuje chování jako podněcování k terorismu, teroristický výcvik, vycestování za účelem terorismu, financování terorismu nebo kybernetické souvislosti k terorismu. Mimo povšimnutí nezůstala ani potřeba poskytování vyšší ochrany, podpory a pomoci obětem terorismu. Samozřejmě není opomenut ani požadavek na neustálé prohlubování a posilování společného boje proti terorismu.

Primárním objektem je úprava teroristických trestných činů, kterými směrnice rozumí taková úmyslná jednání, jež jsou klasifikována vnitrostátním právem jako trestné činy způsobilé vzhledem ke své povaze závažně poškodit zemi nebo mezinárodní organizaci. Úmyslné jednání pachatele teroristického činu se může projevit jako útok ohrožující život s možným následkem smrti, útok na tělesnou integritu člověka, únos nebo brání rukojmí, rozsáhlé poškození vládních či veřejných zařízení, systémů, infrastruktury, míst či jiného majetku, zmocnění se prostředku dopravy, jakékoli disponování či manipulace se zbraněmi a výbušninami, zakázaná manipulace s přírodními zdroji, kybernetická kriminalita, nebo alespoň vyhrožování takovým jednáním.²⁶⁰ Ovšem tato úmyslná jednání musejí být spáchána s výhledem naplnění jednoho ze třech taxativně uvedených cílů. Prvním cílem je závažným způsobem zastrašit obyvatelstvo. Druhý cíl může být založen na touze protiprávně přinutit vládu nebo mezinárodní organizaci k určitému jednání (*facere*) či zdržení se jednání (*omittere*).

²⁵⁶ Návrh Směrnice EP a Rady o boji proti terorismu 2015/0281 (COD) ze dne 2. 12. 2015 COM(2015) 625 final, str. 1-3.

²⁵⁷ Bod 2 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁵⁸ Bod 6 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁵⁹ Čl. 1 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁶⁰ Čl. 3 odst. 1 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

Třetím cílem může chtít pachatel vyvolat destabilizaci nebo zničení politické, ústavní, hospodářské či sociální struktury země nebo mezinárodní organizace.²⁶¹ Všechny tři cíle plně odpovídají teoretické doktríně a chápání terorismu. Trestné činy spojené s teroristickou skupinou jsou vedení takové skupiny a účast na činnostech této skupiny.²⁶²

Sekundárním objektem jsou tzv. trestné činy spojené s teroristickými činnostmi, jež v sobě subsumují několik dílčích projevů. Nejprve zmíněným činem je veřejné podněcování ke spáchání teroristického trestného činu, pod kterým jest rozuměno zpřístupňování jakýmkoli prostředky sdělení veřejnosti nesoucí poselství schvalování a podněcování (navádění) ke spáchání teroristické činnosti.²⁶³ Druhý trestný čin této skupiny je nábor teroristů, tedy jednání, které se snaží o získání osob ke spáchání terorismu.²⁶⁴ Třetím trestným činem jest poskytování výcviku k terorismu, tedy návodcovství k využívání specifických metod a technik za účelem páchaní terorismu. Dalším trestným činem je realizace výcviku, pojmenovaná jako podstoupení výcviku k terorismu, jehož podstatou je přijetí návodu k teroristické činnosti.²⁶⁵ V řadě pátým uvedeným trestným činem je vycestování za účelem terorismu, kdy skutkovou podstatou je opuštění členského státu pro potencionální spáchání teroristického útoku, i budoucího. Šestý trestný čin skýtá organizátorství a usnadňování vycestování za účelem terorismu.²⁶⁶ Sedmým trestným činem jest novum v podobě kriminalizace financování terorismu. Skutkový základ financování terorismu spočívá v úmyslném poskytování a shromažďování finančních prostředků pro teroristickou aktivitu, přičemž se nevyžaduje jejich přímé použití.²⁶⁷ Poslední ustanovení této části uvádí tři jednotlivé trestné činy, které se mohou dotknout teroristické činnosti. Jedná se o krádež, vydírání a padělání veřejných listin s cílem spáchání teroristické činnosti.²⁶⁸

Příští ustanovení směrnice uvádí možné sankce ukládané fyzickým pachatelům teroristických činů. Tyto sankce musejí být ve všeobecnosti účinné, proporcionální a preventivní povahy. Účinnost a přiměřenost trestu znamená, že musí být adekvátní reakcí na spáchaný čin.²⁶⁹ Preventivní povaha má ilustrovat jejich odrazující charakter, mají tak zabránit

²⁶¹ Čl. 3 odst. 2 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁶² Čl. 4 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁶³ Čl. 5 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁶⁴ Čl. 6 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁶⁵ Čl. 7 a 8 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁶⁶ Čl. 9 a 10 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁶⁷ Čl. 11 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁶⁸ Čl. 12 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁶⁹ Čl. 15 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

dalšímu páchání teroristických činů tím, že pachateli ukazují možný právní následek jeho jednání. Do jaké míry je tato preventivnost efektivní je diskutabilní otázkou. Zajímavou sekci jsou polehčující okolnosti, které když nastanou, mohou zapříčinit snížení ukládaného trestu. Polehčující okolnosti jsou proto takové okolnosti, jež jsou způsobilé k zmírnění trestní odpovědnosti. Toto jednání se sice nestává dovolené, jako je tomu v případě okolností vylučujících protiprávnost, i přesto však pozitivně ovlivňuje pachatele.²⁷⁰ Pachateli se tak sníží jeho sankce, jak se zřekl teroristické činnosti nebo poskytl příslušným orgánům relevantní informace schopné zabránit činu či zmírnit jeho dopady, identifikovat a stíhat pachatele, nalézt důkazy nebo zabránit další protiprávní činnosti.²⁷¹ Směrnice také zavádí a posiluje trestní odpovědnost právnických osob při jejich účasti na terorismu. Čímž jako moderní právní akt deklaruje částečnou degradaci klasické zásady trestního práva – individuální trestní odpovědnosti fyzických osob. Trestného činu se tak nemusí dopustit pouze fyzická osoba, nýbrž i právně zřízená entita, jejíž původ se nese ryze v duchu imaginárním. Právnická osoba je pouhou fikcí, jinak řečeno se jedná o uměle vykonstruovanou entitu bez reálného podkladu. Mezi právnickou osobou a fyzickou osobou samozřejmě můžeme dohledat marginální rozdíly, třeba absenci vůle, vědomí nebo trestní odpovědnosti. Vedle těchto záporných důvodů pro vyvozování odpovědnosti na právnických osobách, existuje sekvence i pozitivních argumentů podporujících názorové spektrum vyvozování trestní odpovědnosti na právnických osobách.²⁷² Právnická osoba může být obtěžkána těmito sankcemi – zbavení oprávnění pobírat veřejné výhody či podporu, dočasně či trvale udělen zákaz provozování obchodní činnosti, dočasně nebo trvale uzavřena provozovna, uložen soudní dohled nebo může být zrušena na základě soudního rozhodnutí.²⁷³

Nemalá část předmětového zaměření směrnice je věnována i ochraně, podpoře a pomoci obětem terorismu. Viktimologická stránka zkoumání terorismu sehrává nezastupitelnou roli při zefektivňování boje proti tomuto kriminálnímu jevu. Viktimizace osob v případě teroristických trestných činů není jednoduchým procesem, což vyplývá z nesourodosti a nesystematičnosti páchání terorismu. Viktimita²⁷⁴ v tomto případě sehrává pouze malou úlohu, neboť teroristé si nevybírají své oběti podle nějakých jasných kritérií. Naopak viktimologická prevence jako mechanismus zkoumání vhodných preventivních opatření před vznikem kriminogeny, nese

²⁷⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 256.

²⁷¹ Čl. 16 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁷² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 367-368.

²⁷³ Čl. 18 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁷⁴ Viktimita (victimity) je osobnostní predispozice člověka stát se obětí kriminality.

jisté blahodárné návody toho, jak se viktimizaci vyhnout. Pomoc obětem kriminality bývá potom zprostředkována státními i nestátními institucemi, orgány, dobrovolnými i ziskovými organizacemi, nadacemi, fondy nebo dokonce mezinárodními organizacemi. Základní formy pomoci obětem můžeme podle kriminologické teorie rozdělit do několika kategorií – laické pomoci, odborné psychologické nebo sociální pomoci a odborné právní pomoci. Pomoc a postavení obětí kriminality představuje natolik významné téma, že již po několik let je upraveno v množství nadnárodních dokumentů právní i politické povahy, jako kupříkladu v Evropské úmluvě o náhradě škody obětem násilných trestných činů z roku 1983 přijaté na půdě Rady Evropy nebo Doporučení o postavení oběti v rámci trestního práva a trestního řízení z roku 1985, též z půdy Rady Evropy.²⁷⁵ Ustanovení směrnice 2017/541 věnované pomoci, podpoře a ochraně obětí terorismu mají pouze subsidiární charakter vůči ustanovením směrnice 2012/29/EU, která zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu.²⁷⁶ Pomoc a podpora musejí být dostupné bezprostředně po teroristickém útoku a na tak dlouho, jak jen bude potřeba. Tyto služby navíc musejí být zcela bezplatné. Exaktně se jedná o emocionální a psychologickou podporu a poradenství, právní poradenství, finanční poradenství či praktické rady a pomoc uplatňování nároku na odškodnění obětí terorismu.²⁷⁷

Evropská unie byla v posledních letech nucena spolu s členskými státy přijmout vhodná opatření před navyšující se hrozbou extrémismu a terorismu. Tento stav se odrazil jak do úrovně politické, tak i úrovně právní, protože za posledních pět let byla přijata řada dokumentů týkajících se boje proti terorismu na evropské úrovni. Tuto evropskou kondici deklarují i oficiální zdroje Eurojustu či Europolu. Z politických nástrojů proto bylo přijato například Společné prohlášení z Rigy²⁷⁸, Evropská agenda bezpečnosti²⁷⁹ nebo Akční plán pro posílení boje proti financování terorismu z února 2016.²⁸⁰ V případě právních nástrojů byly přijaté poměrně zásadní sekundární akty – směrnice 2015/849/EU o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu²⁸¹, směrnice 2016/681/EU o používání údajů jmenné evidence cestujících (PNR) pro prevenci, odhalování, vyšetřování a stíhání

²⁷⁵ POLÁK, P., KNÁPKOVÁ, D., TÓTHOVÁ, M. *Repetitórium kriminológie*. 2. vydání. Žilina: EUKODÉX, 2015. s. 43-44.

²⁷⁶ Směrnice 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu, ze dne 25. 10. 2012.

²⁷⁷ Čl. 24 a 25 směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.

²⁷⁸ Riga Joint Statement from January 2015.

²⁷⁹ The European Agenda on Security of 24 April 2015.

²⁸⁰ Action Plan for strengthening the fight against terrorist financing from February 2015.

²⁸¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2015/849 ze dne 20. 5. 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu.

teroristických trestných činů a závažné trestné činnosti²⁸², nařízení 2017/458 o posílení kontrol na vnějších hranicích²⁸³ a samozřejmě směrnice 2017/541 o boji proti terorismu.²⁸⁴

3.3 Orgány koordinující policejní a justiční spolupráci

Jednotlivé členské státy EU si jsou vědomy nutnosti vzájemné koordinace svých aktivit v boji proti trestné činnosti v rámci policejní a justiční spolupráce v trestních věcech, neboť pouze tak mohou co nejefektivněji bojovat proti všem druhům trestné činnosti. Jak správně uvádí doktor Klimek, justiční spolupráce v trestních věcech sice pramení z právních norem EU, tedy primárního a sekundárního práva EU, nicméně její aplikace je závislá na vnitrostátním právu každého členského státu individuálně.²⁸⁵ Stále se však dají nalézt argumenty, jež tvrdí, že EU setrvává v nedokončeném procesu konstruování vhodného modelu spolupráce v trestních věcech, a tím tento jev považují za neustále dynamický.²⁸⁶ Jaké rozeznáváme formy spolupráce mezi členskými státy EU v trestních věcech? Tuto teoretickou základnu přejímá právo EU z práva mezinárodního, kdy spolupráce je založena na bilaterální či multilaterální spolupráci. Najmě dvojstranná spolupráce jest směrodatná, neboť se projevuje ve třech dílčích formách – žádosti o pomoc (*request model*), přístupnosti (*availability model*) a vzájemném uznávání (*mutual recognition*).²⁸⁷ Jelikož je policejní a justiční spolupráce převážně v režii národních režimů, postupně bylo zapotřebí zřídit koordinační orgány nadnárodní úrovně, které budou nápomocné členským státům v jejich nelehké úloze. Těmito orgány jsou Eurojust, Europol, OLAF, Evropská justiční síť a Úřad evropského veřejného žalobce.

3.3.1 Eurojust

Eurojust neboli Evropské jednotky pro soudní spolupráci EU²⁸⁸ mají za své poslání podporovat a posilovat spolupráci mezi vnitrostátními orgány členských států odpovědnými za vyšetřování a stíhání závažné trestné činnosti. Primární náplní jejich činnosti tak je koordinace vyšetřování a následných trestních stíhání v členských státech EU ve výhledu maximálního

²⁸² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2016/681 ze dne 27. 4. 2016 o používání údajů jmenné evidence cestujících (PNR) pro prevenci, odhalování, vyšetřování a stíhání teroristických trestných činů a závažné trestné činnosti.

²⁸³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady 2017/458 ze dne 15. 3. 2017, kterým se mění nařízení 2016/399 s ohledem na posílení kontrol na vnějších hranicích za použití příslušných databází.

²⁸⁴ Eurojust News Issue No. 15 from August 2017. Hague: Eurojust, 2017. pg. 2.

²⁸⁵ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 506.

²⁸⁶ KLIP, A. *European Criminal Law: An Integrative Approach*. 2. ed. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2012. s. 340.

²⁸⁷ IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 514-515.

²⁸⁸ European Union's Judicial Cooperation Unit

zajištění spravedlnosti v evropském prostoru.²⁸⁹ Koordinační činnost Eurojustu je přísně neformálního charakteru, kdy pouze má předcházet možným komplikacím plynoucím z odlišností jednotlivých vnitrostátních právních pořádků členských států. Eurojust je samostatným orgánem EU založeným na mezivládní povaze.²⁹⁰ Zřízení Eurojustu indikovaly události, které postihly USA v roce 2001, byl tedy generován na základě rozhodnutí 2002/187/SVV, kterým se zřizuje Eurojust s cílem posílit boj proti závažné trestné činnosti.²⁹¹ Účelem Eurojust je stimulovat a zdokonalovat koordinaci při vyšetřováních a trestních stíháních trestné činnosti v členských státech EU.²⁹² Celkově zdokonalovat spolupráci mezi příslušnými orgány členských států a podporovat činnost příslušných justičních orgánů.²⁹³

3.3.2 Europol (Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva)

Stejně jako v případě Eurojustu, i zde figurovalo označení Europol jako zkratka celého názvu Evropský policejní úřad.²⁹⁴ Od roku 2017 je úřad přejmenován na Agenturu Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva. I charakter jeho pravomocí je obdobný tomu, který jsme si představili u Eurojustu, tedy Europol zastává podpůrnou úlohu v policejní spolupráci jednotlivých členských států EU. Posláním Europolu je následovně, podporovat a posilovat činnost policejních orgánů a jiných donucovacích orgánů členských států, jakož i jejich vzájemnou spolupráci při preventivním i represivním působení.²⁹⁵ To platí zejména pro oblast terorismu, které se příslušné ustanovení přímo dotýká.²⁹⁶ Europol je orgánem EU s vlastní právní subjektivitou. V současné době tvoří jeho právní základ rozhodnutí 2009/371/SVV o zřízení Evropského policejního úřadu²⁹⁷, které nahradilo starší alternativu v podobě Úmluvy o zřízení Evropského policejního úřadu.²⁹⁸ Europol nedisponuje vlastními

²⁸⁹ KLIMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 195 an.

²⁹⁰ JENEY, P. *The Future of Eurojust*. European Parliament, 2012. s. 13 an.

²⁹¹ Rozhodnutí Rady 2002/187/SVV z 28. 2. 2002, kterým se zřizuje Eurojust s cílem posílit boj proti závažné trestné činnosti.

²⁹² Čl. 85 SFEU: „*Posláním Eurojustu je podporovat a posilovat koordinaci a spolupráci mezi vnitrostátními orgány pověřenými vyšetřováním a stíháním závažné trestné činnosti, která se dotýká dvou nebo více členských států nebo která vyžaduje stíhání na společném základě, a to na základě operací vedených a informací poskytovaných orgány členských států a Europolem.*“

²⁹³ Čl. 3 Rozhodnutí 2002/187/SVV o Eurojustu.

²⁹⁴ European Police Office.

²⁹⁵ KLIMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 209.

²⁹⁶ Čl. 88 SFEU: „*Posláním Europolu je podporovat a posilovat činnost policejních orgánů a jiných donucovacích orgánů členských států, jakož i jejich vzájemnou spolupráci při předcházení závažné trestné činnosti dotýkající se dvou nebo více členských států, terorismu a těm formám trestné činnosti, které se dotýkají společného zájmu, jenž je předmětem některé politiky Unie, a při boji proti takové trestné činnosti.*“

²⁹⁷ Rozhodnutí Rady 2009/371/SVV z 6. 4. 2009 o zřízení Evropského policejního úřadu.

²⁹⁸ Úmluva a zřízení Evropského policejního úřadu z roku 1995.

ozbrojenými jednotkami, jeho personální aparát proto tvoří pouze příslušná administrativa a jednotlivé články vyslané z národních policejních sborů.

3.3.3 OLAF

OLAF²⁹⁹ jinak známý jako Evropský úřad pro boj s podvody je speciálně odvozenou odnoží Evropské komise, která mu svěřila dané pravomoci na řešení podvodů. OLAF proto vykonává administrativní činnost, jeho vyšetřování je administrativní povahy, nikoli trestní.³⁰⁰ Hlavní pověřenou misí OLAFu je vykonávat svěřené pravomoci Evropské komise při uskutečňování administrativních vyšetřování s cílem posilovat boj proti podvodům, korupci či jiným formám nezákonných činností, které mohou negativně ovlivnit finanční zájmy EU. Zvláštností OLAFu je to, že ač se nejedná o policejní složku, v mnoha ohledech lze vyzorovat sdílené rysy. OLAF je zcela nezávislý na jakékoli činnosti Evropské komise, disponuje vlastním operativním aparátem, který je schopen provádět příslušné administrativní vyšetřování. Neustále se však jedná o oprávnění v administrativní rovině, proto příslušníci OLAFu nejsou oprávněni k výkonu domovních prohlídek, nemají přístup k bankovním účtům, nemohou nikoho zatýkat atd.³⁰¹ Co naopak mohou je požadovat vydání příslušných dokumentů k provedení náležité kontroly a zjištění skutečného stavu věci, vyhotovovat kopie dokumentů, tyto dokumenty zabavovat, mají přístup do místností spojených s výkon daných finančních zájmů atd.³⁰² Právní základ OLAFu tvoří rozhodnutí 1999/352/ES, ESUO, Euratom, kterým se zřídil Evropský úřad pro boj proti podvodům, a to z vůle Evropské komise.³⁰³

3.3.4 Síť justiční spolupráce v trestních věcech

Evropská justiční síť³⁰⁴ zřízená na původním právním základě Jednotné akce 98/428/SVV o vytvoření Evropské justiční sítě³⁰⁵, nyní již překonané rozhodnutím 2008/976/SVV o Evropské justiční síti.³⁰⁶ Ve své podstatě se jedná o komplexní síť justičních kontaktních míst orgánů členských států EU, k udržování jejich neformálního styku. Jak příhodně uvádí pan doktor Klimek, žádný členský stát EU nedokáže sám účinně bojovat

²⁹⁹ Z francouzského tvaru Office européen de lutte antifraude, anglicky European Anti-Fraud Office.

³⁰⁰ PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast policejní a justiční spolupráce)*. Praha: Linde, 2007. s. 359-360.

³⁰¹ JAKUBČÍK, S. Evropský úřad pro boj proti podvodům (OLAF). In *Justičná revue*. Roč. 56 (2004), č. 5. s. 620.

³⁰² IVOR, J., KLIMEK, L. ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 779 an.

³⁰³ Rozhodnutí Komise 1999/352/ES, ESUO, Euratom z 28. 4. 1999, kterým se zřizuje Evropský úřad pro boj proti podvodům (OLAF).

³⁰⁴ European Judicial Network.

³⁰⁵ Jednotná akce přijatá Radou 98/428/SVV ze dne 29. 6. 1998, o vytvoření Evropské justiční sítě.

³⁰⁶ Rozhodnutí Rady 2008/976/SVV ze dne 16. 12. 2008 o Evropské justiční síti.

s trestnou činností. Evropská justiční síť byla vytvořena jako unikátní mechanismus zefektivnění boje proti přeshraniční trestné činnosti v EU.³⁰⁷ Primárním cílem sleduje zdokonalení komunikačních kanálů pro efektivnější spolupráci v trestních věcech v EU. Vlastní rozhodnutí o Evropské justiční síti uvádí následující úlohy – ulehčovat tvorbu vhodných propojení kontaktních míst, organizovat pravidelná střetnutí jednotlivých představitelů, a především poskytovat aktuální a objektivní informace.³⁰⁸

3.3.5 Evropský veřejný žalobce

Institut evropského veřejného žalobce byl inkorporován do práva EU třetí revizí zakládajících smluv tzv. Lisabonskou smlouvou. Do té doby sice proběhla vícera jednání, ve kterých se uvažovalo o zavedení alternativního institutu veřejného žalobce, nicméně všechny se shledaly s nezdarem. Nejprve vznikly projekty Corpus Juris a Corpus Juris 2000, jež se měly stát kodexem trestního práva EU (procesního i hmotného). Druhým předkládaným návrhem byla Smlouva o evropské ústavě, která obsahovala ustanovení o evropské prokuratuře. Evropská prokuratura měla vzniknout jako právní nástupce Eurojustu, ten se měl do podoby prokuratury transformovat. Posledním zrealizovaným stádiem zůstal až úřad evropského veřejného žalobce.³⁰⁹

Na tomto místě však nutno vzpomenout, že trestní právo a všechny jeho komponenty nadále zůstávají výlučnými pravomocemi vnitrostátních právních pořádků, a to i přes značnou míru harmonizace (europeizace) trestního práva v Evropě. Předkládané návrhy evropského žalobce v podobě supranacionálního charakteru, tedy orgánu, který bude zcela nadřazen jejich národním legislativám, proto vždy narazily na odpor členských států. Úřad evropského veřejného žalobce byl proto zaveden tak, aby se dotýkal převážně pouze takové činnosti, která jakkoli poškozuje nebo ohrožuje finanční zájmy EU.³¹⁰ Evropskému parlamentu a Radě však byla ponechána možnost k rozšíření věcné příslušnosti jeho úřadu.³¹¹ V důsledku by se tak evropský veřejný žalobce nemusel zabírat pouze ochranou finančních zájmů EU, ale ji dalšími oblastmi trestné činnosti směřované proti EU. Podle extenzivnějšího přístupu chápání pravomocí evropské prokuratury můžeme odvodit, že do jeho kompetencí spadá veškerá trestná

³⁰⁷ KLIMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 232.

³⁰⁸ Čl. 3 Rozhodnutí 2008/976/SVV o Evropské justiční síti.

³⁰⁹ COUFALOVÁ, T. *Justiční a policejní spolupráce v Evropské unii* (disertační práce). Praha: Právnická fakulta UK, 2015. s. 157-160.

³¹⁰ Čl. 86 odst. 1 SFEU: „*Pro boj proti trestným činům poškozujícím nebo ohrožujícím finanční zájmy Unie může Rada zvláštním legislativním postupem formou nařízení vytvořit z Eurojustu Úřad evropského veřejného žalobce. Rada rozhoduje jednomyslně po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.*“

³¹¹ Čl. 86 odst. 4 SFEU.

činnost, která je způsobilá mít dopad na ekonomické zájmy EU.³¹² Současná podoba Úřadu evropského veřejného žalobce mu přiznává samostatné postavení, byl by tak vytvořen paralelně vedle Eurojustu, s nímž by koordinoval svoji činnosti prostřednictvím vzájemné úzké komunikace. Podle předloženého návrhu³¹³ by však Úřad evropské prokuratury měl právní subjektivitu jako samostatný orgán EU s decentralizovanou strukturou.³¹⁴

³¹² JELÍNEK, J., IVOR, J. et. al. *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. Praha: Leges, 2015. s. 147.

³¹³ Návrh Evropské komise na zřízení Úřadu evropské prokuratury č. COM/2013/0534 final – 2013/0255 (APP).

³¹⁴ KORDÍK, M. *Právny styk s cudzinou*. Bratislava: C. H. Beck, 2017. s. 220-222.

IV. TERORISMUS V LIDSKOPRÁVNÍ DIMENZI

Terorismus jest lidské jednání jako projev násilné povahy zainteresovaných subjektů, které v jistém negativně motivovaném úmyslu (nábožensky, ideologicky, ekonomicky, fanaticky), sledují vynucení si neoprávněných plnění, vyvolání veřejného strachu, přinucení vládnoucích autorit k ústupkům, materiální či imateriální profit, zainteresování nevinných subjektů do jejich machinací a přivození jejich soužení a mnohé další cíle. Můžeme proto s čistým štítem konstatovat, že terorismus má jednoznačně pouze negativní dopady. Negativní dopady tedy důsledky terorismu na oblast ochrany lidských práv představují jednu z dimenzí poskytování ochrany lidským právům. Krom toho tak rozeznáváme dimenze jako porušování lidských práv jako příčiny terorismu, porušování lidských práv v rámci boje proti terorismu a dotčená lidská práva obětí terorismu. Zkoumání důsledků terorismu na lidská práva nám tak podává odpověď na otázku, do jaké míry vedou teroristické činy k porušování lidských práv. Široké mase populace samozřejmě přijdou teroristické útoky jako jasné a nezpochybnitelně hrubé porušování lidských práv. Z právního hlediska je však nutné zkoumat danou problematiku kvalitativními metodami juristické analýzy, pro dosažení vysvětlení, jak terorismu lidská práva ovlivňuje, ale zejména porušuje. Teroristické akce se totiž vždy nějak dotýkají jednak přímých obětí (újma na životech, zdraví, majetku), jednak širší veřejnosti (hrozba strachu, nejistoty, nebezpečí).³¹⁵ Ovšem souhlasíme s vyřčenou hypotézou, že: „*dopady terorismu jsou širokosáhlé, a že pravděpodobně neexistuje jediné lidské právo, které by nebylo terorismem zasaženo*“.³¹⁶ Pro možnost komplexního pochopení negativních dopadů terorismu na lidská práva, se musíme dotknout vertikální a horizontální koncepce chápání lidských práv. Vertikální koncepce lidských práv poukazuje na nutnost vztahu jednotlivce – stát. V případě porušení lidských práv pak posouzení závisí na míře zainteresování státního aktéra, pokud stát naplní kritéria odpovědnosti, teroristické jednání je způsobeno protiprávním jednáním státu, lidská práva jsou porušena.³¹⁷ Horizontální pojetí lidských práv potom hovoří o vztahu stát – jednotlivce, ale i jednotlivce – jednotlivce. Teroristický čin je potom přisuzován nejen ke státu, ale i k jednotlivým osobám.³¹⁸

³¹⁵ BÍLKOVÁ, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 128-129.

³¹⁶ VON SCHORLEMER, S. Human Rights: Substantive and Institutional Implications of the War Against Terrorism. In *European Journal of International Law*, 2003, vol. 14, No. 2, s. 269. Origin meaning: „*The effects of terrorism are wide-ranging, and there is probably no single human right that is exempt from the impact of terrorism*“.

³¹⁷ V souvislosti s tím, se nám jeví vhodné zmínit případ tzv. *due diligence*, tedy situace, kdy stát naplní znaky pro vyvození nepřímé odpovědnosti za zanedbání závazku bdělosti, tedy nepřijme vhodná protiteroristická opatření.

³¹⁸ BÍLKOVÁ, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 131.

Naše chápání negativního dopadu terorismu bude nadále výlučně zaměřeno na porušování lidských práv ve smyslu horizontálním, kdy se terorismu dopouštějí teroristické skupiny nebo jednotliví aktéři (teroristé). Nicméně i v tomto užším chápání, lze k problematice přistupovat na základě induktivního či deduktivního postoje porozumění odpovědnosti jednotlivců. Induktivní konceptualizace vychází z předpokladu, že ten, kdo má být subjektem práv, lze vyvodit z mezinárodních pramenů. Pokud mezinárodní právo přiznává subjektu určitý právní status (práva a povinnosti), lze jej považovat za subjekt mezinárodního práva, který požívá náležitých práv, privilegií, pravomocí či imunit, na druhé straně se ho však dotýkají i náležité povinnosti a případná odpovědnost. Deduktivní přístup operuje s premisou, že subjekt je nositelem práv a povinností, pokud to pramení z jeho přirozené povahy nebo charakteru právní oblasti. Důraz je v tomto přístupu kladen na primát právního postavení jednotlivce, tedy jeho subjektivitu. Subjektivita umožňuje implikovat daný soubor práv a povinností jednotlivce vůči celému společensko-právnímu systému, ve kterém zastupuje danou roli.³¹⁹

Podle výše představených hledisek můžeme v určitých případech vyvodit závěr, že teroristické činy nepředstavují zásah do lidských práv v právním slova smyslu, neznamena to však, že by to činy byly legálními.³²⁰ Dochází jen k naplnění odlišných skutkových relevancí, které je pak nutno posuzovat odlišně od porušení lidských práv. Přikláníme se k vhodnému vymezení konceptualizace chápání lidských práv. V tomto porozumění je nutno uvažovat o lidských právech jako o filozoficko-ideologickém fenoménu, či o právním (mezinárodněprávním) jevu. V prvním případě filozoficko-ideologického chápání vystupují lidská práva jako přirozená práva jednotlivce disponující absolutní a nezcižitelnou povahou, proto působí *erga omnes*. Kdežto v případě juristického chápání je naše chápání vyhraničeno určitým jasným právním rámcem právního vztahu, kdy tyto práva mohou působit jak *erga omnes*, tak i *erga omnes partes*.³²¹ Právní chápání porušování lidských práv však už v dnešní době, a ve spojitosti s pácháním terorismu, vybočuje i z těch striktních hranic, což je dáno složitostí teroristický činů.

V další částech práce bychom se rádi věnovali specifickým otázkám diskurzu terorismu a lidských práv. Může sloužit v legitimně odůvodněných případech mučení jako právní nástroj boje proti terorismu? Je takový zásah do tělesné integrity člověka z hlediska ochrany lidských

³¹⁹ BÍLKOVÁ, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 149-152.

³²⁰ BÍLKOVÁ, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 154.

³²¹ ŠTURMA, P. Mezinárodní terorismus a lidská práva. In *Právne aspekty boja proti medzinárodnému terorizmu*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006. s. 75.

práv možný? Mohla by zákonodárná iniciativa vznést požadavek na exempci nedotknutelnosti osobních lidských práv, aby bylo možné upřednostnit ochranu jednoho zájmu před jiným? Mohlo by být uzákoněno, že orgány činné v trestním řízení jsou v určitých případech oprávněny mučit pachatele trestného činu terorismu, když doposud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že bude zajištěna ochrana jiného chráněného zájmu (například mučit pachatele, aby se zamezilo výbuchu trhaviny, která může usmrtit desítky osob)? Jaké postavení vůbec zaujímají lidskoprávní a demokratické hodnoty, práva a svobody v boje proti terorismu? Je přípustná derogace Listiny práv Evropské unie v boji proti terorismu? Těmito a mnohým dalším vyvstalým otázkám se pokusíme věnovat patřičnou část argumentační volnosti a polemického diskurzu.

4.1 Mučení a jiné obdobné praktiky jako efektivní nástroje boje proti terorismu

Naše rozprava se bude týkat velice polemické otázky, zdali by mohly být mučení a jiné obdobné praktiky odůvodněny a legitimizovány ve světle etického smýšlení demokratického člověka a standardizované úrovně ochrany lidských práv? Můžeme si vůbec dovolit spekulovat s myšlenkou opodstatněnosti mučících praktik v boji proti terorismu? Může být mučení použité v zájmu ochrany lidských práv a svobod před neustálou hrozbou terorismu? Mohl by se z mučení stát běžný vyšetřovací postup? Nad těmito otázkami se pokusíme v následující kapitole zamyslet a prozkoumat náležité přístupy. Hypoteticky by totiž mohlo mučení sloužit jako prostředek vyššího dobra a spravedlnosti. Nicméně, na evropské půdě je situace diametrálně odlišná a jakékoli mučící praktiky a nelidské zacházení je bezvýjimečně zakázáno a přísně postihováno. Evropská úmluva o ochraně lidských práv, jakož i mnohé další mezinárodněprávní nástroje regulace³²², stanovuje nekompromisní zákaz mučení, jakož i jiného nelidského a ponižujícího zacházení. Tato patetická egida se týká lidské důstojnosti a integrity lidských bytostí. Na základě ustálené rozhodovací praxe mezinárodních soudů navíc vyplývá nepřipustnost oněch praktik ani za nejzávažnějších okolností.³²³ Jak však rozumět samostatnému pojmu mučení? Mučení je nejtvrďší forma úmyslného a nelidského zacházení, které způsobuje závažné fyzické i psychické následky a kruté utrpení s cílem zlomit jakýkoli odpor oběti a vymámit relevantní informace či přiznání. Kdežto nelidské zacházení můžeme

³²² Charta OSN, Všeobecná deklarace lidských práv a svobod, Úmluva OSN proti mučení nebo jinému nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984, stejno-jmenném dokumentu s přídomkem „evropské“ z roku 1987 nebo Listině základních práv EU.

³²³ Rozhodovací praxe (judikatura) Evropského soudu pro lidská práva.

skromně definovat jako promyšlené jednání dlouhodobého trvání s cílem způsobit kruté fyzické nebo psychické utrpení.³²⁴

V každé válce slouží informace jako cenné zbraně proti nepříteli. Nepříteli, který se však neskrývá a neútočí z poza stínů, ale čelí houževnatě svému osudu. Ve válce vedené proti terorismu tomu ovšem tak není, protože se nepřátelé anonymizují a jejich hlavní taktikou se stává skrytý, neodhalitelný a zákeřný útok. V této typické situaci proto informace jednoznačně představují nejdůležitější atribut války či boje. Otázkou zůstává, jak ale relevantních informací dosáhnout? A právě zde uvažujeme o tom, že by mohlo být mučení ospravedlnitelné a legitimizované pro extrakci pádných informací.³²⁵ Konečně i na historických faktech můžeme dokázat, že mučení bylo prostředkem vyšetřování zločinů nebo zisku důkazů.³²⁶ Samozřejmě je velmi diskutabilní až kontroverzní hovořit o reliabilitě a výpovědní hodnotě takto získaných informací.

4.1.1 Mučení jako prostředek účinného boje proti terorismu

Připustíme-li však na chvíli možnost legitimizování mučení jako účinné vyšetřovací techniky boje proti terorismu, zajisté budeme muset vytýčit jasné mantinely možnosti jeho využitelnosti. Podle logické úvahy, by se vždy při uchýlení se k využití mučení, muselo přihlížet k následujícím skutečnostem – nezbytnosti (nutnosti), odpovědnosti, veřejné či národní bezpečnosti, spravedlnosti, proporcionalitě a subsidiaritě.³²⁷ Nezbytnost je v daném případě primární podmínkou připouštějící vůbec uvažovat o mučících praktikách. Nezbytné či nutné využití mučících praktik by bylo možné ospravedlnit pouze zaručením poskytnutí ochrany natolik důležitému zájmu, že by ten sám stál nad porušením jiných zájmů (záchrana uneseného, týraného, znásilněného či zdrogovaného dítěte ze spárů „obchodníků s bílým masem“). Odpovědnost by samozřejmě nesl onen pachatel, který by byl mučení podroben. Za využití principů proporcionality a subsidiarity by měl být upozorněn na to, že v případě jistých okolností, může být podroben takovému účel světícímu zacházení. Zajištění co nejvyšší míry bezpečnosti společnosti by neustále měly mít veřejné orgány na paměti. Spravedlnost jest

³²⁴ STRÁŽNICKÁ, V. a kol. *Medzinárodná a európska ochrana ľudských práv*. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2013. s. 301-310.

³²⁵ GARAYOVÁ, L. Torture as a Just Means of Preventing Terrorism? In *IVOR, J. (ed.). Spoločnosť proti terorizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 361.

³²⁶ Například viz. ECtHR. Judgment. Case of Aksoy v. Turkey from 18 December 1996. Application no. 21987/93. Bod 14: „He claimed to have been told: ‘If you don’t know him now, you will know him under torture’“.

³²⁷ GARAYOVÁ, L. Torture as a Just Means of Preventing Terrorism? In *IVOR, J. (ed.). Spoločnosť proti terorizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 362.

kategoricko-filozofickým termínem, jež není lehké jednoznačně formulovat.³²⁸ Spravedlnost je určitý imaginární model vize světa, zkonstruovaný při respektování morální, společenských objektivních i subjektivních hodnot. Spravedlnost proto může být společenskou myšlenkou dobrého uspořádání a fungování mezilidských vztahů. Některé zdroje navíc uvádějí i urgentnost, kterou jest rozuměna naléhavost rychlého zákroku. Pakliže se dotyčné orgány dozví z důvěryhodných zdrojů o plánovaném teroristickém útoku je nasnadě, aby podnikly neprodlené kroky k jeho zamezení.³²⁹

Výše vyřčené hypotézy a úvahy je samozřejmě nutné nějak verifikovat, proto uvedeme poněkud kontroverzní kauzy pocházející a typické z prostředí Evropy, ale i Spojených států amerických. Mučení obecně je zakázáno jak v Evropě, tak samozřejmě i v USA. Na zachování tohoto pořádku dohlíží mezinárodní organizace a příslušné orgány (OSN, ICC, WTO a jiné). Víme, že legislativa jednotlivých států se liší v USA stejně jako v EU. Jednotlivé státy se proto často liší v míře dovolených prostředků trestního vyšetřování, řízení a sankcionování. Po teroristických útocích na USA v září roku 2001, několik států mělo tendenci znovu zavést techniky mučení jako legitimní prostředky boje proti terorismu.³³⁰ Vzpomeňme například tzv. séra pravdy. Nejedná se v případě využití těchto chemických látek na bázi opiátů k nějaké formě fyzického mučení? Vpravení séra do těla jedince rozhodně neprobíhá na základě jeho vlastní svobodné vůle a s jeho souhlasem, ač informovaný o tom nejspíše bude. My bychom však rádi přivrátili naši pozornost k aféře, která se udála v Německu v roce 2002. Tamější student práv, který si přivydělával jako soukromý učitel (*tutor*), unesl svého svěřence, jedenáctiletého syna významného a zámožného místního bankéře. Únosce však byl po krátké době zadržen s označeným výkupným, které si sám vyzvedl, proto se zde vytvořil důvodný předpoklad toho, že se jedná o pachatele. Po zadržení byl domnělý pachatel převezzen na policejní služebnu, kde byl podroben několika hodinovému výslechu, bohužel bezúspěšně. Podezřelý nechtěl prozradit místo, kde se chlapec nachází. Policejní důstojníci, tíženi časem, si byli vědomi rostoucího nebezpečí, jež hrozilo unesenému chlapci, proto se velitel policejní

³²⁸ Co vlastně skrývá pojem spravedlnost? Aristoteles nazýval spravedlností ctnost, kterou konáme dobro pro druhé. Pakliže vyjdeme z jeho chápání spravedlnosti, logicky si vyvodíme, že půjde o společenskou myšlenku pro dobré uspořádání a korigování mezilidských vztahů v duchu toho, co jest správné a slušné. K tomu nám má dopomáhat právo a zákony, tedy určitá platná síla a moc. Avšak je třeba mít na paměti citát „Spravedlnost bez síly je bezmocná, síla bez spravedlnosti tyranská“. Dějiny nám jsou svědkem opakovaného zneužití moci a síly, právě kvůli absenci spravedlnosti.

³²⁹ BRANCHE, R. Torture of terrorists? Use of torture in a “war against terrorism”: justifications, methods and effects: the case of France in Algeria. In *International Review of the Red Cross*, 2007, vol. 89, no. 867. pg. 550.

³³⁰ MUQIT, P. There can be no justification for using torture in the fight against terrorism. In scmp.com [online]. Publikováno dne 25. 6. 2017. Citováno dne 5. 10. 2017. Dostupné na: <http://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2099733/there-can-be-no-justification-using-torture-fight-against>.

jednotky rozhodl přistoupit k vynucení si informací za pomoci vyhrožování násilím, přesněji mučením. Pachatel později svému advokátovi sdělil, že mu bylo vyhrožováno způsobením takové bolesti, jakou ještě nikdy předtím nezažil.³³¹ Nicméně vyhrožování ze strany policejních orgánů zafungovalo, neboť v krátké době se pachatel přiznal ke vzneseným skutkům a udal místo, kde se chlapec nachází. Když však policie dorazila na uvedené místo, našla již pouze bezvládné tělo mladého chlapce. Důvod smrti byl policistům hned zřejmý, protože chlapec měl dýchací otvory (ústa a nos) přelepeny lepící páskou. Byť tedy pachatel přímo nemusel usmrtit mladého hochu vlastním fyzickým přičiněním, vytvořil takové podmínky, které neodvratitelně šly k takovému konci.

Z těchto skutečností vystaly dva možné závěry, první operoval s premisou toho, že policie se nemůže odklánět od práva, a tudíž měl vzejít pozitivněji ve prospěch pachatele, druhý argumentoval s tezí, že využití krajního, ač bohužel zakázaného prostředku by bylo možné ospravedlnit. Soud se nakonec přiklonil k druhému názoru, řízení proti pachateli nezastavil, přesto neopomenul konstatovat, že postup policie byl zcela nepřístupný. Předseda místního soudu k tomu pravil, že vznesená obvinění a spáchané skutky jsou natolik závažné, že poruchy způsobené policií nedosahují dostatečné míry k zastavení řízení.³³² Ze vzešlé diskuze kolem této unikátní kauzy se vynořila poutavá otázka, jestli se v budoucnu stanou procesy a opatření prevence před zneužitím moci (pravomoci) překážkami spravedlnosti? V dotčené kauze se k tomu vyjádřil náčelník policie, podpořen justičními funkcionáři, kdy se nechali slyšet, že v dané kauze by bylo hluboce nemorální nepodniknout ony ne zcela šťastné kroky k pomoci unesenému dítěti.³³³ A právě zde se narazilo na úskalí celého problému! Německé právo, stejné tak jako to české, přísně zakazuje používat mučení, respektive mučící praktiky. Ústava spolu s trestním zákoníkem přísně zakazují využívat sílu či hrozbu použití síly vůči podezřelým.³³⁴ Trestní zákoník v odkázaném ustanovení zachycuje skutkovou podstatu trestného činu Mučení

³³¹ *Perpetrator was told, his lawyer later said, that "a specialist" was being flown to Frankfurt by helicopter and that he would "inflict pain on me of the sort I had never before experienced."*

³³² *„The testimony was not obtained in accordance with the constitution or German law and is clearly inadmissible, but in view of the grave accusations against the accused, the damage done by these errors is not so serious that the trial has to be discontinued“* by Judge Bachl.

³³³ BERNSTEIN, R. Kidnapping Has Germans Debating Police Torture. In nytimes.com [online]. Vydáno dne 10. 4. 2003. Citováno dne 3. 10. 2017. Dostupné online na <http://www.nytimes.com/2003/04/10/world/kidnapping-has-germans-debating-police-torture.html>.

³³⁴ Čl. 7 odst. 2 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky: *„Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu“*.

§ 149 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

a jiné nelidské a kruté zacházení, kterého se může dopustit speciální subjekt v souvislosti s výkonem veřejné moci.

Jak se v obdobných situacích, kdy zakázané jednání omluvitelné vyšším dobrem a zájmem může vést k záchraně životů či zdraví zachovat, zůstává nevyřešenou rozporuplnou záležitostí. Morálka jako normativní systém na jedné straně nasvědčuje tomu, aby člověk podnikl dané kroky, omlouvá je jako morální a humanistické. Na druhé straně právo na ně může nahlížet jako na ordinálně zakázané a nemyslitelné v lidské společnosti, které je třeba bez rozdílu potírat a sankcionovat. Sociologický pohled na danou věc nám dává částečnou odpověď. Vždy záleží na hodnotách dané společnosti a konečně i jedinců. Celý přístup zrcadlí lidský hodnotový systém. Ten však je v různých částech světa odlišný. Na tomto místě se vrátíme k původní premise zmíněné v úvodních kapitolách této práce, kde jsme uvedli převážné teroristické cíle. Souhlasíme s názorem, že v tomto ohledu zaznamenal terorismus jisté vítězství, neboť svým způsobem přinutil moderní vládnoucí demokracie k podlomení vlády práva (*rule of law*) a porušování lidských práv a hodnot, které se zaslíbily chránit.³³⁵ Krom toho, neměli bychom zapomínat na nekonečný proces lidského života – učení. Tento diskurz věnovaný otázce mučení uzavřeme výrokiem proslaveného amerického filozofa a naturalisty George Santayana: „*Ti, kteří zapomenou lekce minulosti, jsou odsouzeni opakovat své chyby*“.

4.1.2 Jiné obdobné praktiky jako účinné prostředky boje proti terorismu

Mučení není jedinou diskutabilní praktikou, ke které se mohou jednotlivé státy přiklonit v rámci boje proti terorismu. Aktéři protiteroristického boje mohou vybírat z nepřeberného množství nedovolených, zakázaných, nemorálních či jinak neslučitelných mechanismů vymáhání informací, důkazů, výpovědí a jiných relevantních skutečností s principem *rule of law*. Těmito kuriózními prostředky mohou být předběžná detence, cílené zabíjení, nepřiměřené omezování svobody projevu, profilování a jiné zásahy do zaručených práv. V rámci této podkapitoly se zaměříme na cílené zabíjení a profilování, neboť nám připadají jako nejzásadnější zásahy do lidských práv a svobod hned vedle mučení.

Prvním námi vybraným opatřením je cílené zabíjení či usmrcování podezřelých teroristů. Stejně jako v případě mučení, i zde záleží jakým úhlem pohledu chceme na dotyčný prostředek nahlížet, protože jeden je povahy pozitivní, zatímco ten druhý povahy negativní. Jedná se v případě cíleného zabíjení podezřelých teroristů (*Targeted Killings of Suspected*

³³⁵ BENNOUNE, K. Terror/Torture. In *Berkeley Journal of International Law*, 2008, vol. 26, No. 1. pg. 30.

Terrorists) o legitimní prostředek obrany a prevence před teroristickým útokem, nebo o pouhé mimosoudní popravě? První možnost si zaslouží hlubší analýzu, kdežto ta druhá je samozřejmě v našich právních podmínkách zcela vyloučená. Předním iniciátorem tohoto způsobu boje proti terorismu byl stát Izrael. Později se vyskytly nepotvrzené domněnky, že se o podobné přičinění zasloužilo i USA. Což bylo vyvoláno událostí zničením vozidla, ve kterém cestovalo šest osob napojených na teroristickou organizaci Al-Qaedu. Vozidlo zasáhla odpálená střela z neoznačeného dronu, jež stejný model používala i americká armáda, proto vznikla ona domněnka o napojení útoku na CIA (*Central Intelligence Agency*).³³⁶ Jako ke každému kontroverznímu tématu se vzedmula vlna podporujících i odmítavých postojů.

Cílené zabíjení osob podezřelých z terorismu můžeme rozdělit do dvou rovin podle chápání mezinárodního práva, a to na model ozbrojeného konfliktu a model civilní. Civilní režim můžeme chápat právě jako ono „mimosoudní popravování“ osob napojených na teroristickou činnost, což v důsledku představuje porušení norem mezinárodního humanitárního práva. Pakliže stát v civilním režimu použije smrtící síly bez zachování právních principů a zásad, porušuje tím právo. Každý stát je zavázán k respektu a zajištění základních práv a svobod každého člověka. Z tohoto důvodu je úmyslné použití smrtící síly, která není založena na neustálém sledování konformity se základními právy (dodržování základních lidských práv a svobod), považováno za „mimosoudní popravu“.³³⁷ V případě ozbrojeného konfliktu jde o jiný přístup, protože se na probíhající spor vztahují jiné mezinárodní normy (*ius in bello*).³³⁸ Nicméně, právo státu použít ozbrojené síly v reakci na teroristický útok je vázáno na úroveň odpovědnosti míněného státu za útok (zdali se stát o útok nějak zasloužil) a případně na ochotě či schopnostech zastavit teroristickou činnost v rámci svých preventivních opatření. Přikloní-li se stát k provedení protiútku, ten musí být opět v souladu s požadavkem nezbytnosti a proporcionality. Navíc, takový útok nesmí být trestného či jinak odvetného charakteru.³³⁹ Možnosti protiakce jednoho státu vůči agresorovi se samozřejmě upravují dalším spektrem zákonných norem a opatřeních mezinárodního práva, obzvláště pak mezinárodního humanitárního práva. Vrátime-li se k oněm dvěma základním hypotézám, je „cílené zabíjení“

³³⁶ DWORKIN, A. The Yemen Strike: The War on Terrorism Goes Global. In *Crimes of War Project*. [online]. Publikováno dne 14. 11. 2002. Citováno dne 5. 10. 2017. Dostupné na: <http://www.mafhoum.com/press4/122P7.htm>.

³³⁷ KRETZMER, D. Targeted Killing of Suspected Terrorists: Extra-Judicial Executions or Legitimate Means of Defence? In *The European Journal of International Law*, 2005, vol. 16, no. 2. pg. 176.

³³⁸ *Ius in bello* – právo ve válce, je soubor mezinárodněprávních norem věnujících se úpravě ozbrojeného konfliktu mezi dvěma stranami. Stanovuje za jakých podmínek, jakými prostředky, jakými zásadami atd. je možné vést ozbrojený válečný konflikt.

³³⁹ KRETZMER, D. Targeted Killing of Suspected Terrorists: Extra-Judicial Executions or Legitimate Means of Defence? In *The European Journal of International Law*, 2005, vol. 16, no. 2. pg. 188.

pouze mimosoudním popravováním nebo jde o legitimní nástroj obrany a prevence? Argumenty byly předloženy pro i proti, záleží na každém subjektivním názoru, k jakému by se člověk přiklonil. Osobně si stojíme za názorem, že v určitých ohledech je taková akce či reakce pochopitelná i odůvodněná. Na druhou stranu ale s největší pravděpodobností bude porušovat závazné normy jak mezinárodního, tak i vnitrostátního práva, proto bude nezákonná. Vždy tedy záleží na individuálně posuzované situaci a jejích variabilních okolnostech. Stojí-li člověk před rozhodnutím, jestli vydat rozkaz k sestřelení uneseného letadla, které je plné civilistů, ale míří na hustě obydlenou oblast města a jednoznačně dojde ke střetu, kde v konečném důsledku zahyne daleko větší množství nevinných lidí, nikdo nedokáže s jistotou čistého rozumu říct, jak by se zachoval a rozhodl.

Profilování můžeme chápat jako záměrnou selekci osob podle stanovených kritérií. Tento inovativní pojem se vynořil po teroristických bombových událostech v Londýně v roce 2005. V západním světě se především v této souvislosti rozmohlo tzv. rasové profilování, jež se stalo centrálním nástrojem vynucování si práva v boji proti terorismu.³⁴⁰ V Evropské unii dokonce vznikl jakýsi registr potencionálních teroristů, který spravuje Europol za účasti členských států.³⁴¹ Profilování potencionálních teroristů však probíhá i na základě procesu tzv. kriminálního profilování, čemuž rozumíme jako přiřazování jednotlivých fyzických, psychologických a behaviorálních charakteristických znaků pachatelům trestných činů a jejich následná typizace. Evropská unie má autonomně definovaný teroristický profil jako set fyzických, psychologických a behaviorálních proměnných, které představují typické znaky osob zúčastněných teroristických činnostech, a které disponují určitou prediktivní hodnotou. Při vytváření profilací se zejména vychází z biologických znaků člověka – rasy a etnika.³⁴² Z toho následně vzniká obecný předpoklad toho, že členové určitého etnika se spíše dopustí spáchání nějakého trestného činu oproti jiné sortě.³⁴³

Zprvu by se zdálo, že profilování se nese v duchu jakéhosi holocaustu nebo diskriminace. Samozřejmě tomu tak není, což bylo dokázáno vědeckými poznatky

³⁴⁰ MOECKLI, D. Terrorist Profiling and the Importance of a Proactive Approach to Human Rights Protection. In SCHEININ, M. (ed.). *Terrorism and Human Rights*. Cheltenham – Northampton: Edward Elgar Publishing, 2013. pg. 445.

³⁴¹ Terrorist profiles developed by Europol and Member States on the basis of Draft Council Recommendation on the development of terrorist profiles from 18 November 2002, doc. 11858/3/02 REV 3 by Council of the EU.

³⁴² MOECKLI, D. Terrorist Profiling and the Importance of a Proactive Approach to Human Rights Protection. In SCHEININ, M. (ed.). *Terrorism and Human Rights*. Cheltenham – Northampton: Edward Elgar Publishing, 2013. pg. 450.

³⁴³ GROSS, S., LIVINGSTON, D. Racial Profiling under Attack. In *University of Michigan Law School Scholarship Repository*, 2002, no. 5. pg. 1415.

v sedmdesátých letech minulého století v USA. Profilaci vytvořili příslušníci americké policie k vytipování únosců letadel a sériových vrahů. Profil těchto kriminálních je pochopitelně od profilu teroristů dnešních dob značně odlišný. Jak vlastně vypadá profil moderního teroristy? Stereotypní rysy teroristy ve 21. století jsou rasového, náboženského a národního původu. Na evropském kontinentu zaznamenalo profilování teroristů úspěch ze strany Německa, které vytvořilo tzv. program *Rasterfahndung*.³⁴⁴ Program byl vytvořen po útocích na USA v roce 2001 k vyhledávání tzv. spících teroristů.³⁴⁵ *Rasterfahndung* je metodou prověřování, při níž policie hledá osobní data podle charakteristik podezřelých prostřednictvím veřejných orgánů nebo soukromých agentur. Tento program se nyní v Německu používá výhradně pro preventivní účely.³⁴⁶ Navíc, teroristické útoky v roce 2001 v New Yorku a v roce 2005 v Londýně tautologicky ukázaly na to, že převážná většina útočníků pochází z řad arabských muslimů, kteří pochází ze zemí arabského světa a jižní Asie.³⁴⁷

4.2 Derogace základní práv v souvislosti s terorismem

V dnešní globalizované a multikulturní době žije mnoho lidí v neustálém strachu. Původ tohoto strachu může mít všelijaké kořeny od těch ekonomických až po ty sociální. Terorismus je bez pochyb jeden z faktorů, které vyvolávají pocit strachu, tísně a ohrožení. Mnoho laiků i odborníků díky tomu věří, že lidská práva a hodnoty mají ustoupit zajištění větší míry bezpečnosti. V dosti případech dokonce toto smýšlení nabírá takových spádů, že i hodnoty jako důstojnost nebo svoboda se dostávají do pozadí pocitu bezpečnosti. Každý z nás dnes alespoň z doslechu slyšel a nebojí se užívat fráze lidská práva, ale už málo z nás skutečně ví, co se za tímto souslovím skrývá. Základní práva a svobody představují neodmyslitelný must fungování právního státu a moderní společnosti. Jedná se o vykonstruování žebříčkových hodnot, které je podle jejich důležitosti nutné chránit. Některá lidská práva jsou pak absolutní a jiná relativní povahy, co to znamená? Absolutní lidská práva není možné za žádných okolností omezit. Absolutními právy rozumíme například zákaz mučení a nelidského zacházení, zákaz otroctví a otročských prací nebo zákaz trestního odsouzení nebo potrestání bez legitimního důvodu. Relativní lidská práva je možné za splnění daných indicií dočasně omezit. Těmito právy jsou

³⁴⁴ MOECKLI, D. Terrorist Profiling and the Importance of a Proactive Approach to Human Rights Protection. In SCHEININ, M. (ed.). *Terrorism and Human Rights*. Cheltenham – Northampton: Edward Elgar Publishing, 2013. pg. 451.

³⁴⁵ Spící terorista (sleeper) je terorista, který není v současné době aktivní, pouze se maskuje a vyhýbá odhalení, aby byl schopen provést teroristickou akci někdy v budoucnu.

³⁴⁶ LISKEN, H. Zur polizeilichen Rasterfahndung. In *Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht*, 2002. pg. 515.

³⁴⁷ Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005. Report from 11 May 2006, HC 1087, pg. 13.

typicky různá sociální nebo politická práva, ale mohou jimi být i méně významná osobní práva. Může však nastat několik kondicionálních stavů, jež zakládají eventualitu tzv. derogace lidských práv nebo jejich limitace.

4.2.1 Systém limitace základních práv v souvislosti s terorismem

Subjekt limitace rozpoznáme podle právní dikce jeho ustanovení, pokud uvádí, že nikdo nemůže být podroben libovolnému zásahu nebo deprivaci jeho práva, tak se explicitně jedná o relativní právo. Orgány OSN sami vyspecifikovaly to, že jedině zákon může stanovit podmínky k limitaci jednotlivých základních práv. Jakýkoli jiný zásah do práv, který nemá svůj zákonný důvod je porušením příslušných právních předpisů. Princip legality je pevně etablován jak v mezinárodním, tak i ve vnitrostátním právu. Legalita všech zásahů nese apologetický postulát, musí tedy přísně vycházet z psaného a platného právního pramene (mezinárodní smlouvy nebo zákonu). Zásahy do lidských práv proto nikdy nemohou podléhat diskreci výkonného aparátu.³⁴⁸

Limitační klauzule mají tendenci komplementární letory, čímž otevírají širokou škálu odůvodněností zásahů ze strany autorit. Nejčastějším důvodem omezení individuálních práv osob bude národní bezpečnost, veřejný pořádek, bezpečnost nebo prevence před zločinem. Samozřejmě tyto důvody se využívají i v případě protiteroristické politiky jednotlivých států na mezinárodním měřítku. Mnoho limitačních doložek má akcesorickou národu k těm základním jako ochrana zdraví a morálních hodnot, ekonomická stabilita země, společný zájem a jiné. Navíc každá limitace práv musí být nezbytná neboli naléhavá, tedy je kladen důraz na ujištění se toho, že specifické opatření omezující dané právo není nadměrné sledovanému účelu a neohrozí existenci samotného práva.³⁴⁹ Mezinárodní akty ochrany lidských práv a svobod proto velmi často obsahují unikátní instituty, jež jim umožňují reagovat na výjimečné stavy. Vedle derogace, která bude rozebrána níže, se může jednat o výhrady nebo omezení. Výhradou (*reservation*) je potom jednostranné formulované prohlášení učiněné státem při uzavírání smlouvy, kterým daný stát hodlá vyloučit či změnit právní účinek ustanovení takové smlouvy. Omezení (*limitation*) je naopak přímý zásah do lidských práv a svobod v zájmu ochrany

³⁴⁸ DOSWALD-BECK, L. *Human rights in times of conflict and terrorism*. Oxford: Oxford University Press, 2011. s. 71-72.

³⁴⁹ DOSWALD-BECK, L. *Human rights in times of conflict and terrorism*. Oxford: Oxford University Press, 2011. s. 75-76.

určitého obecného zájmu státu. Většina lidskoprávních dokumentů počítá s možností takového oprávněného zásahu, ovšem za přísného souladu s principem zákonnosti.³⁵⁰

4.2.2 Systém derogace základních práv v souvislosti s terorismem

Derogací práva rozumíme jeho dočasné suspendování v nezbytném rozsahu. Právo jako takové je každému zachováno, nikdo nemůže být zbaven svých garantovaných práv. Institut derogace vychází ze smluvního práva, čímž stát *pro futuro* vylučuje aplikaci určitých částí smlouvy na předem specifikovaný rozsah a dobu, na základě včasné notifikace.³⁵¹ Derogace v obecnějším významu potom navíc znamená i zrušení normy nebo restrikce platné normy.³⁵² Ustanovení o derogaci obsažená v různých dokumentech chránících lidská práva mají legitimizující efekt na opatření jinak zakázaná, protože jejich důsledkem se taková státní opatření nedostanou do rozporu se závaznou smlouvou nebo úmluvou, a tudíž nedojde k porušení chráněného práva či svobody. Derogační klauzule je možné využít v tzv. výjimečných situacích, přičemž se musí jednat o nezbytné nasazení.³⁵³ Interpretace výjimečné situace přitom není zcela flagrantní, neboť v každém dokumentu je definována jinak. Nicméně z obecných znalostí můžeme konstatovat, že výjimečné situace jsou nouzové stavy státu, válečné stavy, válka, ohrožení (ohrožení terorismem) a jiné. Derogační klauzule jsou vázány na sérii podmínek, které bývají neidenticky formulované – mimořádnost situace, nezbytnost, přiměřenost, konzistence se závazky, absolutnost některých práv a notifikace. Při zkoumání těchto podmínek je třeba dbát zvýšené pozornosti, a to z důvodu širokých diskrecí jednotlivých států k jejich posouzení. Mezinárodní orgány a instituce totiž realizují až druhotný přezkum derogačních opatření.³⁵⁴

Derogační klauzule spojuje naskrz značným množstvím různých dokumentů jeden definiční znak, tím je v anglický výraz „*emergency*“ neboli v češtině nouzový stav, nouzová situace, naléhavá potřeba či mimořádná okolnost. Jak lze spatřit, český překlad nachází více ekvivalentů, které se ve své podstatě váží k jednomu jádru. Jurisprudence předkládá obecné důvody pro existenci stavu nouze. Evidentně není zapotřebí derogace práv, pokud justiční či

³⁵⁰ BÍLKOVÁ, V., KYSELA, J., ŠTURMA, P. a kol. *Výjimečné stavy a lidská práva*. Praha: Auditorium, 2016. s. 69.

³⁵¹ BÍLKOVÁ, V., KYSELA, J., ŠTURMA, P. a kol. *Výjimečné stavy a lidská práva*. Praha: Auditorium, 2016. s. 70.

³⁵² PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 403.

³⁵³ DOSWALD-BECK, L. *Human rights in times of conflict and terrorism*. Oxford: Oxford University Press, 2011. s. 79.

³⁵⁴ BÍLKOVÁ, V., KYSELA, J., ŠTURMA, P. a kol. *Výjimečné stavy a lidská práva*. Praha: Auditorium, 2016. s. 75.

policejní opatření nevybočují z limitů základní ochrany lidských práv.³⁵⁵ Přirozeně je třeba dbát zvýšené opatrnosti, a především pečlivosti při posuzování daného stavu, neboť ne každý teroristický počin si zaslouží preventivní či následnou derogaci práv. Derogace má být využita pouze jako krajní prostředek efektivní báze. Naše tvrzení se zakládá na ustálené rozhodovací praxi tzv. Řeckého případu³⁵⁶, který zkoumala a hodnotila Evropská komise pro lidská práva. Případ se týkal vojenského převratu probíhajícího v Řecku v roce 1967, kde vláda namítala nutnost upevnění moci kvůli nestabilitě země a bezprostřední hrozbě komunistického převzetí státu. Kvintesence dané kauzy spočívala v přijatých omezeních udržujících veřejné bezpečí, jež byla podle evaluační skupiny neadekvátní. ECHR (ESLP) v souladu s tím případem vytýčila několik elementů pro fúzi veřejného ohrožení národa se stavem nouze, ve kterém je možné ospravedlnit přijetí speciálních opatření – ohrožení musí být aktuální nebo bezprostřední, potencionálně musí směřovat (cílit) proti celému národu, ohrožení musí trvat a ztěžovat běžný život a nebezpečí se musí týkat výjimečného stavu.³⁵⁷ Tyto podmínky by měly být naplněny kumulativně, aby bylo možné uzákonit vhodná opatření. Ovšem teroristická počínání za posledních dvacet let si vyžádala nutné modifikace. K tomu deklaruje případ z britských ostrovů, kde Velká Británie začala přijímat restriktivní opatření po teroristických útocích.³⁵⁸ Podmínka bezprostřednosti byla navíc doplněna nálezem soudu, že se musí jednat o reálnou možnost útoku bez předchozího varování.³⁵⁹ Soud se tak věnoval formě páčání novodobého terorismu, tedy jeho latentnosti a nahodilosti.

Derogační klauzuli obsahuje i jeden z nejdůležitějších mezinárodněprávních dokumentů Evropy. Evropská úmluva o lidských právech totiž sama předpokládá možnost přijmutí zvláštních opatření směřujících k odstoupení od závazků v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, a to v případech války nebo veřejného ohrožení státní existence.³⁶⁰ Tato derogační klauzule umožňuje státům pozastavit nebo přímo omezit výkon mnoha práv. Avšak dovolání se a samotná přípustnost využití tohoto ustanovení je značně obtížná právní pruderie. Toto tvrzení opět dokládá příslušná judikatura ESLP, ten musel posuzovat oprávněnost uvěznění podezřelých osob z teroristického útoku bez vznesení obvinění a zcela bez

³⁵⁵ DOSWALD-BECK, L. *Human rights in times of conflict and terrorism*. Oxford: Oxford University Press, 2011. s. 88-89.

³⁵⁶ European Commission of Human Rights. *Denmark, Norway, Sweden and the Netherlands vs. Greece* Report of the Commission, 5 November 1969, Yearbook of the ECHR, Vol 12, 1969.

³⁵⁷ ECtHR. Judgment *Lawless vs. Ireland* from 1 July 1961.

³⁵⁸ ECtHR. Judgment *A and others vs. United Kingdom* from 19 February 2009.

³⁵⁹ DOSWALD-BECK, L. *Human rights in times of conflict and terrorism*. Oxford: Oxford University Press, 2011. s. 85-88.

³⁶⁰ Čl. 15 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

procedurálních záruk, čímž došlo k porušení jeho práva na svobodu a práva na spravedlivý proces.³⁶¹

Listina základních práv EU také funduje možnost přijetí mimořádných opatření k restrikci vybraných práv. Filozofie Listiny základních práv EU je trochu benevolentnější, což je pochopitelné vzhledem na pravou podstatu EU. Meze omezení práv podle Listiny plyne z konkrétního základního lidského práva, anebo z nutnosti ochrany legitimních právních institutů, jakými jsou vnitřní bezpečnost, veřejný pořádek a veřejné zdraví. Listina však připouští omezení rovněž z důvodu obecného zájmu Unie, což je koncipováno velmi široce.³⁶²

4.2.3 Směrnice o lidských právech a boji proti terorismu

Směrnice o lidských právech a boji proti terorismu je právním dokumentem pocházejícím od Rady Evropy, jež byl přijat v návaznosti na teroristické útoky namířené proti USA v roce 2001.³⁶³ Na půdě Evropské unie můžeme hovořit o tehdy prvním konkrétním mezinárodněprávním aktu spojujícím ochranu lidských práv s bojem proti terorismu. Patetickým účelem této směrnice je specifikace možností omezení lidských práv za zachování legitimacy boje proti terorismu. Směrnice se přitom drží úzce vymezených limitů v podobě axiologických principů, které je nutné dodržet pro zachování kontinuity práva, jde o zákaz zvůle, respekt práva na život, zákaz mučení, zákaz nehumánního a ponižujícího zacházení a obecný princip zákazu retroaktivity práva.³⁶⁴

4.3 Lidskoprávní a demokratické hodnoty v boji proti terorismu

Již není pochyb o tom, že terorismus je jedním z nejzávažnějších porušení univerzálně zakotvených hodnot a principů jakými jsou lidská důstojnost, svoboda, rovnost, solidarita nebo lidská práva a svobody. Zároveň představuje i nejvážnější útok proti základům a zásadám demokracie a právního státu.³⁶⁵ Jaký je však skutečný rozbor konkrétních praktik dopadů na jednotlivá práva? Lidskoprávní důsledky boje proti terorismu je nutno spatřovat v komplexnější vizi. Boj proti terorismu si vyžádá zásah do obou skupin lidských práv – absolutních i relativních. Svojí povahou je tak komplementární. Jak již bylo uvedeno výše, absolutní lidská práva jsou taková, u nichž nejsou přípustné žádné odchylky. Absolutní práva tak mívají

³⁶¹ ECtHR. Judgment *Brogan vs. United Kingdom* from 29 November 1988.

³⁶² Čl. 52 Listiny základních práv EU.

³⁶³ Council of Europe. *Guidelines on human rights and the fight against terrorism* adopted by the Committee of Ministers on 11 July 2002.

³⁶⁴ PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 404-405.

³⁶⁵ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 607.

obyčejovou povahu a lze je zařadit ke kogentním normám mezinárodního práva.³⁶⁶ Naproti tomu lidská práva relativní povahy je možné za určitých podmínek omezit či suspendovat. Je nasnadě, že účinný boj proti terorismu se vždy dotkne určitým způsobem většiny relativních práv.³⁶⁷ V následujícím textu nebudeme rozčleňovat jednotlivá práva podle jejich povahy, pouze náhodnou selekcí předložíme konkrétní případy jejich postavení v boji proti terorismu.

Jaké je postavení jednoho z nejzákladnějších východisek lidskoprávního demokratického systému – práva na život? Právo na život je absolutně absolutní povahy, což značí, že státy nikdy nemohou toto právo jednotlivcům pozastavit nebo neaplikovat. Racionálně nepoužíváme pojmu, že jej nemohou upřít, protože v určitých případech mohou. Právo na život totiž ve své komplexnosti nechrání před zbavením života, jak by se mohlo zdát. Právo na život je proto možné vyloučit z přísně zákonných důvodů jako výkony trestu smrti, usmrcení na základě použití síly jako ochrana či obrana před nezákonným násilím (typicky teroristický útok), výkon zákonného zatčení, zabránění útěku osoby (opět typicky teroristů) a jiné. Často se dnes hovoří o tzv. protiteroristických taženích, ve kterých se státy dopouštějí svévolného a nelegitimního usmrcování.³⁶⁸ Dokladem může být politika mnoha států po útocích v roce 2001 v USA, které zavedly tzv. shoot-to-kill policies.³⁶⁹ Dalším důležitým lidsko-demokratickým právem je zákaz diskriminace. Boj proti terorismu sebou přináší nesčetné množství diskriminačních praktik rozličného charakteru. V jedné z předchozích kapitol jsme se věnovali problému tzv. profilování, který sám o sobě nemusí být diskriminačně nelegitimní povahy. Nicméně, pakliže by se na jeho základě stala určitá skupina předmětem disproportních omezujících opatření, byly jí odmítány jinak přiznané výhody, mohlo by se jednat o diskriminační praktiku.³⁷⁰ Považujeme za nutné pojednat i o vztahu boje proti terorismu a právu na spravedlivý proces, které bývá předmětem mnoha diskuzí. Opět i zde může v případě boje proti terorismu docházet k ohrožení jednotlivých aspektů práva na spravedlivý proces. Jedním z prvků práva na spravedlivý proces je princip transparentnosti a veřejnosti, avšak případné soudní řízení může být neveřejné, aby se eliminovalo potencionální riziko šíření teroristické propagandy či ideologie, nebo pro zájem chráněných osob. Soudce jako vysoký morální hodnostář má svoji funkci zastávat na základě dodržení principu objektivit, tedy nestrannosti

³⁶⁶ BÍLKOVÁ, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 256.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 270.

³⁶⁸ Viz. kapitola věnovaná tzv. targeted killing – cílenému zabíjení jako nedovolené praktiky boje proti terorismu. Nebo více v MELZER, N. *Targeted Killing in Internatioanl Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 9780199533169.

³⁶⁹ Shoot-to-kill policies byla praktika, která umožňovala policejním či vojenským složkám usmrtit podezřelé z terorismu, aniž by se předtím pokusily o jejich zadržení.

³⁷⁰ BÍLKOVÁ, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 265.

či nezaopatosti. Nicméně, i pro takto postaveného a morálně zdatného člověka může být značně obtížné dodržet například princip presumpce nevinoty u obviněného, který se dopustil teroristickým útokem usmrcení desítek či stovek lidí. V některých státech mohou snahy dokonce usilovat o případnou exkluzi soudního řízení.³⁷¹ Všechny tyto praktiky však potírají lidská práva dotčených osob.

Jak je tomu v případě dopadu na obecnější termíny jako svobodu a bezpečí, soukromí nebo spektrum sociálních vztahů a práv? Omezení svobody opět může nastat za legitimních podmínek, tedy na základě trestního řízení a pádného rozhodnutí. Teroristé jako pachatelé trestných činů samozřejmě mohou být omezeni či zbaveni osobní svobody. V praxi však docházelo k tomu, že podezřelí z terorismu byli zadržováni bez zatýkacího rozkazu, byla překročena maximální zákonná délka tohoto zadržení, nebyl jim umožněn styk s právním zástupcem či rodinou a byla jim odjímána i jiná práva.³⁷² Právo na soukromý život je jedno z práv, které bývá limitováno v hojně míře, neboť ustupuje vyšším zájmům ochrany. OSN sama identifikovala několik nejtýpčtějších zásahů do soukromí jedinců v rámci boje proti terorismu. Jsou jimi bezpečnostní prohlídky, facilitace rozpoznávání za pomoci biometrických údajů, sledování a vytváření sledovacích záznamů o pohybu na hranicích (checkpoint).

4.4 Boj proti terorismu v perspektivě využitelnosti válečného práva

Válečné právo nepředstavuje osobitou právní kategorii, nýbrž se jedná o konceptuální axiom, který je třeba chápat v jeho komplexnosti a dívat se na něj skrze jeho duální strukturu. Právní teorie mezinárodního práva rozumí pod svébytným označením válečné právo dva substantivní pojmy, a to *ius ad bellum* (právo na válku) a *ius in bello* (právo ve válce). Mezinárodněprávní úprava *ius ad bellum* traktuje o situacích, ve kterých je legální uchýlit se k použití ozbrojené vojenské síly. Substantivně jde o situace výkonu sebeobrany a kolektivní vojenské akce, které však musí dát mandát Rada bezpečnosti OSN a tím ji vlastně autorizovat. Autoři jsou však v případě sklonu k aplikaci vojenského modelu boje proti terorismu značně skeptičtí, protože podle jejich názoru vykazuje právo na válku vůči terorismu mnohé nejasnosti.³⁷³ Na druhou stranu, *ius in bello* neboli právo ve válce bývá chápáno jako mezinárodní humanitární právo, neboť především reguluje průběh ozbrojených konfliktů, tedy způsob a prostředky vedení boje a postavení subjektů boje. Avšak vnímání terorismu z pohledu *ius in bello* se jeví jako problematičtější, což je svým způsobem paradox. Pojetí terorismu je

³⁷¹ Tamtéž, s. 266.

³⁷² Tamtéž, s. 271.

³⁷³ BÍLKOVÁ, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 60-63.

chápano zcela autonomně, čímž dochází k neporozumění s mírovou povahou celé úpravy. Mezinárodní humanitární právo totiž operuje s premisou, že každý násilný akt spojený s válečným stavem dříve nebo později vyvolá jistý teror.³⁷⁴ Ač se tedy *ius in bello* nebo obecně MHP zaměřuje na ozbrojené konflikty, nemůžeme konstatovat, že by teroristické činy legalizovalo, ba právě opak je pravdou. MHP ukládá státům jisté mírové povinnosti, které je zavazují ke stíhání a trestání vážných narušení či porušení chráněných zájmů, což může mít dopad v potlačování terorismu. Státy proto mají povinnost s jakýmkoli podezřelými nebo obviněnými osobami nakládat podle zásady *aut dedere aut iudicare*.³⁷⁵

Podle Pikny představuje válečné právo (*ius belli*) neboli mezinárodní válečné právo souhrn mezinárodně právních norem, jež stanovují práva a povinnosti jednotlivých států v situaci ozbrojených konfliktů. O jeho existenci bychom však mohli v akademické rovině diskutovat, proč? Někteří autoři považují válečné právo za součást mezinárodního práva veřejného, jiní jej mohou přisuzovat mezinárodnímu právu humanitárnímu a konečně poslední skupina jej může úplně vyčlenit jako samostatné právní odvětví mezinárodního charakteru. Všeobecně zaužívanou jurisprudencí se dnes válečné právo řadí pod záštitu mezinárodního práva humanitárního (MPH). Základem stávajícího válečného práva jsou tzv. Ženevské úmluvy z roku 1949, spolu s dodatkovými protokoly.³⁷⁶ Dopad MPH lze spatřit zejména v tom, že limituje válečné strany ve výběru válečných prostředků, čímž vlastně stanovuje a zároveň omezuje možnosti vedení boje (válek). MPH tak vnáší do válečného práva princip humanity, tedy jakéhosi lidského zacházení, jež je charakteristické vyloučením nasazení zbraní hromadného ničení, zákazem mučení, zákazem využívání mrzačících zbraní, zákazem perzekuce civilního obyvatelstva³⁷⁷ a jinými ustanoveními. Válečné právo se *de facto* skládá z právních a společenských obyčejů, mezinárodních smluv, rozhodnutí, vojenských a jiných předpisů, statutů a jiných právních dokumentů. *Ius bello* resumuje základní principy a pravidla pro účinnou ochranu a nakládání s civilisty, válečnými zajatci, raněnými a nemocnými.³⁷⁸ Ač se to tedy může zdát bizarní, vedení války musí probíhat v souladu s principem legality, válka tak musí být zákonná. Zákonnost války ovšem spočívá na vůli zúčastněných subjektů (států)

³⁷⁴ Tamtéž, s. 64.

³⁷⁵ *Aut dedere aut iudicare*, tedy vydat jinému státu, nebo je sami trestně stíhat.

³⁷⁶ Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli,
Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři,
Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci,
Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války.

³⁷⁷ Kolaterální škody neznamenají porušení válečného práva, když se nejedná o zamýšlený následek, ale o náhodu. V takových situacích jsou lidské oběti přijatelné a v souladu s normami válečného práva, například při bombardování.

³⁷⁸ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. Praha: Linde, 2006. s. 84-86.

tyto mantinely respektovat. V případě terorismu jsme si už sdělili, že se jedná o asymetrické vedení boje. Jak proto postupovat, když jedna ze stran (teroristé) odmítají dodržovat jakákoli pravidla vedení boje? Jelikož teroristé fakticky ignorují normy mezinárodního válečného práva, jeho normy se na teroristy *via facti* nevztahují.³⁷⁹

Nezřídka se po teroristickém útoku setkáváme s bouřlivými názory toho, proč státy nereagují na způsobené útrapy vojenskou ofenzívou. Představitelé USA označili teroristický útok na jejich zemi v roce 2001 pro jeho hrůzný účinek a použité prostředky za „válečný“ akt. Náhled Američanů na mezinárodní terorismus a později oficiální proklamace tehdejšího amerického prezidenta G. Bushe (mladšího) použila slovního spojení válka proti terorismu. Prezident Bush skutečně uvažoval o tom, že by americký Kongres požádal o oficiální vyhlášení války, ale vyvstala neřešitelná otázka komu? Podle tehdejšího týmu poradců a právníků Bílého domu by se však jednalo o malicherné gesto poukazující na vojenskou sílu USA, které by postrádalo oporu v mezinárodním právu.³⁸⁰ Tehdejší iluze protiteroristické politiky USA spočívající ve vedení „války s terorismem“ by ovšem byla aplikována za mírových podmínek, čímž by sama porušovala normy mezinárodního práva.³⁸¹ Těmito fakty můžeme dojít k pragmatickému závěru, jaká je možná úloha a využitelnost válečného práva v boji proti terorismu? Je válečné právo (*ius bello*) formálně aplikovatelné na protiteroristické operace?

Je nasnadě, že každá teroristická akce, každý teroristický útok vyvolá adekvátní reakci dotčeného státu. Protiteroristická operace převážně probíhá na suverénním území státu a je proto jeho vnitrostátní záležitostí, hovoříme o tzv. protiteroristické běžné (civilní) operaci. Na druhou stranu rozpoznáváme i tzv. protiteroristickou vojenskou operaci. Podle našeho názoru se však nejedná o válku v pravém legálním významu, protože válka je situací, kde se na bojích bezprostředně masově podílí více ozbrojených sil, z nichž alespoň jedna připadá na vládní ozbrojené síly. V opačné situaci, absentuje-li boj základní atributy války, jedná se o ozbrojený konflikt.³⁸² Protiteroristické vojenské operace vynikají specifickými unikátnostmi. Poprvé se nemusí jednat o ozbrojený mezistátní konflikt. Podruhé, takové operace mohou být vedeny i proti samotné vládě podporující terorismus. Potřetí, nebude možné na teroristické akce

³⁷⁹ Válečné právo se aplikuje na tzv. combatanty, kteří však musejí respektovat válečného právo, a to z titulu příslušníků ozbrojených armádních složek daného státu. Válečný combatant je příslušník státních ozbrojených sil armádní povahy, včetně domobrany a jiných dobrovolných jednotek, či jiné strany uznané za stranu konfliktu.

³⁸⁰ VISINGR, L. Terorismus: Jen zdánlivě nový nepřítel. In *Armádní technický magazín*, 2004, č. 9. s. 6-8.

³⁸¹ Vedení války musí být v souladu s mnohými mezinárodněprávními předpisy jako Chartou OSN, neboť nasazení vojenských sil na mezinárodním poli musí posvětit Rada bezpečnosti OSN.

³⁸² PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. Praha: Linde, 2006. s. 88.

aplikovat základní pravidla vedení ozbrojeného konfliktu.³⁸³ Počtvrté, zasahující síly nemohou očekávat reciprocitu ze stran jejich nepřítele, proto mohou mít sklon k unáhlenosti. Popáté, je v mnoha ohledech a situacích velmi složité odlišit civilisty od teroristů. Pošesté, jaký status přiřknout teroristům, kteří se sami vzdají nebo jsou zadrženi. Tímto jsme se pokusili předložit argumenty toho, proč je komplikované spojovat terorismus s válečným právem a proč by bylo unáhlené a i nezákonné, zcela mimo soulad s našimi hodnotami, reagovat na terorismus bezprostřední vojenskou intervencí a demonstrací vojenské síly. A jaký by mělo důsledek spojit terorismus s válečným právem a nahlížet na něj jako na vedení války s nepřítelem? Teroristické frakci a jejím stoupencům by byl uznán právní status válečné strany, což by jim zaručovala jistá benefiční práva.³⁸⁴

Interesantní oblastí zkoumání je i právní postavení zajatých teroristů. Již jsme se shodli na tom, že není moudré aplikovat válečné právo na terorismus 21. století, i přesto by principy a zásady válečného práva měly být v souladu s pachateli terorismu dodržovány. Jak správně uvádí Pikna, i když teroristé nesplňují kritéria válečných zajatců, je třeba s nimi zacházet humánně jako s válečnými zajatci.³⁸⁵ Nicméně, USA zastává opět trochu bizarní postavení, neboť americká legislativa umožňuje v boji proti terorismu využít i všeobecně zakázaných praktik. Prezident USA může pomínout národní legislativu a mezinárodní úmluvy u mučení a povolit svým agentům a jiným příslušníkům zvláštní zacházení s teroristy, to vše v nejvyšším státním zájmu. I když se tyto praktiky vymykají dodržování lidských práv, se silící tendencí terorismu, jeho stupňováním a bezohledností až rafinovaností, jsou některé státy připraveny k nezbytným zásahům do lidských práv (USA a Ruská federace).³⁸⁶ Pro bližší korelující traktát odkazujeme na kapitolu věnující se limitacím a derogaci základních lidských práv a svobod, protože dané oblasti výzkumu spolu nerozlučně souvisejí.

³⁸³ Společný článek 3 (*common article*) všech Ženevských úmluv nazvaný Konflikty povahy jiné než mezinárodní.

³⁸⁴ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. Praha: Linde, 2006. s. 90.

³⁸⁵ Tamtéž, s. 95.

³⁸⁶ Tamtéž, s. 97-98.

Závěr

Terorismus představuje aktuální a velmi složitý jev v podobě neustálé hrozby pro moderní svět. Interně se však jedná o natolik sofistikovaný úkaz, že jeho úplné pochopení snad ani není možné. Chceme-li se alespoň přiblížit k jeho rozkódování, je nasnadě využití kvalitativně-multidisciplinárního přístupu. Pouze za synergické relace jednotlivých vědních disciplín (právo, politologie, sociologie, mezinárodní vztahy, psychologie, forenzní disciplíny, kriminalistika, kriminologie a mnohé další) je možné dosáhnout alespoň částečného vhledu do oné problematiky. Terorismus lze proto chápat jako použití nekonvenčních metod a prostředků jednání, tedy ilegální použití násilné síly subnacionálními aktéry proti civilním či vojensky pasivním cílům a subjektům za sledování sekundárních cílů vyvolání strachu, bezmoci, útlaku, nejistoty a nebezpečí pro dosažení primárních cílů destabilizace, demoralizace, demilitarizace, destrukturalizace a mnoha dalších negativních dopadů na stát, přičemž celé jednání bývá politicky, nábožensky, rasově či jinak motivováno. Legální definice terorismu podle platné české právní úpravy je však pregnantnější, neboť říká, že teroristického útoku se dopustí ten, kdo má úmysl poškodit konstituční zřízení nebo obranyschopnost České republiky, narušit politickou, hospodářskou nebo sociální strukturu země či mezinárodní organizace, vážně zastrašit obyvatelstvo či protiprávně přinutit danou moc ke konání, strnutí či strpění. Terorismus není potom jevem stagnačním, nýbrž dynamickým. Mezinárodní legislativa i jednotlivé regionální či národní právní úpravy terorismu by proto měly plně reflektovat společenskou potřebu regulace v bezprostřední návaznosti aktuálního vývoje a světového dění.

Veškerá ustanovení, především ta trestněprávní, která kriminalizují různé formy terorismu mají charakter obecné a pozitivní prevence. Bohužel, odraz posouzení jejich skutečné efektivnosti v prevenci před tímto druhem zločinu bývá poněkud nevyvážen. Maximalizaci prevence může ovlivnit mnoho faktorů, měla by se například opírat o zcela precizní definici terorismu.³⁸⁷ Avšak, pamatujme na antickou definici: „*omnis definitio in iure periculosa est*“, v překladu znamenající, každá definice v právu je nebezpečná. Toto může mít dopad v podobě chybné interpretace, klamného výkladu a nevhodné aplikace, což může samo o sobě vyústit do devaluace celého axiologického konceptu dané normy. Bez sebemenší polemiky však můžeme konstatovat, že pojmy jako terorismus nebo teroristický útok jednoznačně představují společenské negativum (společensky negativní jev), přičemž mají i stigmatizující účinek.

³⁸⁷ WIAK, K. *Terrorism and Criminal Law*. Lublin: Faculty of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University of Lublin, 2012. s. 25.

Efektivní a rozhodující význam v boji proti terorismu se musí odvíjet z dlouhodobého, promyšleného, cíleného a strategického působení na rozsáhlou muslimskou komunitu ve všech částech světa. Cíle protiteroristické politiky by se měly v budoucnu konstituovat na základě několika marginálních bází. V rámci zmíněného apelu na muslimskou komunitu bude zapotřebí jejich zcela bezprecedentní přesvědčení o tom, že globální boj proti terorismu ve všech jeho formách není v žádném případě protiislámskou kampaní s cílem absolutní negace islámu. Nadále, že v čele boje proti terorismu nestojí USA, nýbrž celosvětový ničím neokleštěný zájem po míru a pokojnosti.³⁸⁸ Přesvědčení se musí opírat o symbiotický axiom povinnosti regulace kriminality. Jak toho ale docílit, když odlišní lidé, odlišné společnosti, odlišné kultury uznávají zcela rozdílné hodnoty a principy? Světoví představitelé by měli zaujmout altruistický postoj a doznat jistých fakt, nikoli se je snažit neustále zastírat či popírat. Nejprve by bylo nutné abolicionisticky ustoupit klamnému uznání nedotknutelnosti světových mocností jako USA, Ruska či Číny. Situace je v dnešních světových poměrech taková, že mocnosti si vytvářejí jakýsi nepsaný principát svojí dominance. Typicky USA v oblasti Blízkého východu, kde osciloval jejich zájem na nerostných surovinách. Rusko v oblasti bývalých sovětských republik, kde se neustále snaží o prosazování svého nadřazeného vlivu. Čína v přilehlých oblastech jejich území – Nepálu. Politici či jiní představitelé svých státností by se tak měli oprostít od zažité představy mocenského idolu. Přimět muslimskou komunitu spolupracovat na potírání kriminality a pochopitelně i terorismu se zbytkem světa by si zajisté vyžádalo mnoho politických ústupků ze svých zájmů obou stran. Západní svět by musel přijmout fakt, že USA nebudou v pozici misionáře, který přináší blahobyt, svobodu a demokracii do odlehlých částí světa. Nestačilo by však pouhé přijetí takové doktríny či přesvědčení o její pravdivosti, takový stav by musel jednoduše nastat! Položme si však otázku, jestli je to vůbec v dnešním demokratickém světě, který se bohužel vyznačuje alibismem, byrokracií, formalismem, elitářstvím, relativismem a mnohými dalšími přídomky, možné?

Jaký tedy zvolit správný mechanismus či prostředky protiteroristického boje a působení v návaznosti na vhodnou protiteroristickou politiku? Na základě empirie se hodnověrně prokázalo, že v boji s novodobou agresivní formou terorismu se nelze spoléhat jen na vojenské údery. Odvetné takticko-vojenské akce mají potenciál v konečném důsledku napáchat mnohem více škody než užítku. Z jiných historických událostí je patrné, že se nelze vázat ani k boji formou

³⁸⁸ EICHLER, J. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 333-334.

tzv. studené války, která spočívá v zastrašování.³⁸⁹ Někteří autoři, mezi nimi i Jan Eichler, jsou názoru, že působení na rozlehlou základu terorismu se bude muset zaměřit do třech směrů – ideového, ekonomicko-sociálního a v neposlední řadě politického.³⁹⁰ Ideová rovina protiteroristického působení se opírá o působení odlišných ideologických přesvědčení jako východisek k úplné a konečné exkomunikaci teroristických aktiv. Tyto jiné ideologie však nemají nahradit islámské náboženství či muslimské přesvědčení, ale mají stanovit principy a pravidla pro domnělé vytěšňování myšlenky terorismu z muslimského světa. Vědecká nauka poukazuje na ideologický základ terorismu, když jej přirovnává k biologickému viru. Každý virus má svůj primární patogen jako živý původce nemoci. Bohužel, i když je původní zdroj nákazy odstraněn, virus neustále přežívá a přenáší se z hostitele na hostitele.³⁹¹ Terorismus se podle tohoto přirovnání chová naprosto totožně jako zmíněný virus, i když eliminujete jeho původní zdroj, neustále se přenáší dál a dál. Ekonomicko-sociální rovina se dotýká více sfér života tamějších lidí. V souvislosti s tím se poukazuje na skutečnost, že je potřeba bojovat i s chudobou přítomného obyvatelstva a zvyšováním jeho vzdělanosti a informovanosti. Politická rovina protiteroristického působení je vedle té ideové dalším základním nosníkem boje proti terorismu. Proč? Globální terorismus je záměrně připravované a politicky motivované násilí, jímž se jeho strůjci snaží o tzv. smrtonosnost.³⁹² Politická rovina se vrací k námi představenému závěru toho, že demokracii nelze vnutit externě, ale musí k ní směřovat jistá interní evoluce projevující se jako společenská transformace. Obzvláště kontraproduktivním se může jevit pokus o nastolení demokracie jinou násilnou intervencí.³⁹³ Je tedy zapotřebí měnit politickou situaci islámských zemí, avšak napomáháním přirozenému vývoji, nikoli intervencí radikálnější povahy.

³⁸⁹ Studená válka byl stav panující mezi USA a SSSR (Svazem sovětských socialistických republik) v druhé polovině 20. století. Obě strany se vzájemně neustále zastražovaly a ovlivňovaly vojenskou propagandou své moci. USA i SSSR byly až opilý vojenskou a politickou mocí, jež disponovaly.

³⁹⁰ EICHLER, J. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 335.

³⁹¹ OMAND, D. Countering International Terrorism: The use of Strategy. In *Survival*, 2005, vol. 47, no. 4. s. 109.

³⁹² Smrtonosnost je osobitý termín vyjadřující náklon k vyšší míře úmrtí či skonu.

³⁹³ EICHLER, J. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 336-337.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

BECKER, G. S., RUBINSTEIN, Y. *Fear and the Response to Terrorism: an Economic Analysis. Working paper*. Chicago: University of Chicago, 2004.

BÍLKOVÁ, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 335 s. ISBN 978-80-7380-513-5.

BÍLKOVÁ, V., KYSELA, J., ŠTURMA, P. a kol. *Výjimečné stavy a lidská práva*. Praha: Auditorium, 2016. 224 s. ISBN 978-80-87284-57-5.

BLAHOŽ, J. (ed.) *Lidská práva a právní politika boje proti terorismu*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008. 460 s. ISBN 978-80-86775-20-3.

DOSWALD-BECK, L. *Human rights in times of conflict and terrorism*. Oxford: Oxford University Press, 2011. 550 s. ISBN 978-0-19-957894-8.

DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 1696 s. ISBN 978-80-7478-790-4.

EICHLER, J. *Terorismus a války v době globalizace*. 2. vydání. Praha: Karolinum, 2010. 397 s. ISBN 978-80-246-1790-9.

FÁBRY, A. *Väznenie. História a súčasnosť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012.

FENYK, J., KLOUČKOVÁ, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. 2. vydání. Praha: Linde, 2005. 1019 s. ISBN 80-7201-527-3.

HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition, 2008.

CHALIAND, G., BLIND, A. (eds). *The History of Terrorism from Antiquity to Al Qaeda*. Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press, 2007. ISBN 978-0520247093.

IVOR, J. (ed.) *Spoločnosť proti terorizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 469 s. ISBN 978-80-7380-546-3.

- IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. 888 s. ISBN 978-80-8155-017-1.
- JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007. 288 s. ISBN 978-80-247-1561-2.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016.
- JELÍNEK, J., IVOR, J. et. al. *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. Praha: Leges, 2015. 384 s. ISBN 978-80-7502-080-2.
- JENEY, P. *The Future of Eurojust*. European Parliament, 2012.
- KLIMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 266 s. ISBN 978-80-8168-601-6.
- KLIMEK, L., ZÁHORA, J., HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 445 s. ISBN 978-80-8168-538-5.
- KLIP, A. *European Criminal Law: An Integrative Approach*. 2. ed. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2012.
- KORDÍK, M. *Právny styk s cudzinou*. Bratislava: C. H. Beck, 2017. 328 s. ISBN 978-80-89603-50-3.
- KUBÍČEK, M., POLÁK, P. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014.
- KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005.
- MARTIN, G. *Essentials of Terrorism: concepts and controversies*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington DC: Sage, 2011. 318 s. ISBN 978-1-4129-8026-5.
- MELZER, N. *Targeted Killing in Internatioanl Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 9780199533169.
- MITSOLEGAS, V. *EU Criminal Law*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2009.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Wolters Kluwer, 2008.

PARKMAN, T. *Mastering Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing: a compliance guide for practitioners*. Harlow: Pearson, 2012.

POLÁK, P. *Rámcová rozhodnutí a zásada vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech*. Praha: LexisNexis CZ, 2007.

QORCHI El M. et al. *Informal Funds Transfer System. An Analysis of the Informal Hawala System*. Washington D.C.: International Monetary Fund, 2003.

RAMRAJ, V. V. et al. *Global Anti-Terrorism Law and Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 691 s. ISBN 978-1-107-01467-1.

ROGERS, P. *Losing Control. Global Security in the Twenty – first Century*. London: Pluto Press, 2000.

ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. Praha: AVIS, 2008.

PARKMAN, T. *Mastering anti-money laundering and counter-terrorist financing: a compliance guide for practitioners*. Harlow: Pearson, 2012. 305 s. ISBN 978-0-273-75903-4.

PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. Praha: Linde, 2006. 407 s. ISBN 80-7201-615-6.

PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 432 s. ISBN 978-80-7380-611-8.

POLÁK, P., KNÁPKOVÁ, D., TÓTHOVÁ, M. *Repetitóriium kriminológie*. Žilina: EUROKÓDEX, 2015.

Právne aspekty boja proti medzinárodnému terorizmu: zborník z konferencie Bratislava 4. júl 2006. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006. 156 s. ISBN 80-969540-0-8.

SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Právo Európskej únie*. Bratislava: EUROIURIS, 2012.

SCHEININ, M. (ed.) *Terrorism and Human Rights*. Cheltenham - Northampton: Edward Elgar Publishing, 2013. 835 s. ISBN 978-1-84980-955-9.

SOULEIMANOV, E. (ed.) *Terorismus. Pokus o porozumění*. Praha: SLON, 2010. 345 s. ISBN 978-80-7419-038-4.

STRÁŽNICKÁ, V. a kol. *Medzinárodná a európska ochrana ľudských práv*. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2013. 559 s. ISBN 978-80-89447-95-4.

Terorizmus a medzinárodné právo: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007. 335 s. ISBN 978-80-969320-2-3.

WIAK, K. *Terrorism and Criminal Law*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2012. 217 s. ISBN 978-83-7702-376-1.

ZERZAN, A. *New Technologies, New Risk? Innovation and Countering the Financing of Terrorism*. Washington, D.C.: World Bank Group, 2009.

ZOUNEK, J. *E-learning – jedna z podob učení v moderní společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

Příspěvky z odborných periodik

BECK, U. War Is Peace: On Post – National War. In *Security Dialogue*, vol. 36, no. 1.

BENNOUNE, K. Terror/Torture. In *Berkeley Journal of International Law*, 2008, vol. 26, No. 1.

BRANCHE, R. Torture of terrorists? Use of torture in a “war against terrorism“: justifications, methods and effects: the case of France in Algeria. In *International Review of the Red Cross*, 2007, vol. 89, no. 867.

EICHLER, J. Globální terorismus jako vážná hrozba pro civilní obyvatelstvo. In *The Science for Population Protection*, 2006, vol. 5, no. 1, pg. 47-50. ISSN 1803-635X.

FREEMAN, M. The Sources of Terrorist Financing: Theory and Typology. In *Studies in Conflict & Terrorism*, 2011, roč. 34, č. 6.

- GROSS, S., LIVINGSTON, D. Racial Profiling under Attack. In *University of Michigan Law School Scholarship Repository*, 2002, no. 5.
- JACOBSON, M. Terrorist Financing and the Internet. In *Studies in Conflict & Terrorism*, 2009, roč. 33, č. 6.
- JAKUBČÍK, S. Európsky úrad pre boj proti podvodom (OLAF). In *Justičná revue*. Roč. 56 (2004), č. 5.
- KLIMEK, L. Combating attacks against information systems: EU legislation and its development. In *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 2012, vol. 6, no. 1.
- KLIMEK, L. Free Movement of Evidence in Criminal Matters in the EU. In *The Lawyer Quarterly*. Vol. 2 (2012). No. 4.
- KLIMEK, L. Vzájomná dôvera ako princíp konania o európskom zatýkacom rozkaze: kritická rozprava. In *Princípy a zásady v trestnom práve*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2014.
- KRETZMER, D. Targeted Killing of Suspected Terrorists: Extra-Judicial Executions or Legitimate Means of Defence? In *The European Journal of International Law*, 2005, vol. 16, no. 2.
- LISKEN, H. Zur polizeilichen Rasterfahndung. In *Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht*, 2002.
- MAREŠ, M. Protiteroristická politika Evropské unie. In *Sociální studia*. Brno: Fakulta Sociálních studií MU, 2004. č. 1.
- OMAND, D. Countering International Terrorism: The use of Strategy. In *Survival*, 2005, vol. 47, no. 4. ISSN 1468-2699 (online).
- SMOLÍK, J., SVATOŠOVÁ, V. Financování terorismu. In *Vojenské rozhledy*, 2017, č. 2.
- VISINGR, L. Terorismus: Jen zdánlivě nový nepřítel. In *Armádní technický magazín*, 2004, č. 9.
- VON SCHORLEMER, S. Human Rights: Substantive and Institutional Implications of the War Against Terrorism. In *European Journal of International Law*, 2003, vol. 14, No. 2.

Příspěvky z vědeckých sborníků a jiných publikací

BÍLKOVÁ, V. Definice terorismu. In *Právne aspekty boja proti medzinárodnému terorizmu. Zborník z konferencie*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006.

BRZYBOHATÝ, M. Pojem a příčiny terorismu. In *IVOR, J. Spoločnosť proti terorizmu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.*

CRENSHAW, M. The logic of terrorism: Terrorist behavior as a product of strategic choice. In *MAHAN, S., GRISET, P. L. Terrorism in perspective*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore: SAGE, 2008.

DAVID, V. Pojmové vymezení mezinárodního terorismu. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007.

DEMIRBURKEN, H. Drug Money Flows and Its Links with Terrorism Financing: The Case of Afghanistan. In *EKICI, S. et al. Countering Terrorist Recruitment in the Context of Armed Counter-terrorism Operations*. OS Press, 2016.

FENYK, J. Evropská společenství, Evropská unie a trestní právo. In *FENYK, J., SVÁK, J. Europeizace trestního práva*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2008.

GARAYOVÁ, L. Torture as a Just Means of Preventing Terrorism? In *IVOR, J. (ed.). Spoločnosť proti terorizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.

CHMELÍK, J. Globalizace a terorismus. In *BLAHOŽ, J. (ed.) Lidská práva a právní politika boje proti terorismu*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008.

IBL, Petr. Globální terorismus a jeho poznání. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007.

JENKINS, B. M. International Terrorism: A New Mode of Conflict. In *CARLTON, D., SCHAERF, C. eds. International Terrorism and World Security*. London, 1975.

KARABÍN, M. Zločin terorizmu v platnom trestnom práve. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007.

KLIMEK, L. European Arrest Warrant: Procedural Instrument for Public Order Enforcement in the EU's Area of Freedom, Security and Justice. In *BĚLOHLÁVEK, A. J. et ROZEHNALOVÁ, N. (eds.) Czech Yearbook of International Law 2012, vol. 3*. New York: Juris Publishing, 2012.

KRATOCHVÍL, V. Terorizmus v platnom a budúcom trestnom práve Českej republiky. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007.

MAJERNÍK, L. Štandardy Rady Európy v oblasti boja proti financovaniu terorizmu (SYNERGIA – MONEYVAL/FATF). In *IVOR, J. (ed.) Spoločnosť proti terorizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.

MARKO, M. Terorizmus a jeho financovanie. In *IVOR, J. Spoločnosť proti terorizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.

MOECKLI, D. Terrorist Profiling and the Importance of a Proactive Approach to Human Rights Protection. In *SCHEININ, M. (ed.) Terrorism and Human Rights*. Cheltenham – Northampton: Edward Elgar Publishing, 2013.

POLÁK, P. K niektorým problémom súvisiacim s pojmom terorizmus a jeho vyjadrenie v Trestnom zákone. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007.

SAMSON, I. Fenomén medzinárodného terorizmu a výzvy pre slovenskú politiku. In *Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia PZ, 2004.

SCHRONKOVÁ, R. Medzinárodný terorizmus a právna zodpovednosť. In *Právne aspekty boja proti medzinárodnému terorizmu. Zborník z konferencie*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006.

STOČESOVÁ, S. Terorismus a jeho důsledky v oblasti ochrany lidských práv. In *BLAHOŽ, J. (ed.) Lidská práva a právní politika boje proti terorismu*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008.

ŠTURMA, P. Mezinárodní terorismus a lidská práva. In *Právne aspekty boja proti medzinárodnému terorizmu*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006.

VEVERKOVÁ, K. Náboženský terorismus a jeho projevy v současnosti. In *IVOR, J. Spoločnosť proti terorizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.

ZÁHORA, J. Má slovenský právny poriadok efektívne nástroje v boji proti terorizmu? In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007.

ZACHAR, A. Islamský terorizmus a náčrt možností eliminácie jeho prejavov v európskom priestore. In *Terorizmus a medzinárodné právo. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 23. a 24. november 2006*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007.

Kvalifikační práce

BOCH, V. *Debata realismus vs. liberalismus v rovině teorie alianci: explanační síla hlavních teoretických přístupů*. Diplomová práce. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2014.

COUFALOVÁ, T. *Justiční a policejní spolupráce v Evropské unii* (disertační práce). Praha: Právnická fakulta UK, 2015.

KOŘÍNEK, Š. *Evropský zatýkací rozkaz a jeho implementace do právního řádu České republiky*. Diplomová práce. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, 2017.

RADEMACHEROVÁ, K. *Počítačová kriminalita: vybrané aspekty postihu v mezinárodním prostředí*. Rigorózní práce. Praha: Právnická fakulta UK, 2017.

ŠVEC, P. *Globalizace a neorealismus: teorie a případové studie*. Magisterská práce. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2007.

Internetové zdroje

BERNSTEIN, R. Kidnapping Has Germans Debating Police Torture. In nytimes.com [online]. Vydáno dne 10. 4. 2003. Citováno dne 3. 10. 2017. Dostupné online na <http://www.nytimes.com/2003/04/10/world/kidnapping-has-germans-debating-police-torture.html>.

DWORKIN, A. The Yemen Strike: The War on Terrorism Goes Global. In *Crimes of War Project*. [online]. Publikováno dne 14. 11. 2002. Citováno dne 5. 10. 2017. Dostupné na: <http://www.mafhoum.com/press4/122P7.htm>.

HEMZOVÁ, B. Trestněprávní úprava terorismu de lege lata. In iurium.cz. Publikováno dne 14. 07. 2017.

JELÍNEK, J. Protiteroristická novela trestního zákoníku. Poznámky k orientačnímu studiu. In *Bulletin-advokacie*. Publikováno dne 26. 04. 2017.

MUQIT, P. There can be no justification for using torture in the fight against terrorism. In scmp.com [online]. Publikováno dne 25. 6. 2017. Citováno dne 5. 10. 2017. Dostupné na: <http://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2099733/there-can-be-no-justification-using-torture-fight-against>.

ŠAMKO, P. Zmeny Trestného zákona a Trestného poriadku účinné od 01. 01. 2016. In pravnelisty.sk. Publikované dne: 01. 01. 2016. Dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/zakony/a425-zmeny-trestneho-zakona-a-trestneho-poriadku-ucinne-od-01-01-2016>.

Legislativní normy

Arabská úmluva o předcházení terorismu z roku 1998 v Káhiře.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv s dodatkovými protokoly z roku 1950, přijatá na půdě Rady Evropy.

Jednotná akce přijatá Radou 98/418/SVV o vytvoření Evropské justiční sítě, ze dne 29. 6. 1998.

Listina (Charta) základních práv a svobod Evropské unie.

Mezinárodní úmluva o potlačování terorismu ze dne 9. 12. 1999

Nařízení Evropského parlamentu a Rady 2017/458 ze dne 15. 3. 2017, kterým se mění nařízení 2016/399 s ohledem na posílení kontrol na vnějších hranicích za použití příslušných databází.

Návrh Evropské komise na zřízení Úřadu evropské prokuratury č. COM/2013/0534 Final – 2013/0255 (APP).

Rámcové rozhodnutí 2002/465/SVV o společných vyšetřovacích týmech.

Rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu.

Rámcové rozhodnutí 2002/577/SVV o výkonu příkazu k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii.

Rámcové rozhodnutí 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy.

Rezoluce Rady bezpečnosti Organizace spojených národů 1566(2004) pod č. S/RES/1566(2004).

Rozhodnutí 1999/352/ES, ESUO a Euratom, kterým se zřizuje Evropský úřad pro boj proti podvodům (OLAF), ze dne 28. 4. 1999.

Rozhodnutí 2002/187/SVV o Eurojustu.

Rozhodnutí 2008/976/SVV o Evropské justiční síti, ze dne 16. 12. 2008.

Rozhodnutí 2009/371/SVV o zřízení Evropské policejního úřadu, ze dne 6. 4. 2009.

Římský statut Mezinárodního trestního soudu z roku 1998.

Směrnice 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestných činů, ze dne 25. 10. 2012.

Směrnice 2014/41/EU o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech.

Směrnice 2015/849/EU o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, ze dne 20. 5. 2015.

Směrnice 2016/681/EU o používání údajů jmenné evidence cestujících (PNR) pro prevenci, odhalování, vyšetřování a stíhání teroristických trestných činů a závažné trestné činnosti, ze dne 27. 4. 2016.

Směrnice 2017/541 o boji proti terorismu, ze dne 15. 3. 2017.

Smlouva o Evropské unii.

Smlouva o fungování Evropské unie.

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva o počítačové kriminalitě z roku 2001 v Budapešti.

Úmluva o zřízení Evropské policejního úřadu z roku 1995.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Vídeňská úmluva o smluvním právu z roku 1969, přijatá na půdě Organizace spojených národů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 300/2005 Z. z. trestný zákon, v znení neskorších predpisov.

Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli.

Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři.

Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci.

Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války.

Judikatura

ECtHR. Judgment *Lawless vs. Ireland* from 1 July 1961. Application no. 332/57.

ECtHR. Judgment *Brogan vs. United Kingdom* from 29 November 1988. Application no. 11209/84; 11234/84; 11266/84; 11386/85.

ECtHR. Judgment *Aksoy v. Turkey* from 18 December 1996. Application no. 21987/93.

ECtHR. Judgment *A and others vs. United Kingdom* from 19 February 2009. Application no. 3455/05.

Rozsudek ve věci *Komise v. Rada C-176/03*, Sb. Rozh. S. I-7879, ze dne 13. 9. 2005.

Další zdroje

Council of Europe. *Guidelines on human rights and the fight against terrorism* adopted by the Committee of Ministers on 11 July 2002.

Eurojust News Issues No. 15 from August 2017. Hague: Eurojust, 2017.

European Union Terrorism Situation and Trend Report 2015. European Police Office, 2015.

European Commission of Human Rights. *Denmark, Norway, Sweden and the Netherlands vs. Greece* Report of the Commission, 5 November 1969, Yearbook of the ECHR, Vol 12, 1969.

Evropská komise. Řešení otázek trestné činnosti v digitálním věku: zřízení Evropského centra boje proti počítačové kriminalitě. Oznámení Komise Evropskému parlamentu a Radě, COM(2012) 140.

Terrorist profiles developed by Europol and Member States on the basis of Draft Council Recommendation on the development of terrorist profiles from 18 November 2002, doc. 11858/3/02 REV 3 by Council of the EU.

Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005. Report from 11 May 2006, HC 1087.

Seznam použitých zkratek

CIA	Central Intelligence Agency
ČR	Česká republika
EDP	Evropský důkazní příkaz
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ETA	Euskadi Ta Askatasuna (Baskicko a jeho svoboda)
EU	Evropská unie
EVP	Evropský vyšetřovací příkaz
EZR	Evropský zatýkací rozkaz
FATF	Finanční akční skupina na boj proti legalizaci příjmů z trestní činnosti a financování terorismu
FARC	Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (Revoluční ozbrojené síly Kolumbie)
HFA	Hypotéza frustrace-agrese
HNI	Hypotéza negativní identity
HNH	Hypotéza narcistického hněvu
ICC	International Criminal Court / Mezinárodní trestní soud
ICT	Informační komunikační technologie
IRA	Irská republiková armáda
MONEYVAL	Výbor expertů na hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a proti financování terorismu
MPH / MHP	Mezinárodní právo humanitární / Mezinárodní humanitární právo
OLAF	Office de Lutte Anti-Fraude (Evropský úřad pro boj proti podvodům)

OOP	Organizace osvobození Palestiny
OSN	Organizace spojených národů
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SR	Slovenská republika
USA	Spojené státy americké
WTO	World Trade Organisation

Abstrakt

Rigorózní práce se věnuje terorismu a jeho trestněprávním aspektům. Objekt této práce se proto týká poskytnutí základního průzkumu terorismu v jeho trestněprávních aspektech. Terorismus se stal právním a politickým fenoménem, ale bohužel i světovou hrozbou. Hlavní cíl této práce může být také spatřen v prozkoumání široké škály přístupů k terorismu a protiteroristické politice. Celou problematiku terorismu jsme pojali velmi explikativně, čímž se věnujeme terorismu od doktrinálních základů až po budoucí vývoj a směřování protiteroristické politiky a boje proti terorismu v Evropě, přičemž zahrnujeme i úvahy *de lege ferenda*. Pro účel celkového pochopení dané problematice, jsme provedli množství analýz různých právních norem jako trestního zákoníku ČR, trestného zákona SR nebo právních aktů Evropské unie. Práce je příznačná uceleným obsahem a kombinací značného množství teoretických přístupů (multidisciplinarity), proto se věnuje mnoha zajímavým otázkám týkajících se terorismu. Potenciál práce lze spatřovat v tom, že by se měla stát jakousi studií o terorismu a protiteroristické politice v trestněprávním rozsahu. To vše z důvodu neustálého požadavku na posilování (zefektivňování) boje proti terorismu.

Abstract

The objective of this rigorous thesis is to provide elementary research and analysis of terrorism and its criminal aspects. Terrorism became a legal and political phenomenon but unfortunately a global threat too. The main goal of this thesis is to view a wide range of approaches to terrorism and counterterrorism. We have focused on terrorism from a doctrinal basis to future development of counterterrorism policy in Europe, including considerations *lex ferenda*. For the purpose of complex understanding, there is an amount of analyses of legal instruments such as Czech and Slovak criminal codex, legal acts of European law and others. The thesis provides a comprehensive content and combines a considerable amount of theoretical aspects (multidisciplinarity). It covers many interesting issues surrounding the phenomenon of terrorism. This thesis is meant to be an overview of the terrorism and counterterrorism in the field of criminal law. This all because there is a constantly requirement on fight against terrorism to making it more effective.

Shrnutí

Rigorózní práce nese název Terorismus a jeho trestněprávní aspekty. Dílo je rozčleněno do čtyřech kapitol, každá věnující se fenoménu terorismu z trochu jiného hlediska. První kapitola se věnuje základním východiskům terorismu, čímž vlastně je jakousi vstupní branou do zkoumané problematiky. Obsahem této kapitoly je i historický exkurz k formování univerzálních teoreticko-doktrinálních definic terorismu. Po definování terorismu se dostáváme k jeho dílčím znakům, příčinám a samozřejmě i důsledkům teroristického počínání. Opomenutou nezůstává ani vykonstruovaná klasifikace terorismu, vlastně provedení jeho typologie. Druhá kapitola se nese v duchu trestněprávní kodifikace terorismu na úrovni vnitrostátní právní úpravy České republiky a Slovenské republiky. V rámci této kapitola je proto představena platná právní úprava trestního práva vymezující trestný čin teroristického útoku a terorismu. K tomu je představena i související trestná činnost jakkoli se vážící k terorismu jako kybernetická kriminalita, ekonomická kriminalita a násilná kriminalita. Zejména pak oblast kybernetické kriminality představuje novum z hlediska trestní jurisprudence. Následně je pozornost přenesena na selektované trestněprávní nástroje boje proti terorismu jako evropský zatýkácí rozkaz, teroristickou vazbu a jiné.

Samozřejmě nebylo představitelné, proto ani možné, aby zůstala nevzpomenuta oblast mezinárodního práva a terorismu. Třetí kapitola práce se proto zaobírá protiteroristickou politikou Evropské unie a jejím postavením v rámci boje proti terorismu. Protiteroristická politika EU představuje veškerou činnost vyvíjenou orgány a institucemi EU v boji proti terorismu, týká se proto politických i legislativních nástrojů. Evropské právo či právo EU v podobě primárních a sekundárních právních aktů je základním kamenem protiteroristické politiky celého evropského kontinentu. Lukrativní oblastí zájmu je představení terorismu jako tzv. evropského trestního činu. Zastáváme totiž názor, že terorismu není pouhým porušením vnitrostátního práva dotčeného státu, nýbrž představuje narušení celosvětového pokojného stavu a pořádku. Z tohoto důvodu je třeba na něj nahlížet, i jej klasifikovat na univerzálnější úrovni. Evropská unie nemá charakter federativního sdružení států, proto je osobitá podkapitola věnována i koordinačním a kooperačním (podpůrným) orgánům EU. No a konečně poslední kapitola se zabývá vztahem terorismu k lidským právům a demokratickým hodnotám. Tuto poslední část jsme pojali netradičně, protože jsme ji zaměřili na senzitivní problematiku otázky mučení a jiných praktik při snahách o předcházení nebo vyšetřování terorismu. Vedle toho, originálním je i představené postavení terorismu vůči válečnému právu.

Resume

The title of this rigorous thesis is Terrorism and its Criminal Aspects. The thesis is divided into four chapters, whereupon each chapter is telling about the phenomenon of terrorism in a different way. The first chapter focuses on the basis of terrorism and theoretical definitions of terrorism. It also contains historical views on universal theoretically doctrinal definitions of terrorism. It follows the components of the definitions of terrorism and its causes and consequences. This part also contains the classification of terrorism called typology. The second chapter will discuss the codification of terrorism in the field of criminal law in Czech Republic and Slovak Republic. There is an analysis of valid and efficient Czech and Slovak criminal codex, which contains a crime „teroristický útok“ and „terorizmus“. It also presents other criminal activities like cybercrime, economic crime, and violent crime. Especially cybercrime, also known as cyber criminality, entails a novum in criminal jurisprudence. Next part of this chapter is focused on selected instruments of criminal law to fight against terrorism like European arrest warrant, terrorist custody, European evidence order and others.

Of course, it was unimaginable, hence impossible, to forget a sphere of international law and its relation to terrorism. The third chapter includes a policy of counterterrorism in the European Union in the fight against terrorism. Counterterrorism in the European Union is represented by all activities of the EU authorities and institutions resulting in legislative and political acts. The European law or „Law of EU“ is being constituted by primary and secondary legal acts, therefore it's a cornerstone of counterterrorism in the European area. This chapter also encompasses and names terrorism as a European crime (eurocrime). For the best understanding of terrorism it's necessary to imply that terrorism violates national law of states just like international law. Terrorism can be described as a disturbance of worldwide (global) peace and serenity. The European Union doesn't have a status of federation like the United States of America, therefore it must be discussed cooperatively and have coordinated activities of the European Union authorities against member states of the EU. Finally, the last chapter deals with the relation among terrorism, human rights, and democratic values. This chapter is unique because it was constructed on sensitive topics, such as torture and similar practices in counterterrorism methods. The next subchapter is original as well because of joint terrorism and war law.

Klíčová slova / Key words

Terrorism and its criminal aspects

Terorismus – Terrorism

Teroristický útok – Terrorist attack

Trestní právo – Criminal law

Trestný čin – A crime

Kriminalita – Criminality

Právní nástroj – Legal instrument

Evropská unie – European Union

Boj proti terorismu – Fight against terrorism

Protiterorismus – Counterterrorism

Lidská práva – Human rights

Mučení – Torture